

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

K Ö Z L Ö N Y E.

Kiadó :
Az Országos Erdészeti Egyesület.

Szerkesztő :
Dr. Bedő Albert.

Megjelenik minden hónap 28.-án.

Harminczhetedik évf. II. füzet. 1898. február hónap.

Előfizetési díj egy évre 8 frt. Az Országos Erdészeti Egyesület oly alapító tagjai, kik legalább 150 frt alapítványt tettek, valamint a rendes tagok is a 8 frt évi tagsági díjében, ingyen kapják. Azok az alapító tagok, kik 150 frtnál kevesebbet alapítottak, 3 frt kedvezményes árért járathatják.

— Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapesten, Lipótváros, Alkotmány-utca, 10. szám. II. emelet. —

A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltetnek.

A dobrócsi és karámi erdőgondnokságok luczfenyveseinek növekvési viszonyai a Veporhegység éjszak-nyugati lejtőin.

Irta: *Fekete* Lajos, m. kir. főerdőtanácsos és akadémiai tanár.

Bevezetés.

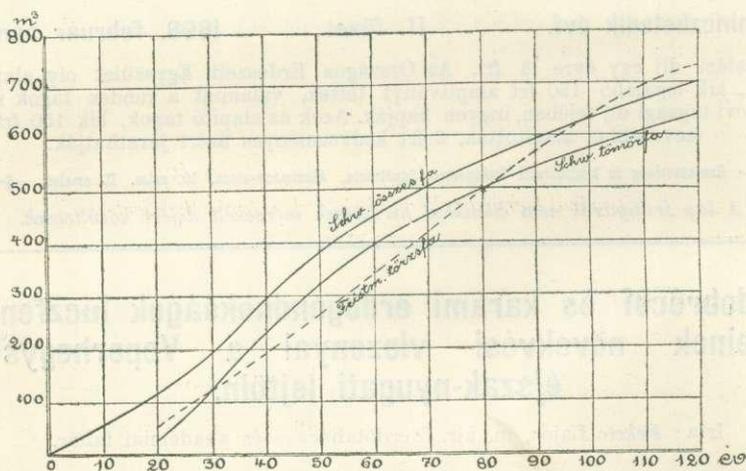
Nemsokára, hogy az erdőrendezési tanszéket elfoglaltam, kezdetem érezni a nagy űrt hazai fanemeink növekvési viszonyainak ismeretében, melynek betöltésére immár 30 évet meghaladó magyar erdészeti irodalmunkban vajmi kevés használható anyagot találunk.

A *Feistmantel-féle*, nálunk leginkább használatos általános fatermési táblák ugyanis csak a fatömegek és az ezekből önként következő növedékek sorait tartalmazzák; az átlagos magasságra, körlapösszegre s a fatömeg más fontos tényezőire ellenben nem terjednek ki.

De hogy a fatömegek sorai is mennyire nem felelnek

meg annak a követelménynek, hogy ugyanazon termőhelyen álló állab növekvési menetének hű képét adják: azt mutatja bármely fafaj és termőhely fatömegtételeinek összehasonlítása az újabb fatermési táblák illető adataival.

Hasonlítsuk össze példaképen *Feistmantel* luczfenyő fatermési táblája I. termőhelyi osztályának fatömegeit *Schwappachnak**) Dél-Németországra vonatkozó hasonló adataival.

1. ábra.

Az összehasonlítást a fatömegek görbéi szerint eszközölöm, melyeket az 1. ábra mutat.

Ebből világosan kiderül, hogy a Feistmantel-féle fatömegek görbéje el nem fogadható; mert annak a 20 és 100 éves korok közé eső része majdnem teljesen egyenes és a folyónövedék delelése a 60. és 90. évek közé esik, holott annak ezen a termőhelyen az újabb tapaszt-

*) Dr. A. Schwappach, Wachstum und Ertrag normaler Fichtenbestände. Berlin, 1890. Pag. 56—58. A fatömegek az alábbi összehasonlítás végett egy kataszteri holdra számítottak át.

adatok szerint határozottan a 20-adik és 50-edik évek közé kellene esnie.

De a fatermési tábláknak ezen a tökéletlenségén nem csudálkozhatunk, mert azok összeállításának idejében még a szerkesztés helyes módjai sem voltak ismeretesek.

Jelentékeny hiányt pótolnak az 1896-ban a Coburg. hgi. erdőigazgatóság által másodizben kiadott fatermési táblák, melyek már az átlagfa vastagságát és magasságát, valamint a törzsek számát is tartalmazzák. Az adatok az előszó szerint kilencz vármegyéből vannak gyűjtve; de sem ezeket, sem az összeállítás részleteit nem ismervén, tudományos értékük fokát meg nem ítéelhetjük.

Nagyobb kincstári főerdőhivatalok és erdőigazgatóságok területében szerkesztettek helyi fatermési táblákat; de ezek irodalmunkban, tudtomra, nem voltak közölve.

A fatermési tábla feladata, valamely fafaj egykoru törzseiből álló állabnak növekvési menetét szem elé állítani. Tudomás szerint ez igénynek megfelelő fatermési táblát teljes biztossággal csak egy és ugyanazon szabályos állab viszonyainak legalább évtizedenkint egyszer történő pontos felvétele által és igen hosszú időn át folytatott észleletek során lehet összeállítani. Ily munkát azonban csak rendes kísérleti intézet képes végezni.

De most, midőn már a magyar kormány a kísérleti ügy szervezését megkezdette, kellene már birnunk legalább oly fatermési táblákkal, melyeneket számos különböző koru szabályos állab felvétele alapján, rövid idő alatt lehet szerkesztetni, a kivihető és elismert módszerek valamelyike szerint. Szükséges volna ez már azért is, hogy annak idejében, midőn t. i. a kísérleti szervezet már működésének 25—30. événél fog tartani, meg lehessen majd itélni, hogy ezek a módok mily mértékben képesek az egyes fafajok álla-

bainak fejlődési menetét megállapítani és a valóságot megközelítően előtűntetni.

Ilyenforma elmékedések ébresztették bennem azt a vágyat, hogy a helyi fatermési táblák összeállításának nehézségeivel saját tapasztalatom alapján megismerkedjem.

Az 1893-adik év nyarán a magas m. kir. földművelésügyi ministerium kegyes volt nekem alkalmat adni, hogy a dobrócsi és karámi erdőgondnokságokban a luczfenyő helyi fatermési táblái számára adatokat gyűjtsek; mely munkámban a besztercebányai m. kir. erdőigazgatóság és annak illető közegei minden tekintetben a legnagyobb előzékenységgel voltak segítségemre. Kedves kötelességemnek tartom ez alkalommal mind a magas földművelésügyi m. kir. ministeriumnak, mind pedig a beztercebányai m. kir. erdőigazgatóságnak és illető közegeinek a legmélyebb köszönetemet nyilvánítani.

Augusztus első napjaiban keltem utra Selmeczbányáról három fiatal emberrel, u. m. Csató Pállal, Papp Istvánnal és Fekete Zoltánnal. Az első épen akkor végezte akadémiai tanulmányait, a második annak másodévét; a harmadik pedig csak egy év múlva lépett az akadémiai hallgatók sorába.

Hat héten át szakadatlanul gyűjtöttük a helyszínén az adatokat, hol itt, hol ott ütvén fel sátorunkat a Veporhegység gyönyörű fenyveseiben.

Kötelességet mulasztanék, ha ki nem fejezném elismerésemet a külső munkákban részt vett fiatal emberek lelkiismeretes és buzgó fáradozásukért.

A künn gyűjtött adatok feldolgozását azonban más irányu elfoglaltságom miatt későbbre kellett halasztanom és sokszor félbeszakítanom, illetve újra kezdenem. Ez az oka aztán, hogy abban résztvettek különböző időben

Koller és Tuzson tanársegédek, Medvedszky h. tanársegéd és Fekete Zoltán.

Csak most érkeztem rá a feldolgozást végre befejezni és az eredményt abban a reményben bocsátom a közönség bírálata elé, hogy nemsokára mások is közölnek hasonló, tényleges állabfelvételekre fektetett fatermési táblákat, megismertetvén egyszersmind azok összeállításának módját is.

1. Az adatok felvétele az erdön és azok összeállítása.

A Veporhegység azon része, melyen az adatokat gyűjtöttük, Ferrótól nyugatra a $37^{\circ} 13'$ és a $37^{\circ} 29'$ —, az Egyenlítőtlől éjszakra pedig a $48^{\circ} 40'$ és $48^{\circ} 45'$ között terül el. A próbaterek tengerfeletti magassága egészben véve a 600 és 1000 méter közt változik, de legnagyobb részük 700 és 900 m. közé esik. A kittedtség egészben véve ugyan északnyugati, de természetesen mindenféle égtáj felé hajló oldal előfordul. A lejtés általában mérsékelt, leginkább 10 és 25 fok közé esik, az esetek $\frac{1}{10}$ részénél 10° -on alól marad s ugyanannyinál haladja meg a 25° -ot, míg a 30° -at csak egy esetben éri el.

Az alapkőzet mindenütt gnájsz. Ezt általában igen mély s csak kevés helyen fedi közép melységü*) talaj, melynek felső rétege meglehetősen televényes, alsó rétege kötormelékkal és kötuskókkal van keverve, melyek azonban gyakran eléri a felületet is.

Vannak ugyan ezen erdőgondnokságok területén itt-ott kis számban, különösen a Fekete-Garam mentén, meredekebb, omladékos és sekély talaju területek is, melyeken azonban fatermési tábla felállítására elegendő számú szabályos állapot találni nem lehet. Ezek tehát az alábbi fater-

*) A mélység fokainak megnevezései „Talajtan“-om II. kiadása szerint értelmezendők.

mési tábla keretéből épügy ki vannak zárva, mint a Vepor csucsa körüli, silány növekvésű, jelentéktelen vegyes állabok.

Az éghajlat a magassági viszonyoknak megfelelően középhegységi s részben magashegységi; fekvésénél fogva azonban a terület a sanyaru szelektől jelentékeny mértékben meg van védve.

A lucz- és jegenyefenyő-erdők itt általában kitünőtényészeti viszonyoknak örvendenek; a mit legjobban bizonyít a czikk végén látható fatermési tábla.

A czimben megnevezett két erdőgondnokság területén a luczfenyő összesen 12,000 kat. holdat foglal el, részben tiszta, részben jegenyefenyővel kevert állabokban. A tiszta luczfenyő-állabokban a fatermési-tábla felállítása czéljából kerekén 70 próbateret vettünk fel. A felvett állabok közül csak kevés köszöni létét a vágás alkalmával már meg volt előserdénynek; a öreg erdők nagyobbára teljvetés útján keletkeztek, mely felujítási mód itt már az 1800-adik év táján általánossá lett; de a fatermesitáblák összeállítása közben a fatömeg és körlapösszeg görbéjének a kiegyenlítés előtti sajátságos menete arról tanuskodik, hogy körülbelül 1830 tájától fogva az ültetés is mind jobban elterjedt; mindazáltal az 1850. és 1860. évek közt még vegyesen alkalmazták a teljvetéssel és csak a hatvanas évek elején lett általánossá.

Daczára annak, hogy itt az emberek által okozott károk jóformán ki vannak zárva; mindazáltal a közel vágható erdőkben a fatermési-tábla felállításához szükséges teljes záródású állabok csak igen kis területeken és nagyon korlátolt számban találhatók. Kitünik ez a vágások eredményéből is, melyek 0·7 és 0·8 záródású állabok fatöme-

gének felelnek meg. A vágható állabok záródása tehát nagy átlagban, valószínűleg 0·8-on alul áll.

Ez a körülmény, valamint a rendelkezésre állott idő és munkaerő csekély volta arra kényszerített, hogy $\frac{1}{2}$, sőt többnyire $\frac{1}{4}$ holdas próbaterekkel is megelégedjünk, mely nagyság egyébiránt fiatal és középkorú egyenletes állabokban a felvétel kívánt pontosságát nézetem szerint nem is veszélyezteti.

A főállab viszonyainak felvételére általában az Urich-féle eljárást alkalmaztuk, a mely a fatermési táblákban szokásos választékok megállapítása tekintetében a legheylesőbb. A főállabban rendszeren három vastagsági csoportot képeztünk, egyenlő törzsszámmal. A mellékállabot külön vettük fel; de ennek adatait a fatermési-tábla felállításánál nem vettük tekintetbe, mert az áterdőlési fatömegek meghatározására alkalmasak nem voltak. Ennek okát itt fejtegetni szükségtelennek tartom.

Minden vastagsági osztály számára döntöttünk egy átlagfát, melyet szakaszonként köböltünk és a rőzsefa súlyát rugó-mérleggel határoztuk meg. A rőzsefát természetesen nem tisztogattuk meg a tülevelektől, hanem levelestől együtt mértük meg.

Hogy egy kilogramm rőzsének mennyi köbtartalom felel meg, azt friss állapotban a karámi erdészlakhoz szállított rőzsenyalábok xylométerezése által határoztuk meg. Minden rőzsenyalábra fel volt írva a próbafa száma. A xylométerezésnél kitűnt, hogy a próbafa mellmagassági vastagsága a rőzsefa egy kilogrammjának megfelelő köbtartalomra lényeges befolyást nem gyakorol s így az átlagot az összes megmért csomagokra vonatkoztattuk. 63 ily mérés eredménye azt mutatta, hogy 1 kg. rőzse köbtartalma 1·11 és 1·37 köbdecziméter közt ingadozik és

I. kimutatás.

A dobrócsi és karámi m. kir. erdőgondnokságokban az 1893. év nyarán gyűjtött adatok jegyzéke kor szerint rendezve. D = dobrócsi erdőgondnokság, K = karámi erdőgondnokság.

Sorszám	A próbatér megjelölése						Egy kat. holdra átszámított adatok								Átlagos átmérő mell- magasságban cm	Tömörfa %							
	Szám	Erdőgondnokság	Vágássor	Tag	Osztág	Terület	Kor	Törzsek száma	Körlet összeg	Magasság	Magassági folyó növedéke	F a t ö m e g											
												kat. hold.	év	drb			m ²	m	cm	tönkfa	dorongfa	tömörfa	összes fa
1	24	D	VII	40	21	1/4	19	1780	9·776	8·24	71	0	22·32	22·32	67·84	8·4	32·9						
2	23	D	VIII	46	23	1/4	20	1476	13·296	11·6	84	0	63·67	63·67	113·61	10·7	56·0						
3	22	D	VIII	43	1	1/4	25	1332	18·328	13·5	59	36·50	73·26	109·76	165·53	13·2	66·3						
4	65	K	III	16	24	1/4	25	1600	21·688	14·4	78	32·32	102·20	134·52	197·84	13·1	68·0						
5	17	D	IX	49	4	1/4	25	1824	17·300	13·5	70	0·00	103·10	103·10	163·29	11·0	63·1						
6	16	D	IX	49	4	1/4	27	1200	22·944	15·9	77	89·92	79·68	169·60	220·80	15·6	76·8						
7	21	D	VII	39	15	1/4	30	1208	25·340	18·6	65	133·82	103·10	226·92	301·40	16·3	78·6						
8	69	K	VII	37	2	1/4	30	1132	13·096	15·8	79	28·73	75·56	104·29	154·54	12·1	67·5						
9	45	D	V	27	30	1/4	32	1344	22·412	15·6	68	59·00	112·76	171·76	227·53	14·6	75·5						
10	43	D	V	26	13	1/4	32	1488	28·440	17·2	49	101·03	141·80	242·83	305·02	15·6	79·6						
11	42	D	V	25	10	1/4	33	1188	23·584	18·1	67	98·60	120·11	218·71	275·26	15·9	79·5						

12	15	D	IX	50	5	1/4	36	680	23·024	22·6	67·5	179·18	59·98	239·16	283·64	20·8	84·3
13	48	D	IV	23	30	1/4	37	1344	18·888	16·2	51	36·56	105·23	141·79	178·88	13·4	79·2
14	47	D	IV	23	29	1/4	38	1120	21·112	17·4	43	54·32	103·60	157·92	188·27	15·5	83·9
15	38	D	V	28	42	1/4	39	1432	20·824	15·7	79	41·24	109·69	150·93	196·18	13·6	76·9
16	39	D	V	27	24	1/4	39	1336	21·428	18·3	53	82·70	109·40	492·10	238·70	14·3	80·5
17	41	D	V	26	22	1/4	40	1540	20·508	15·6	37	41·89	99·79	141·68	178·64	13·0	79·3
18	11	D	IX	52	17	1/4	42	620	21·576	24·5	55	214·83	45·36	260·19	302·93	21·0	85·9
19	28	D	VII	37	4	1/4	42	548	26·596	21·0	37	214·05	47·87	261·92	318·49	24·9	82·2
20	36	D	V	29	45	1/4	43	888	26·248	23·2	49	218·35	87·91	306·26	349·23	19·4	87·1
21	13	D	IX	51	11	1/4	43	412	22·596	27·7	69	248·15	27·74	275·89	323·83	26·2	85·2
22	40	D	V	25	23	1/4	45	832	23·704	22·4	54	200·10	77·80	277·90	327·66	19·0	84·8
23	35	D	V	30	47	1/4	47	576	27·944	25·3	47	314·32	36·75	351·07	402·73	24·9	87·2
24	64	K	III	16	18	$\frac{380}{10}$ hold	49	754	27·600	25·2	49	277·53	65·42	342·95	391·45	21·6	87·6
25	67	K	I	6	58	1/4	49	764	21·732	23·5	46	200·81	76·72	277·53	326·51	19·0	85·0
26	68	K	I	6	58	1/4	53	996	23·116	22·9	28	165·34	112·08	277·44	331·79	17·2	83·6
27	70	K	III	17	26	1/4	54	400	28·360	30·6	43	402·73	25·94	428·67	469·30	30·0	91·3
28	66	K	I	6	57	$\frac{240}{9/20}$ hold	55	907	24·720	22·8	34	198·94	86·33	285·27	327·18	18·6	87·2
29	31	D	VII	38	5	1/4	56	480	33·128	29·4	49	420·38	27·26	447·64	497·06	29·6	90·1
30	8	D	X	59	48	1/2	57	308	29·690	32·8	39	448·78	18·29	467·07	523·68	35·0	89·2
31	7	D	X	59	48	1/4	58	316	30·740	31·9	40	407·99	17·85	425·84	504·30	35·2	84·4
32	4	D	X	58	35	1/4	59	288	27·464	33·5	42	368·06	17·00	385·06	432·00	34·8	89·1
33	34	D	V	30	48	1/4	59	460	34·760	32·8	30	506·38	21·68	528·06	575·35	31·0	91·8

A próbater megjelölése				Egy kal holdra átszámított adatok													
Sorszám	Száma	Erdőgondnokság	Vágássor	Tag	Osztag	Terület kal. hold	Kor év	Törzsek száma db	Körlap összeg m ²	Magasság m	Magassági folyó növedéke cm	F a t ő m e g			Átlagos átmérő mell- magaaságban cm	Tömörfa %	
												tönkfa	dorongfa	tömör fa			összes fa
34	12	D	V	30	48	3/8	60	445	26.043	30.4	43	367.13	27.77	394.90	434.41	27.3	90.9
35	26	D	VII	38	6	1/4	60	316	30.232	32.8	39	430.89	17.26	468.15	532.17	34.9	88.0
36	25	D	VII	38	6	1/4	61	386	34.592	29.6	45	469.55	12.35	481.90	543.41	33.4	90.5
37	18	D	VII	39	10	1/4	61	338	27.848	32.5	34	408.20	18.47	426.67	460.24	30.2	92.7
38	5	D	X	58	36	1/2	61	292	29.666	32.0	44	418.61	12.00	430.61	472.07	36.0	91.2
39	14	D	IX	51	11	1/2	62	366	25.762	31.3	30	329.10	20.13	349.23	405.66	29.9	86.1
40	30	D	VI	36	33	1/2	62	426	28.160	30.8	34	364.11	22.68	386.79	434.79	29.0	89.0
41	62	K	VI	36	8	1/4	63	392	31.506	34.0	35	519.48	22.19	541.67	592.47	33.5	91.4
42	9	D	IX	52	21	1/2	66	330	29.640	35.3	23	403.80	22.50	516.30	557.40	33.8	92.6
43	27	D	VII	37	5	1/2	66	400	31.212	31.4	27	456.04	25.88	481.92	518.92	31.5	92.9
44	44	D	V	23	29	315 □ 61	66	432	35.601	34.3	50	583.07	22.20	605.27	661.30	32.4	91.5
45	59	K	VIII	44	24	1/4	67	380	34.568	33.8	19	528.04	21.31	549.35	584.01	34.0	94.0
46			Szabálytalansága miatt mellőzték.														
47	33	D	VI	35	23	1/4	67	416	25.544	29.8	31	404.23	24.04	428.27	458.97	28.0	93.3
48	32	D	VI	35	23	1/4	68	436	27.344	28.5	32	364.15	28.55	382.70	434.25	28.3	90.4

49	1	D	X	57	26	1/4	69	432	30·272	33·5	32	490·02	22·63	512·65	568·64	29·9	90·2				
50	20	D	VIII	46	26	1/4	70	324	32·816	36·1	34	498·79	17·95	516·74	557·79	35·9	92·6				
51	29	D	VI	36	33	1/2	70	300	28·174	36·3	26	461·49	14·61	476·10	525·63	34·6	90·6				
52	61	K	VI	32	15	1/4	71	432	25·336	32·4	26	392·55	28·30	420·85	461·39	27·3	91·2				
53	60	K	VI	35	43	3/8	72	517	31·296	32·0	23	435·34	32·41	467·75	504·58	27·8	92·7				
54	10	D	IX	53	26	1/2	73	258	33·270	37·0	27	551·20	7·60	558·80	606·50	40·5	92·1				
55	71	K	III	13	2	1/4	73	296	33·552	35·1	36	448·84	20·46	469·30	493·14	38·0	95·1				
56	53	K	VIII	48	68	1/4	76	312	32·056	35·5	16	516·02	18·22	534·24	588·93	36·2	90·7				
57	58	K	VIII	44	34	1/4	80	448	33·748	34·1	24	520·19	28·20	548·39	593·79	31·0	92·3				
58	56	K	VIII	47	66	1/2	82	336	33·470	37·0	41	573·64	17·58	591·22	649·72	35·6	79·9				
59	54	K	VIII	45	50	1/4	82	360	41·276	38·4	26	710·68	16·34	727·02	791·35	38·2	91·9				
60	6	D	X	58	44	1/4	82	256	33·176	40·0	24	641·33	11·93	653·26	739·56	40·6	88·3				
61									Szabálytalansága miatt mellőztetett.												
62	55	K	VIII	46	64	1/4	88	244	30·020	36·4	30	492·42	9·62	502·04	543·24	39·6	92·4				
63	63	K	VI	31	2	1/4	90	392	27·976	33·5	22	411·97	24·47	436·44	481·97	30·1	90·6				
64	52	K	IX	51	10	1/4	92	412	43·636	34·8	25	691·51	18·04	709·55	779·43	36·7	91·0				
65	57	K	VIII	44	44	560 □ 61 7/20 hold	94	206	39·091	42·1	23	681·98	8·91	690·89	745·70	49·2	92·6				
66	46	D	I	2	10	461 m ²	95	424	49·860	32·82	8	777·95	16·88	794·83	847·15	38·7	93·8				
67	50	K	IX	51	14	1/4	106	248	38·780	40·2	15	639·96	8·64	648·60	695·93	44·6	93·2				
68	51	K	IX	50	9	1/4	106	228	38·424	39·7	25	650·07	8·64	658·71	720·89	46·3	91·4				
69	69	K	IX	51	14	1/4	112	276	35·004	38·6	18	559·59	19·04	578·63	626·88	40·2	92·3				

átlagban kereken 1.2 dm^3 -re, vagyis 0.0012 m^3 -re tehető. E kulcs szerint számítottuk ki aztán utólagosan minden átlagfa rőzséjének a köbtartalmát.

A próbatereken felvett adatok alapján a fatermésitábla összeállításához szükséges tényezők utólagosan egy kataszteri holdra számítottak ki és így külön jegyzékben állítottak össze próbaterek szerint. E jegyzéket szükségesnek tartom kivonatossan összeállítva itt közölni, hogy annak alapján a fatermési-tábla felállításának módját és kivitelét bárki megvizsgálhassa és annak tételeit ellenőrizhesse.

2. A szerkesztés módjáról általánosságban.

A termőhelyi osztályok megállapítását, a próbatereknek az egyes termőhelyi osztályokba való besorozását, a fatermési-tábla korszakonkénti tételeinek megállapítását és kiegyenlítését lehet tudvalevőleg akár számítás útján, akár pedig gráfikus eljárás szerint eszközölni.

Én a gráfikus utat választottam, úgy a mint az az Erdőbecslés tan II. kiadása 323. és következő lapjain le van írva; mindazáltal némi módosításokkal, melyeket a körülmények tettek szükségessé.

Hogy a most idézett helyen *Baur* nyomán leírt eljárást a termőhelyi osztályok elkülönítésére és a fatömegek görbéinek szerkesztésénél alkalmazhassuk, annak egyik feltétele az, hogy kiváltképen a *legjobb és a legrosszabb* termőhelyről minden korosztályból igen sok adatunk legyen. Ez által ugyanis a próbatereken talált fatömeg felrakása útján nyert *üstökalkalu mező* szélei biztosan kijelölhetők lesznek és az így nyert *szegélygörbék* a fatömegek görbéinek szerkesztésénél irányítóul, vezetőül szolgálhatnak.

Ámde épen abban van a nehézség, hogy a helyi fa-

termési-táblák szerkesztése végett rendelkezésünkre álló területen épen a legjobb és a legrosszabb termőhely szokott legkevésbé képviselve lenni, épúgy egészben, mint az alkalmas próbaterek száma tekintetében. Ez egyébiránt nagyon természetes, mert a szélsőségek mindig sokkal ritkábbak, mint a közepesség.

A szegélygörbék szerinti eljárást tehát mással kellett felcserélnem.

A görbék szerkesztésének e körülményből eredő módosítását itt közölni annyival is inkább helyénvalónak tartom, mert a fennebb vázolt nehézség majd minden helyi fatermési-tábla ilyenmü szerkesztésénél elő szokott fordulni.

A fatömegek felrakása által keletkezett *üstökmező* szélei tehát bizonytalanok lévén, a görbék vezetésére nem lettek volna elég biztosak és azért jónak láttam az összes próbaterek alapján legelőször is az *összes fa* (tömörfa és rőzsefa) görbéjét szerkeszteni, úgy a mint a 2. ábra mutatja. Az egyes fatömegek pontjait az ábrán keresztel jelölik, míg a biztosabb vezetés céljából kiszámított *csoportátlagok* pontjai karikával vannak körülvéve. Az összefoglalt próbaterek csoportjait az I. számú kimutatásban a sorszámok közé tett vonalakkal jelöltem meg és ugyanezen csoportok átlagait számítottam ki a többi átlagos*) görbék, u. m. az állabmagasság, körlapösszeg, törzsszám stb. vezérgörbéjének szerkesztésénél is, hogy az egyes tényezők közt az összehangzás minden korfokon meglegyen.

Ily *vezérgörbét* szerkesztettünk ugyanis az után a fatömegek egyéb tényezői (magasság, körlapösszeg, törzs-

---

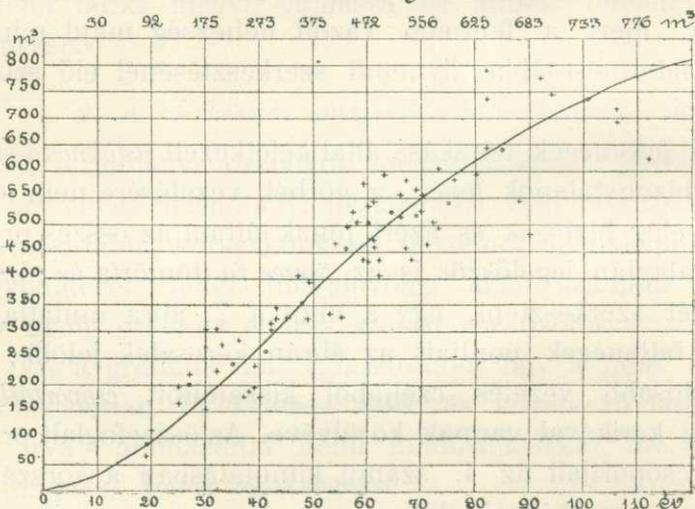
*) Azért mondom az ily görbéket „átlagosaknak“, mert az összes adatok átlagát mutatják. Egyszersmind „vezérgörbék“ is, a mennyiben az egyes termőhelyi osztályok görbéi számára irányítóul szolgálnak.

szám stb.) számára is, mely az egyes termőhelyi osztályok görbéjének szerkesztésénél kitűnő irányítónak bizonyult.

Épügy a vezérgörbét, valamint az egyes termőhelyi osztályoknak megfelelőket is, először csak írónnal ideiglenesen huzzuk meg, hogy azután rajta a kellő kismítást még megtehessük.

E célra a *korszaki különbségeket* használtuk fel, ami

Összes fa.

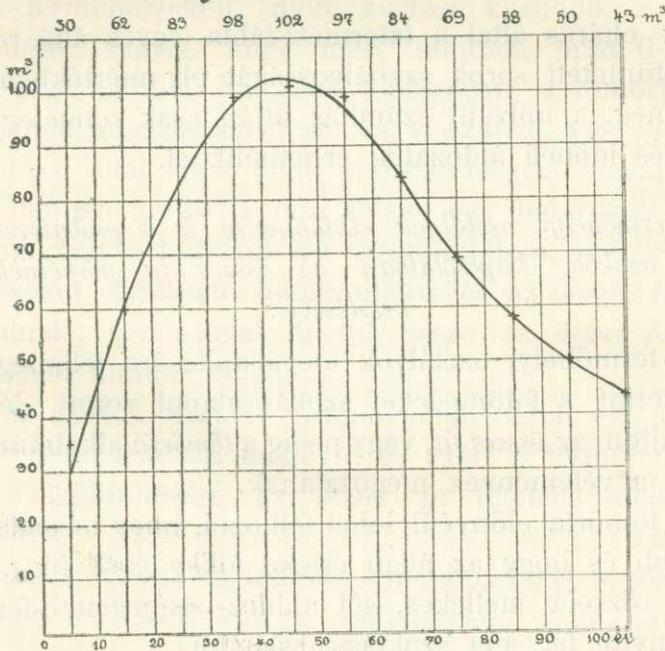
2. ábra.

igen egyszerű és kitűnő eljárásnak mutatkozott. E korszaki különbségek alapján megint görbevonalat szerkesztettünk, azt szemmérték szerint kiegyenlítettük és az így nyert helyesbített korszaki különbségek szerint kiigazítottuk az illető ideiglenes görbét, mely ez által véglegessé lett.

Az eljárás bemutatására szolgáljon példaképen az *összes fa* vezérgörbéje (2. ábra). Miután ezt a próbaterek *összes fa*-lételeinek s ezek csoportátlagainak alapján ideig-

lenesen irónnal meghuzztuk és az így nyert adatokat 10 éves korkülönbségenként leolvasva összeirtuk: az így nyert sor tételeiből kiszámítottuk a korszaki növedékeket. Most milliméter papiron a hurrendszer alapvonalára (abscissa-tengely) felirtuk a fő korfokokat (lásd a 3. ábrán 10, 20,

Örzes fa korszaki növedéke.

3. ábra.

30, stb.), az illető (a fő korfokok közé eső) hurokra felraktuk és kereszttecskékkel jelöltük meg a korszaki növedékeket, kihuzztuk azok görbéjét, az így nyert kiegyenlített korszaki növedékek segélyével kiigazítottuk a fatömegeket s most már véglegesen kihuzztuk a görbét, a mint az a 2. ábrán látható.

Igy tettünk oly tényezőknél is, melyek a kor emelkedésével kisebbednek, pl. a törzsszám görbéjének szerkesztésénél, hol a negatív korszaki különbségek lépnek a korsz. növedékek helyébe.

A kiegyenlített korszaki különbségek görbéje alapján a főgörbén beálló változások nagyon csekélyek, annak futását nem másítják meg, csak szabálytalanságait simítják el.

Ez eljárás által a fatermési-tábla egyes álló rovataiban feltüntetett sorok szabályosságát oly mértékben valószínűsítjük meg, a milyent számítás útján csak rengeteg fáradsággal és időbeli áldozattal érhetnénk el.

3. A termőhelyi osztályok elkülönítése és a próbaterek besorozása azokba, kapcsolatban az összes fa görbéinek szerkesztésével.

A termőhelyi osztályok megállapítására jelenleg tudomás szerint a fatömegeket szokás alapul venni, de hogy erre vajjon az *összes fa*, vagy pedig a *tömörfa* alkalmasabb-e, a felett a vélemények megoszlanak.

A tömörfa előnyéül lehet felhozni, hogy megállapítása biztosabb és hogy az állab értéke főképp ettől függ, ellenben a rőzsefa mellékes, sőt a lucz- és jegenye-fenyőnél legtöbbszörre fel sem szokták használni.

Az összes fa mellett szól az, hogy a termőhelyi jósnak ez a tulajdonképi mértéke, mert az összes földfeletti fatermést magába foglalja és oly korban is szolgáltat adatokat a fatermési tábla felállításához, a melyben tömörfa még nincs, vagy mennyisége ugyanazon a termőhelyen is nagyon ingadozik, mert pl. a 20 éves korban, ha a fák egymástól távolabb állanak, ámbár az ágazat közt a záródás, teljes lehet az egyik állabban a tömörfa-százalék

50 és több, míg sűrűbb állásban ugyanazon *összes fa-tömeg* mellett 25% vagy kevesebb. Későbbi korokban ez a nagy aránytalanság mindjobban csökken ugyan, de elég baj az, hogy a fiatal állabokban a termőhelyeket elválasztó görbék futására nézve megbízható támpontokat nem találunk.

Azt sem tudjuk elég biztosan megállapítani, hogy az egyes termőhelyeken, mely korban kezdődik a tőmörfa képződése, vagyis, hogy mely pontból, mint 0 pontból indul ki a görbe. Ezt csak utólagosan, a tőmörfa egész görbéjének megszerkesztése és visszafelé való meghosszabbítása által lehet némi valószínűséggel megállapítani.

Ellenben az *összes fára* nézve egy határozott, szilárd pontunk van a hurrendszer sarkpontjában, melyből a termőhelyeket elválasztó határvonalok és az *összes fa* görbéi kiindulnak; egy szóval itt fut össze az *összes fa* üstökmezejének minden szála.

Az adatok csekély száma miatt tehát ezt a szilárd pontot nem akartam mellőzni és ezért a termőhelyi osztályok elkülönítésére az *összes fa* tételeit választottam alapul.

Ezt annyival is inkább tehettem, mert a rőzsefát is pontosan felvettük volt a próbatereken és a mint utólagosan meggyőződtem, az egyes termőhelyeknek megfelelő tőmörfa-tömegek egymáshoz való viszonya a magasabb korban majd teljesen ugyanaz, mint az *összes fa* tömegeié.

A termőhelyek elkülönítése czéljából tehát felraktuk a szokott módon az egyes próbatereken holdankint talált *összes fát*; mindenik tétel mellé feljegyeztük a próbatér sorszámát (1. az I. kimutatást), azután felrajzoltuk irónnal a vezérvonalat (2. ábra) és ennek vezetése mellett meghúztuk az üstökös mező határvonalait. (1. a két szélső

szakadozott vonalat a 4. ábrán.) Most az üstökmezőt megint a vezérvonallal összehangzóan, a hurrendszer 0 pontjából kiindulva, a szokásos módon három egyenlő részre osztottuk s mindenik rész közepén kihúztuk egyszersmind ideiglenesen az egyes termőhelyeknek megfelelő görbét.

A fennforgó viszonyok közt, különösen tekintve adataink csekély számát, elengedőnek tartottam csak 3 termőhelyet különíteni el egymástól.

Az üstökmező egyenlő részekre való osztása által az egyes termőhelyekre vonatkozó összes fa különbségei a vágáskor táján közel egyenlők lettek. Lehetett volna ugyan, mint ujabban szokásos, a jobb termőhelyeknek szélesebb mezőt hasítani ki, mint a rosszabbaknak, miáltal a fatömegek különbségei a jobb termőhelyek közt nagyobbakká lettek volna, mint a rosszabbak közt, de ezt itt jobbnak láttam mellőzni, mivel így a harmadik termőhely mezejébe igen kevés adatot kaptam volna.

Az összes fa csak irónnal megvont ideiglenes görbéi alapján szerkesztettük azután a korszaki növedékek görbéit s ezek segélyével, úgy a mint 2. alatt leírva volt, kiigazitottuk és véglegesen kihúztuk az előbbieket.

A fennebbi módon elkészített rajzlapot mutatja kisebbítve a 4. ábra, mindazáltal azzal a különbséggel, hogy ezen próbaterek számai a hely szűke miatt kihagyattak.

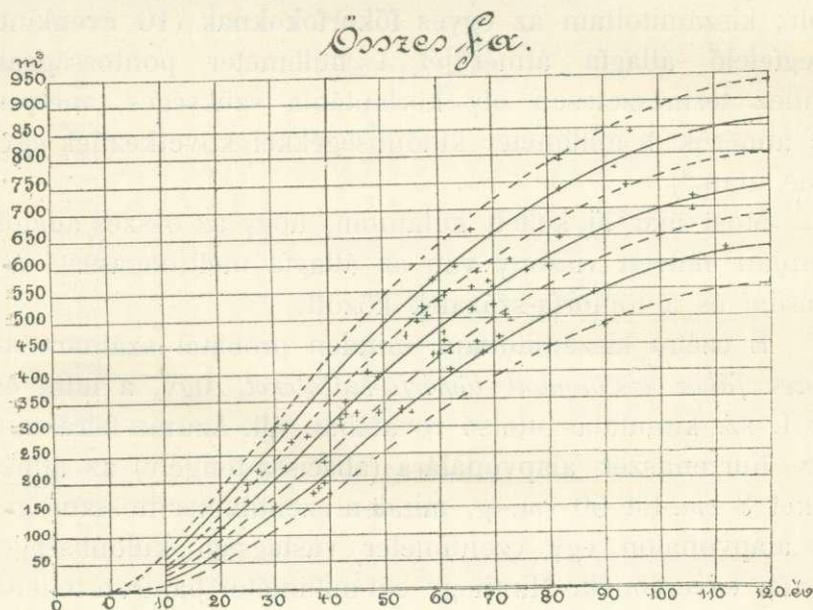
E lapról azután kiírjuk a minden egyes termőhelyi osztályba eső próbatereket, koruk szerint rendezve.

Ezeknek a próbatereknek illető adatai alapján szerkesztjük később az ismeretes módon a többi görbét is és állítjuk össze a fatermési táblát, úgy, a mint az az erdőbecslés-tan II. kiadásában le van írva.

Ezt tehát itt ismételni egészen feleslegesnek tartom, de a tömörfa görbéjének kisimitására nézve mégis van egy kevés mondani valóm.

4. A tömörfa görbéjének kiigazítása.

Ha eljárásomnak egyik sajátága a vezérgörbék megszerkesztése és felhasználása, ekkor a másik, nem kevésbé

4. ábra.

Ményeges sajátága a tömörfa görbéinek az átlagos átmérő szerint való kiigazítása.

Megszerkesztettem ugyan a tömörfa görbéit is a szokásos módon, de az egyes korszakoknak megfelelő átlagok képzésére többnyire oly kevés adat állott rendelkezésemre az egyes termőhelyi osztályokban, hogy a szerkesztésnek ezt a szokott módját nem találtam eléggé megbízhatónak.

Eszközről kellett tehát gondoskodnom ezen görbék helyességének megvizsgálására és ha lehet, kiigazításukra.

Ezen eszköz gyanánt megkísérlettem a következő ki-tűnőnek bizonyult eljárást alkalmazni.

Miután az összes próbaterek adatainak alapján a törzsszámok görbéi, valamint a körlapösszegekéi is megszerkesztve s így minden egyes termőhelyi osztályon minden korfok törzsszáma és körlapösszege ismeretes volt; kiszámítottam az egyes főkorfokoknak (10 évenként) megfelelő átlagfa átmérőjét 1 milliméter pontossággal. Ehhez természetesen oly körlaptábla szükséges, melyen az átmérők 1 milliméter különbségekkel következnek egymás után.*)

Most már ki kellett kutatnom, hogy az összes adatok alapján milyen viszony van az átlagfa mellmagassági átmérője és a tömörfa-százalék között.

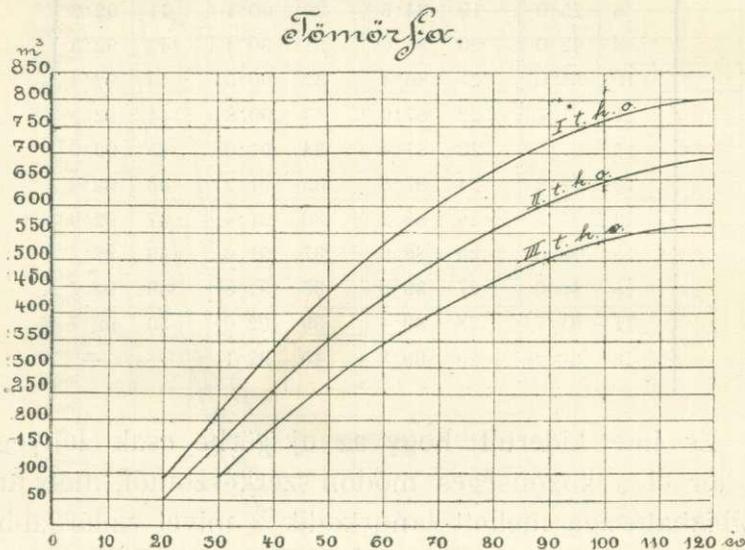
E célra kiszámítottam minden próbatér számára az összes fához viszonyított tömörfa-százalékot, úgy, a mint ez az I. sz. kimutatás utolsó rovatában áll. Azután felraktam egy hurrendszer alapvonalára (abscissa-tengely) az átmérőket 8 cm.-től 50 cm.-ig, minden centiméter hosszúságot az alapvonalon egy centiméter vastagsági különbséggel vevén egyenlőnek. Minthogy ezt milliméter papíron tettem, a hurok már adva voltak minden milliméter vastagsági különbségre. Azután megjelöltem a papír jobb- és bal-oldalán a százalékok főbb pontjait alulról felfelé 1-től 100-ig, 2 milliméter magasságot vevén 1 százalékkal egyenlőnek, miáltal a tizedszázalékokat is pontosan felrakni, illetőleg leolvasni lehetett.

Az így előkészített papírra most felraktam minden

*) Én következő munkát használtam e célra: M. Fr. Kunze Hilfsstafeln für Holzmassenaufnahmen. Berlin 1884.

Kiszámított tömörfa-százalékot az illető átmérőnek megfelelő hurra, miáltal igen szép és biztosan kihuzható görbét nyertem a tömörfa-százalék számára, melynek adatait az egész centiméterekben kifejezett mellmagassági átmérőkre nézve a II. kimutatás tartalmazza.

Ez a görbe készen lévén, minden egyes termőhelyi osztály számára kiszámítottam az egyes fő korfokoknak

5. ábra.

megfelelő tömörfát, még pedig úgy, hogy az illető összes fa tételét megszoroztam az ugyanazon tételhez tartozó törzsvastagságnak megfelelően a görbéről közvetlenül leolvasott és százzal osztott tömörfa-százalékkal.

Az így nyert tömörfatételeket ugyanarra a lapra raktam fel, melyen az illető termőhelyi osztálynak tömörfa-görbéje a szokásos módon ideiglenesen meg volt rajzolva.

II. kimutatás.

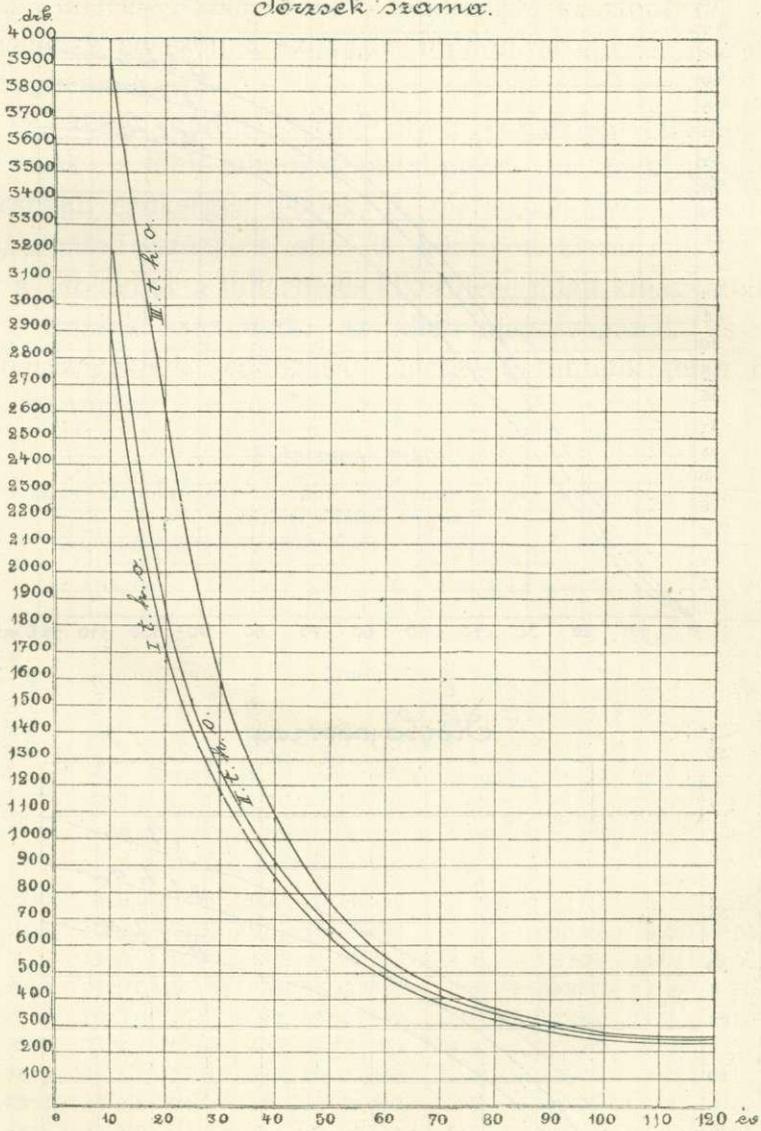
Tömörfa-százalék az átlagfa mellmagassági
vastagsága szerint.

Átmérő	Tömörfa	Átmérő	Tömörfa	Átmérő	Tömörfa	Átmérő	Tömörfa
cm	m ³						
8	25·0	19	84·5	30	90·1	41	92·2
9	42·0	20	85·6	31	90·4	42	92·3
10	54·0	21	86·4	32	90·6	43	92·4
11	61·7	22	87·0	33	90·8	44	92·5
12	67·7	23	87·4	34	91·0	45	92·6
13	72·2	24	87·8	35	91·2	46	92·6
14	75·5	25	88·2	36	91·4	47	92·6
15	78·0	26	88·6	37	91·6	48	92·7
16	80·0	27	89·0	38	91·8	49	92·7
17	81·7	28	89·4	39	92·0	50	92·7
18	83·2	29	89·8	40	92·1	—	—

És ime kiderült, hogy az új görbe csak lényegte-
nül tér el a közönséges módon szerkesztettől, mely annak
megbízhatósága mellett tanuskodik s mivel szilárdabb al-
apon nyugszik és a mellmagassági átmérőkkel szoros össze-
függésbe hozatott, az új görbét fogadtam el helyesebbnek
és a mennyiben szükségesnek látszott, a korszaki növe-
dék görbéje alapján még kisimitottam. Ez azonban több-
nyire feleslegesnek mutatkozott, ami megint a most leírt
módszer alkalmazhatóságának újabb bizonyítéka.

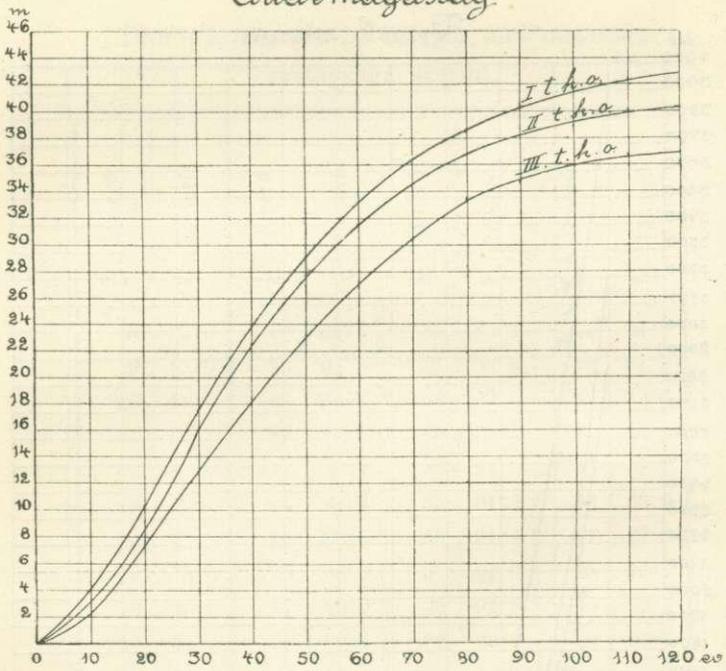
A tömörfa három görbét kiegyenlítés után az 5.
ábra tünteti fel.

Törzsek száma.

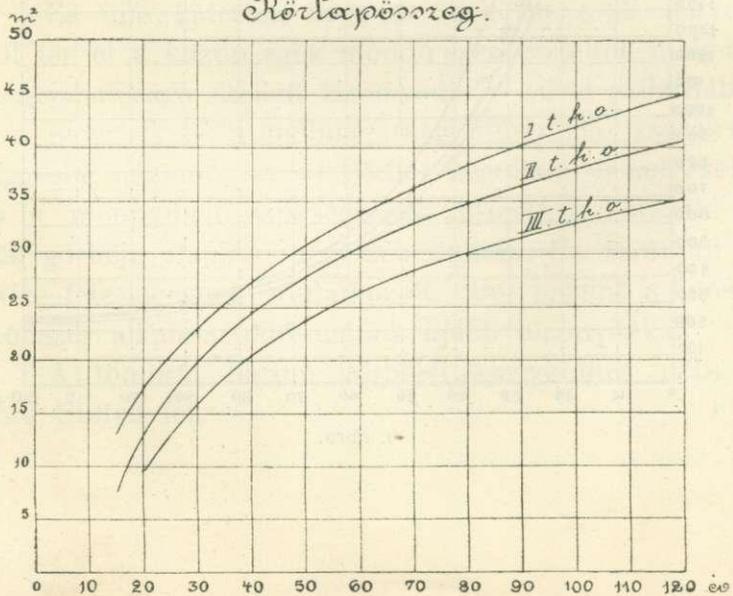
6. ábra.

Állómagasság

7. ábra.

Körlapörreg.

8. ábra.

5. Az eredmények összeállítása.

A fatermésítábla többi adatainak kiszámítása és összeállítása egészen a szokásos módon történvén, magyarázatra nem szorul.

Az alábbi három termőhelyre vonatkozó fatermésítábla csak a főbb adatokat tartalmazza, de ezek alapján a ritkábban szükséges tételek, u. m. a szabályos fakészlet és használati százalék stb. is könnyen kiszámíthatók s azért a táblákból a túlterhelés kikerülése miatt kihagytak.

A törzsek számának, az állab magasságának és a körlapösszegeknek változását, menetét, tüntetik fel a 6. 7. és 8. ábrák.

Fatermési tábla.

Szerkesztve a dobrócsi és karámi erdőgondnokságok luczfenyveseiben gyűjtött adatok alapján.

Kor év	Az átlagfa			A fő állab							
	átmérője 1·3 m mag.-ban	magassága	kőbtartalma rő- zseivel együtt	törzsszáma	körlap összege	Tömörfa			Összes fa		
						fatömeg	korszaki átlagos évi	közöns. átlag	fatömeg	korszaki átlagos évi	közöns. átlag
cm	m	m ³	drb	m ²	t ö m ö r m é t e r						
	I. termőhely										
10	3·9	4·0	0·0190	2900	3·50	0	—	—	55	5·5	5·50
20	10·8	10·4	0·0913	1675	15·25	92	—	4·60	153	9·8	7·65
30	15·6	17·5	0·2269	1186	22·75	213	12·1	7·10	269	11·6	8·96
40	20·3	24·0	0·4521	856	27·60	331	11·8	8·28	387	11·8	9·68
50	24·9	29·3	0·7758	642	31·20	441	11·0	8·82	498	11·1	9·96
60	29·7	33·4	1·2082	490	34·00	535	9·4	8·91	592	9·4	9·87
70	34·6	36·5	1·7273	385	36·30	608	7·3	8·69	665	7·3	9·50
80	39·3	38·8	2·2943	316	38·33	666	5·8	8·32	725	6·0	9·06
90	43·1	40·5	2·8044	276	40·18	714	4·8	7·93	774	4·9	8·60
100	45·6	41·7	3·1673	257	41·90	752	3·8	7·52	814	4·0	8·14
110	47·5	42·5	3·4574	245	43·50	783	3·1	7·12	847	3·3	7·70
120	49·2	43·0	3·6920	237	45·00	810	2·7	6·75	875	2·8	7·29

Kor	Az átlagfa			A fő állab							
	átméréje 1·3 m mag-ban	magassága	kőbirtalma rő-zsével együtt	törzsszáma	kőrlap összege	Tömör fa			Összes fa		
						fatőmeg	korszaki átlagos évi	közöns. átlag	fatőmeg	korszaki átlagos évi	közöns. átlag
	növedék			növedék							
év	cm	m	m ³	drb	m ²	t ö m ö r m é t e r					
II. termőhely											
10	3·0	3·2	0·0125	3200	2·25	0	—	—	40	4·0	4·00
20	9·4	9·3	0·0612	1830	12·62	53	—	2·65	112	7·2	5·60
30	14·2	16·1	0·1641	1255	19·80	155	10·2	5·17	206	9·4	6·86
40	18·6	22·5	0·3381	905	24·50	255	10·0	6·38	306	10·0	7·65
50	22·9	27·6	0·5941	675	27·90	351	9·6	7·02	401	9·5	8·02
60	27·5	31·5	0·9417	515	30·51	434	8·3	7·23	485	8·4	8·08
70	32·3	34·5	1·3875	400	32·69	504	7·0	7·20	555	7·0	7·93
80	36·8	36·7	1·8769	325	34·58	559	5·5	6·99	610	5·5	7·63
90	40·3	38·3	2·2982	285	36·28	603	4·4	6·70	655	4·5	7·28
100	42·6	39·4	2·6015	266	37·86	638	3·5	6·38	692	3·7	6·92
110	44·4	40·1	2·8465	254	39·35	667	2·9	6·06	723	3·1	6·57
120	46·0	40·5	3·0612	245	40·75	693	2·6	5·78	750	2·7	6·25
III. termőhely											
10	2·2	2·4	0·0064	3900	1·50	0	—	0	25	2·5	2·50
20	6·7	7·4	0·0287	2612	9·27	0	—	0	75	5·0	3·75
30	11·3	12·8	0·0927	1565	15·72	92	—	3·07	145	7·0	4·83
40	15·6	18·2	0·2080	1077	20·52	177	8·5	4·43	224	7·9	5·60
50	19·8	23·1	0·3935	775	23·77	266	8·3	5·20	305	8·1	6·10
60	24·2	27·2	0·6719	570	26·27	338	7·8	5·63	383	7·8	6·38
70	28·8	30·5	1·0393	433	28·27	405	6·7	5·79	450	6·7	6·43
80	32·9	33·0	1·4249	353	29·98	458	5·3	5·72	503	5·3	6·29
90	35·9	34·8	1·7468	312	31·50	499	4·1	5·54	545	4·2	6·06
100	37·9	36·0	1·9897	291	32·85	532	3·3	5·32	579	3·4	5·79
110	39·7	36·7	2·2036	275	34·10	558	2·6	5·07	606	2·7	5·51
120	41·6	37·0	2·4154	260	35·30	578	2·0	4·82	628	2·2	5·23

A szocializmus kérdéséhez.

Dr. Bedő Alberttől.*)

Az állami költségvetés megállapítása és megszavazása alkotmányos életünknek és fejlődésünknek alapvető biztosítékát képezvén, úgy hiszem, hogy mindannyiunknak, pártállásra való minden tekintet nélkül, képviselői kötelességéhez tartozik a költségvetés tárgyalása alkalmával kifejezést adni annak, a mit az állami közérdek szempontjából szükségesnek ismerünk. Ennek a kötelességének teljesítése vezérli csekélységemet is, midőn a földmivelési tárczánál a tisztelt Ház kegyes engedélyével egy pár kérdésre vonatkozó nézetemnek kifejezést kívánok adni. A közügyeink kérdéseivel foglalkozóknak figyelmét legelső sorban a földmivelési viszonyoknak az a válságos helyzete köti le, melynek terhével hazánk földbirtokosainak és földmivelő népének most oly keservesen küzdeni kell, s melynek romboló hatása a mint látszik nemzetünknek és egész állami életünknek jövőjét ássa alá, vagy éppen teszi kockára.

Nem ismerhetem szükségesnek bővebben megemlékezni azokról a társadalmi jelenségekről s azokról az elitelendő hibás törekvésekről, melyekkel különben egészséges gondolkodású népünket félrevezették; s a mely alaptalan törekvések, ha lenne is valaha lehetőség azok megvalósulhatására, kétségkívül teljesen megsemmisítenék azokat a hiu reményeket, melyeket egész jogosulatlanul, az ember természetének és a természet törvényének ellenére népünk keblébe oltottak, de a mely törekvések felkeltésére irányzott munkás-

---

*) E lapok szerkesztőjének beszéde a képviselőház f. é. február 10.-én tartott ülésében a földmivelésügyi tárcza költségvetésének tárgyalása alkalmából. Lásd: Az országgyűlés képviselőházának naplóját.

ságnak ádáz működése nálunk, fájdalom lusztrumokra terjedő időn át meg nem engedhető közönnyel lett eltűrve. Így jutottunk ahhoz a veszélyes társadalmi bajhoz, melyre ma az ország minden részéből orvoslást kérnek, a mely ma a szoczializmus neve alatt jelenik meg előttünk, de a mi lényegében és tüneteiben nem más, mint a kommunizmus; mert ne legyünk kétségben a fölött, t. ház, hogy az az elméleti különbség, melyet a szoczializmus és kommunizmus tudós vagy leplező magyarázóí hirdetni szeretnek, a gyakorlatban fenn nem tartható, a hogy a szoczializmus nevével való jelölés csak a tetszetősebb, takaródzó neve a kommunizmusnak, mely alatt ez voltaképen rejtőzik.

Szemben tehát a mindannyiunk által látott és érzett válsággal, mely gazdáinkat és népünket nemcsak veszélybe sodorta, de egymással veszedelmes ellentétbe is juttatta, szükségesnek tartom, hogy a t. földmivelési miniszter urtól, kinek jóakaratu figyelme, minden irányban való gondoskodásra készségesen kiterjed, s magától az összkormánytól is, oly határozott intézkedéseket kérjünk és várjunk, melyek egyfelől rögtön kihatók lehetnek a fenyegető társadalmi veszély csökkentésére, másfelől pedig alkalmasaknak ismerhetők a gazdasági élet üdvösebb fejlődésének bevezetésére s a gazdákra nehezedő terhek elviselhetésének könnyítésére. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Nem kételkedik a házban senki a felett, hogy a legjobb szándék a segítségre a t. kabinet minden tagjában s kiválóan magában a földmivelésügyi minister urban is bizonyára élénken él; sőt látjuk is bizonyítékát annak a 140,000 forintnak felvételével, mely a cseléd- és munkásviszonyok javítása czéljából irányoztatott elő. De elenyésző csekélység ez ahhoz a szükséglethez képest, a mely itt, a

hazai földmivelési viszonyok állapotára való tekintettel, a magyar állam életfeladatából kifolyólag sürgős kielégítésre vár. Sokkal mélyebbre ható állami és társadalmi intézkedések alkalmazásával kell és pedig minden halogatás nélkül segítségre sietni, s ebben sem a pénzügyi érdekek előtérbe állítása, sem a későbbi időre még jobbnak és hathatósabbnak ígérkező eszközök kilátásba helyezése, nem lehetnek elegendők vagy megnyugtathatók, mert földmivelésünk mai válságos helyzetével nézetem szerint úgy kell szemben állanunk, mint egy akaratumk ellenére hirtelen reánk erőszakolt háboru esélyével, a melynek leküzdésére az ellenség gyengítésére használható, minden eszközt gyorsan és halogatás nélkül alkalmazni kell. Ilyen célra vezető eszköznek tartom én, a jövő szempontjából is, a kisebb földbirtokosok számának tetemes szaporítására irányítandó törvényes intézkedéseket; félreérthetés kikerülése végett kénytelen vagyok azonban mindjárt kijelenteni, hogy itt első sorban nem érthetem azokat, vagy az azokhoz hasonló telepítéseket, a melyek a kincstár részéről eddig létesítettek, hanem ettől eltérőleg, nézetem szerint arra van sürgősebb szükség, hogy a kis földbirtokosoknak az a száma szaporittassék, melynek elemei a népnek arra legalkalmasabb csoportjából, a földmives-munkások osztályából szerezhetőek, s mely csak oly kisebb 2—4 holdra kiterjedő földbirtok megszerzéséhez segitendő, melynek bírása mellett életfentartása érdekében még idegen mezei munka elvállalására lesz utalva.

Szóval én egy kisbirtokos földmives munkásosztálynak kiterjedtebb mértékben való megalapítását és megtelepítését tartom szükségesnek!

A mai földmives munkásosztályhoz tartozó népnek leghőbb óhaját képezi az állandó házi tűzhely s e mel-

let még legalább annyi termőföldnek tulajdonul való bírása, melyből a saját napi élelmére szükséges gabonát és más növényterményeket biztosan termelhesse; arra van tehát szükség, hogy ez részökre mindenütt lehetővé tétessék olyképen, hogy a legmértányosabb áron, a melynek megszabásánál magasabb nemzeti és közgazdasági érdekek szem előtt tartásával kell eljárni, és a lehető leghosszabb törlesztési idő mellett, különösen pedig azokban a községekben vagy azoknak a községeknek lehető legközelebbi szomszédságában, a hol az illetők most laknak, ilyen kisebb terjedelmű, 2—4 holdnál nem nagyobb szántóföldek, vagy szántásra állandóan alkalmas területek általuk megvásárolhatók legyenek, melyeken aztán megtermelhetik ugyan a saját háztartásuk számára szükséges kenyeret s más élelmi-szereket, de a melyek még mindig nem olyan nagyok, hogy azoknak birtoklása mellett más nagyobb birtokosnál földmivelési munkák végzésére ne kellene vállalkozniok. (*Helyeslés.*) Az az ország és az a földmives nép, melynél a saját szükségletre termelő kisbirtokos-osztály, vagyis a melynél az 1—4 holdas s az 5—10 holdas birtokok száma helyes arányban áll a nagybirtokok terjedelméhez s a hol a nagy- és kisbirtokok száma és kiterjedése nem oly aránytalanul kedvezőtlen, mint hazánkban, köztudomás szerint, sokkal bevésbé érzi meg a gabonaárak ingadozásából eredő válságokat, a mint ezt Délnémetország és Franciaország kedvezőbb számban levő kisbirtokosainak körében is tapasztalják; mert reá nézve a gabona olcsóbb, vagy drágább ára pusztító károsítással nem hathat, miután ő maga annak a fogyasztója, másnemű szükségleteit pedig könnyebben igyekszik jobb idők beálltáig kielégítetlenül hagyni, megnyugtatta lévén azzal, hogy a kenyér és káposzta a kamarában rendelkezésre áll.

Ha valaki annak a ténynek felemlítéséből, hogy a nagybirtokok kiterjedését hazánkban, figyelemmel az előttünk álló nemzeti politikára is, aránytalanul kedvezőtlennek jeleztem és a kisbirtokosok számának tetemes szaporítását tartom szükségesnek: azt vélné következtethetőnek, hogy én a nagybirtokok számának és terjedelmének szükség feletti csökkentésére is kész volnék, az téves feltevésre indulna, mert én, s azt hiszem, hogy a szabadelvű párt is, melyhez szerencsém van tartozni, a nagybirtokot, mint nézetem szerint általában mindazok, a kik az agrár-politikában czélszerű irányt követnek, igen is szükségesnek ismerem, s annak a megfelelő terjedelmű és számú kisbirtokokkal helyes arányban való fentartását igen is kívánom, mert ha erre valahol szükség van, úgy az különösen nálunk áll fenn, hol a nagybirtoknak, s az e mellett szintén nem csekély kiterjedésben szükségelt középbirtoknak is, fentartására és védelmére nemzeti szempontból is sokkal nagyobb hivatást és szükségességet kell tulajdonítani, mint Európa bármely államában.

Egy erős és nagyszámú munkásosztály képzése, a részemről feltételezett 2—4 hold nagyságu birtoktestekkel kétségtelenül hasznára válik a nagy- és középbirtokosok osztályának is, a kik ma a birtok megművelésére szükséges földmives munkások megszerezhetésének nehézségeivel s mondhatnám veszélyeivel küzdenek; mert azok számára állandó munkáskezelést biztosít, s ezért azt hiszem, hogy nagyobb birtokosaink saját jól felfogott érdekükben is készséggel járulhatnak a helyzet orvoslásának ama legcélszerűbb eszközéhez, hogy birtokaik egyik részét ilyen kisbirtoktestek képzésére, a földműveléssel foglalkozó és a földet megvásárolni óhajtó földmives munkásoknak, az értéknek megfelelő árban és törlesztéses fizetésre eladják;

de rendelkezésre állanak még az általam jelzett célra való felhasználásra olyan más birtokok is, melyeket mostani tulajdonosaik eladásra vásároltak; olyanok, melyeket azért adhatnak el tulajdonosaik, hogy a befolyó pénzzel birtokuk megtartott részében tehessenek hasznos beruházásokat, s maga az állam is több helyt bír még ily célra felhasználható föleterületekkel, de általában is naponkint jöhetnek nagyobb vagy kisebb birtokosoktól erre a célra felhasználható kisebb-nagyobb birtokok eladásra, (*Helyeslés a jobboldalon.*) minthogy pedig ezeknek a birtokoknak eladását és vételét a legközvetlenebb állami érdekből kifolyólag nem lehet egyedül a birtokosok tetszésére bízni, ezért e birtokvásárlásoknak foganatosítása, a szükségesség esetére alkalmazandó törvényes szabályok megállapítása után, magának a földmivelési tárczának teendői közé lenne sorozandó, vagy legalább is ennek legközvetlenebb ellenőrzése és felügyelete alatt teljesítendő.

Én ma nem ismerek a földmives munkáskérdés okszerű irányba való terelésére ennél jobb és biztosabb eszközt, s meggyőződve vagyok arról is, hogy bármi egyéb történéjk is korunk közelebbi idejében, e kérdés megoldására, mégis előbb vagy utóbb, de bizonyosan oda fognak érni a dolgok, hogy a mostani nagy birtoktestek egyik részének tulajdon minőséggel való gazdálkodása, a jelenlegi birtokosok kezéből, a mostani földmives munkásokból kiemelkedő birtokosok kezébe fog átmenni, s azt is hiszem, hogy minél hamarább és minél nyugodtabb tervszerű eljárással kezdjük ezt meg, annál kevesebb áldozattal érjük el a célt. (*Általános helyeslés!*)

A mindennapi kenyér termelésére földdel bíró mezei munkásosztály képzésének célszerűségére elég jó példát szolgáltatnak azok a bérleti viszonyok, melyek némely

nagyobb birtokosnál a szomszédos munkásokkal ma is fennállanak; bizonyítja ezt az, hogy még az ipari munkásoknak is nemcsak hazánkban, de az iparos külföldön is, hol pedig kevesebb a földterület, legalább egy kis kertet igyekeznek adni, hogy azzal a hazához csatolják, de legkiválóbb bizonyítékot nyújt erre az ország keleti részében levő székelyföld népe és annak birtokviszonya, hol a 3—4 holdat biró földmives kisgazdák évszázadokon át a legnehezebb küzdelmek között is fentartották magukat, s hol e gazdáknak családtagjai a több földet biró gazdákhoz rendesen eljárnak földmives napszámra, s hol, mindemeltt is úgy a többet, mint a csupán 3—4 holdat biró kisgazdák, úgy a községi, mint az egyházi életben minden éles elkülönítés nélkül élnek s mint birtokos polgártársak, együtt határoznak s egyképen érvényesítik jogaikat; s a hol sem csábitás, sem üldözés vagy erőszak nem valának képesek, ama különben kevésbé termékeny földön annyinak a kezébe vándorbotot adni, hogy az állandóan elköltözködők száma a lakosság káros meggyérülését okozhatta volna.

És mit jelent, midőn azt mondják, hogy a nép földre éhes! Magam győződtem meg különben erről közvetlenül is, de közvetve és lelkészektől is tudom, hogy vágyaik legelsőjét képezi egy kis földet birhatni. Nem bizonyítéka-e ez tehát annak, hogy a földbirtok tisztelete és az ahhoz való ragaszkodás népünk természetében és szívében öröklött erős érzés, mely azonban egyszersmind legkétség-telenebb zálogát képezi annak is, hogy ama, most saját honában magát otthontalannak érző földmives munkás, mely megszokta kapájával és kaszájával mivelti a földet, s mely most is sok esetben alig elviselhető bért fizet azért, hogy az Alföld egyik vagy másik pár holdján, egész évi

munkájának koczkáztatásával dinnyét vagy paprikát termeljen, rögtön az általa legtöbbször becsült és leginkább szeretett szülőföldhöz kötötnék érezze magát, ha annak valamely kis részecskéjét bírhatja s hogy maga és családja biztosítására még erősebb vágygyal s megnyugtatóbb és boldogítóbb tudattal legyen készségesebb a föld szorgalmasabb megmunkálására! És soha se feledjük el, hogy a földmives népnek van a legedzetebb karja nemcsak az anyaföld megmivelésére, de a haza és az oltár megvédésére is!

Azt is hallottam, hogy ma már a telkesgazdák közt is akadnak a földre éhesek s hogy ezek is jogtalan uton a mások földjére áhitoznak. A földmivesek emez osztályára nem lehet más ítéletem, mint a melyet a törvények a személy- és vagyonbiztosság ellen vétőkre szabnak.

A kisbirtok megszerzésének lehetővé tételével azonban még nem lehet megnyugtató mértékben megoldva a kérdés, mert e mellett mulhatatlanul szükséges mindjárt egyidejűleg oly törvényhozási intézkedéseket is tenni, melyek e birtokok további elaprózását vagy nem hasonló hivatásu kezekbe való átmenetelét megakadályozzák, s e célból azok közforgalmi vételének és eladásának, valamint öröklésének kérdéseit is szabályozzák.

A kisbirtokos földmives-munkásosztály képzése a nálunk már régen megkezdett, de kielégítő eredményre sohasem jutott telepítés kérdésével — nézetem szerint — egyáltalában nem hozandó kapcsolatba, mert én ez osztálynál a megjelölt minimális földbirtokot, a mellett, hogy e munkásosztályt is földjéhez kívánom szorosabban csatolni, a nagy- és középbirtok s részben még a maga földjét családtagjainak s illetve cselédjeinek segélyével megmivelni nem tudó további kisbirtokosok számára nélkülözhetlen

munkáskezek biztosítása végett is tartom szükségesnek, míg az eddig létesített telepítéseknél önálló, erősebb, tehát szintén napszámosokra is szoruló telkesgazdák képzése volt feltételezve.

Én azonban a telepítéseknek ezt a követését mindaddig és mindazokra a vidékekre és községekre, melyekben földet nem bíró oly földmives nép lakik, mely ilyen 2—4 holdas kisbirtokkal életfentartásának legfőbb szükségletét biztosíthatja s annak megvásárlására is kész, mellőzendőnek tartom s csak ott vélem továbbra is folytathatónak, hol a siker ez eddig tapasztaltaknál biztosabbnak ígérkezik, s a hol az előbbi célra felhasználható szántóföldnek vagy más területnek megvásárlására helyben lakó földmives munkáscsaládok nem lennének találhatóak.

A földmives munkásosztály szaporítására s ennek érdekei megóvására szolgáló intézkedések sikeressége végett nem mulaszthatom el, különösen az illetékes minister ur figyelmébe ajánlani, hogy a hozzánk idegen helyről bejövő, azokat a minden rendü egyéneket, a kik a földmives népnek életét csak zavarják, megélhetését nehezítik, vagy nyugalmaát feldulják, mielőbb és a legerélyesebben az ország határán túl juttatni sziveskedjék.

Adjunk és pedig mielőbb, tényleges bizonyítékot a népnek kezébe arról a komoly akaratról, melylyel az ő baján segíteni kívánunk; helyezzünk az általam jelzett birtokminimumok tulajdonába az országnak leelégedetlenebb vidékein mindenütt több munkáscsaládot, az egyik községben ötöt, a másikban tízet, vagy ha kell százat és én azt hiszem, hogy ez erősebb lesz minden kapacitácziónál, a jobb fordulat bevezetésére.

E példák alapján remélhetőleg észre fognak térni az elégedetlenkedők, mihelyt látják és tudják, hogy köze-

lebből a hasonló kisbirtok megszerzésére ők is sorra fognak kerülni!

A kisebb földbirtokosok és gazdák érdekében az értékesítő, fogyasztó és megfelelő olcsó hitelt adó szövetkezetek létesítésének sürgős és erélyesebb felkarolását tartom szükségesnek, és pedig nem oly aránylag csekély anyagi segédkezéssel, mint a minő eddig volt az állam részéről adható, hanem a tényleg nyilvánuló, indokolt szükségletet jobban kielégítő mértékben. Ha a hitelszövetkezetek tagjaik birtokával, illetve fedezetével, képesek lehetnek az állam részéről rendelkezésükre bocsátott kölcsönhitelt biztosítani, akkor ezt épen úgy és oly mértékben meg kell tenni, mint a hogy különben teljesen indokoltan, milliók bocsátatnak olcsóbb kamattal a budapesti pénzügyintézetek rendelkezésére.

Az értékesítő, fogyasztó és hitelszövetkezeteket minden arravaló községben szervezni kell, mert egyedül ezek tehetik képpé a kisebb gazdaközönséget a létért való küzdelem megvívására, már pedig el lehetünk készülve arra, hogy e küzdelem Európa népeire nézve még soká tart, mert kulmináczióális pontja, habár már megértük is, hogy Amerikának nemcsak buzájával és fájával, de már gyümölcsével is fel kell idehaza a versenyt venni, még nem lett elérve, s hogy Észak- és Dél-Amerika, Afrika és Ausztrália földje, nem is számítva a nagy Oczeán terjedelmes és nagy szigeteit, még rendkívül nagy és fokozódó mértékben képes terményeit Európa országaira önteni; a mivel szemben a biztosabb értékesítésre és olcsóbb beszerzésre s az elviselhető hitelre minden legkisebb esetben a leggondosabb figyelmet kell fordítanunk. Ezeknek az értékesítő-, fogyasztó- és hitelszövetkezeteknek létesítése és minél nagyobb számra való emelése oly élénk és sürgős szük-

ségletet képez, a kisebb földbirtokosoknak a nagy tőke által gyakorolt kihasználása ellen való megvédelmzése végett, mint a milyen mulhatatlanul szükséges volt annak idején a személy- és vagyonbiztosság megnyerhetése végett a népek és nemzetek társadalmi és állami tömörülése. Ennek a kisbirtokos-osztálynak szaporítása, társadalmi megerősítése s ezzel elősegített fogyasztó képessége igen hatalmas forrását fogja képezni az ipar és kereskedelmi élet táplálásának is. Ugyanezért örömmel láttam volna azt is, ha a földmives gazdák terményeit elárusító és beszerző, s illetve a községi földmives szövetkezetek segélyezésére a földmivelési tárczánál jelentékenyebb összeg lett volna előirányozva, mire nézve jövőre kérem is az igen tisztelt minster urat.

Szólv ezután röviden kitért az erdősítési költségek egyik tételére s erre nézve következőket mondotta:

Elismerő köszönettel kell megemlitenem a t. földmivelési minster urnak azt a helyes intézkedését, hogy tárczája keretébe a kopár területek erdősítésére 50.000 forintot irányzott elő. Ennek az 50.000 forintnak felhasználását illetőleg azonban azt bátorkodom ajánlani, hogy a hazánkban is már hosszú időközön át megszerzett azoknak a tapasztalatoknak alapján, melyek igazolják, hogy az erdősítési jutalmak kitüzése utján a magánkezekben levő kopár területek sokkal nagyobb terjedelemmel, sokkal biztosabb sikerrel s így aránylag sokkal kisebb költséggel is eszközölhetők, mint ha azok a munkálatok akár közvetlenül az állam által, akár egyeseknek pályázat során kívül adott segélyek utján teljesítettének. Ugyanezért azt hiszem, hogy ennek az 50.000 frtnak felerészét a legczél-szerűbben az egyes törvényhatóságok közt és azok utján, a szükséges erdősítések közérdekü elsőségének szem előtt

tartásával kellene erdősítési jutalmakra kitűzni *(Általános helyeslés,)* s ezáltal magukat a helyi hatóságokat s velük az illető birtokosokat is a közvetlen érdekelttségbe belevonni. *(Helyeslés.)*

Végezetül van még egy tiszteletteljes kérésem is a földmivelési miniszter úrhoz, *(Halljuk! Halljuk!)* mint a magyar földmivelő gazdák érdekeinek legfőbb képviselőjéhez. Hozzáfordulok azért a közbenjárásért, melynek segítségével, úgy hiszem, a magyar gazdák legelsőjétől azok legutolsójáig mindeniknek hathatósan üdvös szolgálatot tehet, s ez az, hogy ha a maga részéről is, mint a kabinettagja, közbenjárni fog arra, hogy az állami közigazgatás rendezésének kérdése mielőbb megoldást nyerjen; *(Ellentmondások a szélsőbalon. Helyeslés jobbfelől.)* a tárgyilagos, jó, gyors és az állampolgárokat kicsinyeskedéssel, vagy túlságos atyáskodással, felesleges költsékezéssel, járás-keleléssel, idővesztegetéssel nem terhelő közigazgatási eljárásnak áldására leginkább rászorulnak a magyar földmivesgazdák, *(Helyeslés a jobboldalon,)* kiknek a mai társadalmi bajokkal való küzdésére is nem éppen kevés anyagot szolgáltatott közigazgatásunk hiányai, vagy tévedései; ugyanezért a földmivelő gazdák érdekeinek előmozdítására tenne a t. miniszter ur hathatós szolgálatot, *(Helyeslés a jobboldalon.)* ha az állami közigazgatás rendezésére vonatkozó törvényjavaslat mielőbbi elkészítését és e házban való bemutatását, az általa képviselt földmivelési érdekekre való figyelemmel, közbenjárólag elősegíteni méltóztatnék.

Ezek után van szerencsém kijelenteni, hogy a költségvetést általánosságban elfogadom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Őshonos és termesztett szilfáink fajai.

Irta: Dr. Simonkai Lajos, egy. magántanár.

A földképzés jelen, vagyis alluviumos korszakában, hazánk síkjain és hegyvidékein ősrégi időktől vadon, vagyis önként termő, ugynevezett *őshonos szilfáink* erdészeti fontosságát, valamint sokoldalú gyakorlati hasznát, eléggé részletesen vázolja az a közkézen forgó, vaskos, pályadijnyertes erdészeti növénytanunk, a mely *Fekete Lajos* és *Mágócsy-Dietz Sándor* urakat vallja jeles szerzőinek.

A magyar erdész jól ismeri a *szilfát*, mint hasznófát; jól tudja, hogy a szilfák, legalább a nálunk őshonosak, kedvező talajviszonyok mellett, gyorsan növekedő, sok faanyagot termő fák; tudja, hogy egyik másik fajuk, főkép a folyómelléki, talajvizben nem szükölködő erdőkben és kertesítésekben, oly hatalmas példányokká fejlődik ki, hogy koronájának csúcsa felemelkedik 33—40 méter magasságra, derekának vastagsága pedig eléri vagy megis haladhatja az 1 méternyi törzsátmérőt. Eléggé ismeretes az is, hogy a szilfák évente dusan virítanak és mert viráguk csak nagy ritkán fagy el, évente bőven termik hártýaszárnyu, lapos, könnyű terméseiket és azokat éretten a légáramlatok hullámain szertesztét repíthetik. Önmaga erejéből is biztosan és bőven szaporodhatik ezért a szilfa; könnyebben és bővebben, mint a tölgyfa, a melylyel egy szintájon tenyész, hol békességben, hol élet-halálküzdelem közt. Alföldi, így folyammenti erdeinkben manapság gyakran a szilfáé a győzelem; mert a hol ezekben az erdeinkben a vénhedt tölgyes erdők pusztulásnak indulnak, a nyárfákkal és kőrisfákkal együttesen, vagy esetleg egyedül is, a szilfák szerterepülő ezernyi-ezer magva lepi el a talajt, ők magzanak fel a tölgymaknál jóval serényebben

és gyorsabb növekedésük révén ők lesznek uralkodókká az egykori tölgyes helyén.

Ennyi figyelemreméltó jeles tulajdonság önként is felkölti a szilfák tanulmányozása iránt az erdész érdeklődését. És ez érdeklődés csak fokozódhatott akkor, a midőn az «Erd. Lapok» m. évi május havi füzete meghozta a nm. földmivelési minister ur 37046/1897. sz. körrendeletét, a melyben felhivja erdészeinket arra, hogy hazánk erdei fanemeinek és fajainak földrajzi elterjedését részletesen, alaposan megállapítsák és e tevékenységükkel megvalósítsák hazánkban is azt a tudományos és gyakorlati célzt, melyet a fásnövények földrajzi elterjedésének kimutatásával a művelt Európa erdészei, csaknem valamennyi országban, szintén maguk elé tűztek.

A magas körrendeletet kísérő mellékletben, az *Ulmus*-génusz fajai is fel vannak véve, mint megfigyelésre kívánatosak. Nemcsak tisztán nemzeti, hanem nemzetközi érdek is kötelességünké teszi tehát, hogy a tudományt és a gyakorlati élet céljait egyaránt szolgálva, a lehető alapossággal s a lehető széles körben mintaszerűen kimutassuk a hazai erdőkben őshonos összes *Ulmus*-fajok vízszintes és függélyes térfoglalásának pontos határait, tömeges tenyészésük fokát, talajbeli és éghajlati igényeiket, égtáji hajlandóságukat, természetbeli nagyságukat, kifejltségüket.

Bármely fanem fajaira vonatkozzék, az ily alapos vizsgálatok teljesítése, ahhoz a munkához az első föltétel az, hogy a vizsgálatot végző, az illető fajokat pontosan, biztosan ösmerje; mert ha nem ösmeri helyesen a vizsgálat tárgyául szolgáló fajokat, akkor a munkája tele lesz tévedésekkel és csak zavarni fogja a helyes vizsgálatok adatait.

Kérdem már most, — szorosan a kitűzött tárgyam-

nál maradvá — vajjon ösmerjük-e mi magyar botanikusok és erdészek alaposan az őshonos szilfák fajait és ha igen, vajjon megtudnók-e azokat különböztetni az esetleg messze földről hozzánk került, itt eredetileg nem honos, de idők folyamán meghonosult külföldi őshazájú szilfajoktól?

Föltéve továbbá azt, hogy hát ha nincs is mindeki teljesen tisztában őshonos szilfajainkkal: kérdem másodsor, vajjon azok, a kik tökéletesen jártasok ez ügyben, irtak-e oly magyar nyelvü erdészeti, vagy dendrológiai művet, a melyből az a vidéki erdész, a kinek utbaigazításra szüksége van, mint forrásműből merithessen, a melynek vezérlete mellett őshonos szilfajaink pontos ösmeretét elsajátíthassa?

Dendrológiai tanulmányaim során oly eredményre jöttem, mely mind a két föltett kérdésre tagadó választ ad.

Nincs oly magyar irodalmi művünk, nincs oly herbariumunk, a melyben őshonos szilfajaink alaposan, tudományos pontossággal és helyességgel volnának leírva, megnevezve, meghatározva. Ebből azt kell következtetnünk, hogy hazai tudósaink sem voltak eddig tisztában őshonos szilfáink fajaival; mert ha tisztában lettek volna velök, arról műveik tanuságot tennének.

A németek, azok tisztába hozták már az ő őshonos szilfajaikat. Nézzük meg akármelyik újabb német dendrológiát, így például *Dippel*-nek 1892-ben megjelent «Laubholzkunde» czimü műve második kötetét, s ott látni fogjuk, hogy a germán dendrologusok a saját hazájokban őshonos szilfák 4 főfaját ösmerik és különböztetik, sőt azt a négy főfajt hazánkból is jelzik, mert egész Közép-Európát mondják valamennyi négynek őshazájául.

Nálunk Fekete Lajos főerdőtanácsos ur a már emli-

tett helyen, — tehát 1897-ben — csak 3 fajt ösmer s azokat a következőleg nevezi: *Ulmus campestris* Smith; *Ulmus montana* With; *Ulmus effusa* Willd. Ha ezt a három tudományos fajnevet az «Erdészeti Növénytan»-ban fel akarjuk keresni, hogy tájékozást nyerjünk arról, hogy egy-egy név melyik általunk ösmert vagy esetleg meghatározandó fajra vonatkozik: zavarba jövünk.

A nevezett *Növénytanban* ugyanis nincs szó az *Ulmus campestris* Smith. fajnévről, hanem szó van két más auctoru *Ulmus campestris*-ről. Azt olvassuk ugyanis a Fekete és M.-Dietz «Erdészeti Növénytan»-a 617. lapján, hogy *Ulmus campestris* Spach, helyesebben *Ulmus glabra* Smith; másrészt a 622. lapon azt, hogy *Ulmus campestris* L. helyesebben *Ulmus montana* Smith. Van tehát ama «*Növénytanban*» kétféle *Ulmus campestris* említve, mert a Spach-féle más faj alá van vonva, mint a Linne-féle; de nincs megmondva az, hogy mit értsünk a Smith-féle *Ulmus campestris* alatt. Ez a fajnév okozza az egyik zavaros érthetetlenséget. A másik kételyt meg az *Ulmus montana* With elnevezés okozza a körrendelet mellékletében; mert az «Erdészeti Növénytan» szerzői a 622. lapon csak az *Ulmus montana* Smith-ről számolnak be és nem szólnak arról semmit sem, hogy van *Withering* megnevezte *Ulmus montana*. Valóban engem is gondolkozóba ejtett a tudományos nevek e pontatlansága és összezavarása, sőt szeget ütött a fejembe az a szabályt sértő eljárás is, hogy a Linne-féle 1753-ban leírt és a német Auctorok műveiben is fajként tisztelt *Ulmus campestris* L., a mi Auctoraink művében egyszerűen synonymnak van lefokozva, a Smith engl. fl.-ben csak 1808-ban közölt és lerajzolt *Ulmus montana* Smith fajnév alá.

Uraim! én nem hiszem, hogy ezen a név-labyrinthuson

azok a rendszerént faluban lakó erdészek — ott távol a tudományos központoktól — el tudjanak igazodni, a mikor én magam sem tudtam eligazodni addig, a míg tüzetesen utána nem jártam a dolognak.

Pedig manapság nincs jobb dendrológiánk, nincs jobb erdészeti flóraművünk, mint a minő az a sok tudással és nagy szorgalommal összeállított, pályadíj-nyertes «Erdészeti Növénytan,» a mely szilfáink tárgyalásában nem szerencsés, mert tele van nevezéstani hibákkal és nem nyújt oly alapos tájékozást Ulmus-aink fajairól, a minőt a mai floristikai tudás színvonala megkövetel.

Az Ulmus-ok rendszerét kellően kifejtő külön irodalmi cikkünk sincs; időszerűnek és szükségesnek véltem ezért — most, a midőn a külföld szeme is reá lesz szegezve a nemzetközi érdekekben is végzett növényföldrajzi megfigyeléseinkre, — az őshonos és tenyésztett szilfáinkra vonatkozó dendrológiai és rendszertani (systematikai) kutatásaim eredményének közlését e lapok hasábjain.

*

A *szilfa* vagyis *Ulmus* Tournef génusz fajai megannyian az éjszaki földkerekség flóráját jellemzik, s e földkerekségnek főkép *mikrotherm* vagyis mérsékelt, valamint a *mesotherm* vagyis meleg éghajlati övében honosak. Fajaik számát a legújabb forrásművek szerzői, így *Bentham* és *Hooker* (1880-ban), valamint *Engler* (1889-ben) mintegy 16-ra becsülik, s e fajaikat három algénuszba csoportosítják.

Az első algénuszba az *örökzöld szilfák*, vagyis a *Microtelea* Spach fajai tartoznak. Ezeknek örökzöld a lombja, mert leveleik többnyáriak, virágaikat pedig vagy a múlt évi leveleik hónaljában fejlesztik tavasz utóján, vagy az idejü levelek hónaljában nyáron, illetőleg ősszel,

Mindannyian melegebb övi, a mi telünket szabadon ki nem álló növények, ezért erdészetünk szempontjából bátran eltekinthetünk tőlük. Engler szerint ebbe az örökzöld lombu algénuszba csak csupán 3 faj tartozik u. m.: a Keleti-Himalája és Birma forró égövi vidékeiről ösmeretes. *Ulmus lanceifolia* Roxb. (*Ulmus Hookeriana* Planch); továbbá a China és Japán mesotherm övén honos *Ulmus parvifolia* Jacq.; végül az északamerikai Egyesült-Államok déli meleg övén honos *Ulmus crassifolia* Nutt. Jackson szerint a Kelet-Indiában tenyésző *Ulmus crosa* Roth e csoport negyedik faja.

Közülök, mint kerteinkben tenyésztett fajt említi az «*Arboretum Alesuthiense*» és az «Erdészeti Növénytan» a khinai *Ulmus parvifolia* Jacq-t (*U. Chinensis* Pers.), mint-hogy azonban e faj Közép-Európa kertjeiben sehol sem tart ki betakarás, különös téli gondozás nélkül és mivel még fiumei kertjének szabadon diszló fás növényei közt sem említi József főherceg Ö Fensége: mi az *Ulmus parvifolia* Jacq-t az éghajlatunk alatt szabadon megélő és szaporodó fajok sorába fel nem vehetjük.

Kiállja ellenben éghajlatunkat az a többi szilfaj, a mely mind időszakos lombu és virágait kora tavasszal a lombfejlés megkezdése előtt fakasztja és a melyeket az *Oreoptelea* Spach, meg a *Dryoptelea* Spach algénuszokba csoportosítanak.

Az *Oreoptelea* a kocsános-szilfák csoportját foglalja össze egy közös elnevezés alá. Az idetartozó fajok jellemvonása az, hogy virágaiknak kocsánai többszörösen hosszabbak a virág leplénél, és hogy jókora kocsánokon csüngő leppendék terméseik éle bolyhosan pillás szőrőzetű. Közép-Európában négy fajuk jöhet számba. Az egyik nálunk is őshonos s ez a nyolczporzós szilfa, vagyis a bodrogekői

nép *Veniczfá*-ja, tudományos néven helyesen: *Ulmus pedunculata* Fougereux. Nem jól teszik az «Erdészeti Növénytan» szerzői, hogy még mindig a Diószegi-korabeli, régóta synonym gyanánt szereplő *Ulmus effusa* Willd. elnevezést tartják fenn érvényesnek; holott az 1787-ből származó Willdenow-féle elnevezés, az elsőbbségnek általában elfogadott elvei szerint, csak synonym szerepelhet, az 1784-ből eredő *Ulmus pedunculata* Foug. tudományos név alatt; holott ennek az elsőbbségnek hódolva a germán dendrológusok is elejtik a saját honfijoktól eredő emez elnevezést és érvényes névül a francia Fougereux-tól adott nevet, vagyis az *Ulmus pedunculata*-t fogadják el. Három faja a *kocsános szifák*-nak Éjszak-Amerikában othonos, ugymint: az *amerikai szilfa* (*Ulmus Americana* L.) melyet már Diószegi és Fazekas fűvészkönyve is jelez, hazánk növénytenyésztésében (1807-ben); továbbá a *fürtös szilfa* (*Ulmus racemosa* Thomas), amelyet csak a legújabb évtizedekben kezdtek tenyészteni Németországban, de a mi kertjeinkben is előfordul; végül a feltűnően léczesen parás águ *Ulmus alata* Michx., a mely Közép-Európában szintén tenyészthető volna.

A harmadik algénuszba a *kocsántalan szifák*, vagyis a *Dryoptelea* Spach fajait sorozzuk. Ezeknek is időszakos a lombozatuk; virágaiknak a kocsánai rövidek, a lepelnél kurtábbak vagy annál legfeljebb 1·5-szer hosszabbak; lependék termésüknek az éle pedig meztelen.

A közép-európai dendrológiákban 6 idetartozó fajról van szó, még pedig 3 külföldről, a melyek a mi kertésztéiseinkben is előfordulnak és jól diszlenek, valamint 3 európai őshonos fajról, a melyek hazánk flórájában is őshonosak. Pontosan a 3 európai «kocsántalan szilfajt» a mi irodalmunkban megkülönböztetve sehol sem találjuk;

a nomenclaturájuk sincs alaposan rendbe hozva: ezért ezek tanulmányozására helyeztem a fősúlyt. Tanulmányaim eredménye az lett, hogy immár kétségtelen az, hogy az *Ulmus*-fajok nomenclaturája a germán dendrologiákban, sőt a Jackson «Index kewensis»-ében sincs kellően, helyesen megállapítva, és hogy Közép-Európában nem is 3 őshonos szilfajt kell különböztetnünk, — miként azt a németek vélik, — hanem 4-féle telivér őshonos *Ulmus* speciest és egy félvért!

Vizsgálódásaim fonala a következőkép fejlődött. *Linne Károly* az ő «Species plantarum» alapvető művének ugy első, valamint második kiadásában az európai őshonos szilfákat mind egy fajnév alá foglalja. Ez az *Ulmus campestris* L. szerinte ez csaknem egész Európában othonos, mert a földrajzi elterjedésére ezt írja: «habitat in Európa ad pagos, a Gades in Gestriciam.» Helyesnek kell tehát tekintenünk a Karl Koch dendrologiájában nyilvánított azt a nézetet, hogy Linne az ő *Ulmus campestris*-e alatt értette egyrészt azokat a szilfákat, a melyeket a germán dendrologusok manap is *Ulmus campestris* L. néven különböztetnek, vagyis az ugynevezett *parás szilfát* (*Ulmus suberosa* Mönch.) és értette a Közép-Európában, sőt Skandináviában is előforduló *Ulmus scabra* Mill., valamint *Ulmus penduculata* Foug. fajokat. Csupán egy eddig megkülönböztetett fajt az *Ulmus glabra* Mill.-t nem értette alatta. Ezt a dél-ibb-vidéki európai fajt nem ösmerhette Linné azért, mert ez a faj már Közép-Európa éjszakibb részein is ritkaság, Skandináviába pedig *Fries* állítása szerint csak újabb időben hozták be.

Karl Koch azután így okoskodik: A *kocsános szilfát*, a melyre több biztos elnevezésünk van s ilyen az *Ulmus penduculata* Foug. is, más szerzők már elválasztották az

Ulmus campestris-től, ezt tehát nem szabad a Linne-féle gyűjtőnév alatt továbbra is meghagyni. De Koch előtt nem választották szét szabatosan az európai *kocsántalan szilfákat*. Ez a germán dendrologus az, a ki elsőül mutatja ki, hogy az ugynevezett *parás szilfa*, (*Ulmus suberosa* Mönch.) lependékei lényegesen különböznek az *érdes szilfa* (*U. scabra* Mill.) lependékeitől; mert míg amazoknak magva a hártyaöv felső csorbájához igen közel jut s ezért rövid a bibe csatornája, addig az *Ulmus scabra* magva hártyaövének közepén alul van elhelyezve, távol esik tehát a hártyaöv felső csorbájától és aránylag hosszú a bibecsatornája. Tekintettel már most arra, hogy Németországban és Skandinávia délibb részein is a rövid bibecsatornáju és gyakran parás águ szilfaj a legközönségesebb, Koch ezt kívánja *Ulmus campestris* L.-nek nevezni s a germán dendrológusok manap is az ő nyomdokait követik, sőt az angol szerzők is.

Másként fogja fel azonban a dolgot Kerner Antal, a bécsi tudomány-egyetem zsenialis professzora. Kerner az «Österr. botanische Zeitschr.» 1876.-i évfolyamában kifejti, hogy *Ulmus campestris* L. névvel legfeljebb azt a szilfajt szabad jelölnünk, a mely e néven a Linne herbáriumában található. Igen, de *Hooker* «Flor of the brit. isl. 334» szerint, a Linne herbariumában a hosszú bibecsatornáju *Ulmus scabra* Mill., vagyis *Ulmus monata* Smith található *Ulmus campestris* L. néven: ezért az elsőbbség révén ezt illeti a Linne-féle elnevezés.

Ime tehát készen van a bonyodalom és a nevezéstan zürzavar a különböző szerzők műveiben. Igazat adhatnánk Kernernek, ha meg nem ingott volna már az az állítás, a melyre ő alapítja ítéletét, hogy Közép-Európában csupán két kocsántalan szilfaj különböztethető, t. i. a

hosszu bibecsatornáju *Ulmus scabra* és a rövid bibecsatornáju *Ulmus glabra* Mill. Ámde Dippel már 1892-ben kimutatta, hogy két rövid bibecsatornáju szilfaj honos Európa mikrotherm övéen, az egyik az *Ulmus glabra* Mill., a másik pedig a *parás szilfa*, a melyet Dippel *Ulmus campestris* L. néven ír le. Másrészt pedig én arra az eredményre jutottam, hogy hosszú bibecsatornáju szilfajt is kétfélet kell Közép-Európában különböztetnünk s ezek egyikére legjobban reállik az *Ulmus scabra* Mill. biztos elnevezés, a másikat pedig ezentul *Ulmus Pannonica* Simk. néven kell dendrológiánkban megkülönböztetnünk.

Kernernek az az alaptétele, hogy csak egy rövid bibecsatornáju és csak egy hosszú bibecsatornáju Dryoptelea európai-fajunk van, ekként szétfoszolván, kérdés tárgya marad továbbá az is, vajjon mindazok a példányok, a melyeket Linné *Ulmus campestris*-eknek határozott a hozzáforduló barátjainak és vajjon a Linné herbáriumának megannyi *Ulmus campestris* nevű példányai olyan termésűek és olyan levelűek-e, mint az *Ulmus montana* Sm., illetőleg az *Ulmus scabra* Mill. Erre a kérdésre már a proprio tagadó lehet a válaszunk azért, mert Linné az európai szilfákat a terméseikben rejlő lényeges jellemvonások szerint nem különböztette, holott megtette volna a különböztetést és nem vonta volna egy kalap alá az *Ulmus pendukulata*, az *Ulmus suberosa*, az *Ulmus glabra* Mill. s az *Ulmus scabra* fajokat, ha terméseiket ösmerte volna. De a Linné herbariuma is ugylátszik tagadó választ ad e kérdésre; mert ha a Linné gyűjteményének összes *Ulmus campestris* nevű példányai a hosszú bibecsatornáju és nagyon érdes levelű *Ulmus montana* Smith-hez tartoznának, akkor a Kew-Garden herbáriumának, tehát egyszersmind a Linné herbáriumának is legujabb kutatói,

nem irhatták volna a csak alig egy éve megjelent *Jackson index Kewensis*-ben: hogy

Ulmus campestris L. spec. (1753) 225. részben (partim) *U. montana* Sm. és hogy

Ulmus campestris L. spec l. c. az ő felfogásuk szerint manap is az európai rövid bibecsatornáju *Ulmus suberosa* Mönch-öt, meg *Ulmus glabra* Mill.-t egyesíti.

Igy állván a dolog, az *Ulmus campestris* L. elnevezés, mint oly összefoglaló név, a melyik nem egy növényfajt, hanem legalább is 3—4 növényfajt illet meg, egyetlen egy szilfajunk tudományos neve sem lehet; mert az elsőbbség elvé és a kételyeket, összezavarást nem tűrő tudomány érdeke valamely elnevezésnek csak abban az esetben ad elsőbbségi jogot, ha az a név egész biztossággal, csupán egy határozott növényfajra, v. egy alfajra vonatkozik.

Ha a Linné-féle *Ulmus campestris* elnevezést, mint gyűjtőnevet ezentul egyetlenegy európai szilfaj nevéül sem fogjuk használni, ezzel csak a tudománynak teszünk szolgálatot. Ebben az esetben mindenik őshonos *Ulmus*-fajunkra kinyomozzuk a reá kétségtelenül alkalmazható legrégebb tudományos fajnevet, a melynek olvastán azonnal tisztában leszünk azzal, hogy a különböző felfogásu szerzők, különböző fajokat jelentő *Ulmus campestris*-ei helyett melyik őshonos szilfajunkra kell gondolnunk.

Okát adván ezekben a Linné-féle *Ulmus campestris* elnevezés mellőzésének, élénken érzem azt a reám nehezedő kötelességet, hogy a szétmorzsolás helyén felépítem a tudós világnak szükséges szabatos fajneveket. Megkísérlem ezt az alábbiakban.

Az 1768-ban közzétett *Ulmus glabra* Mill.-ről már fentebb említettem, hogy az alig fordulhatott meg Linne szemei előtt. E határozott szilfajt jelentő név tehát meg-

állhatna, ha *Hudson* már 1762-ben egy egészen más, az *Ulmus montaná*-hoz vont fajt nem nevezett volna *Ulmus glabrá*-nak. Hogy az összezavarást kikerüljük, más nevet kell tehát ennek is keresnünk; a legrégebbi és reá teljesen illő, kétséget nem támasztó neve lesz ezért e fajnak: *Ulmus nitens* Mönch meth. 333. (1789). Ehhez csatlakozik rövid bibecsatornáju terméseivel egy másik középeurópai faj, a melynek ágai, levelei bőven szőrösek és a melyről a germán dendrológusok azt állítják, hogy csak ez az a mely náluk ágain parafát fejleszt. Hát erre a parafás águ szilre teljesen reáillik az *Ulmus suberosa* Mönch weissenst. 136. (1785) elnevezés s egyszersmind ez a legrégebbi kételyt kizáró neve.

Az eddig ösmert és ösmertetett középeurópai kocsán-talan *Ulmus*-oknak egy faja maradt így még tudomá-nyosan megnevezendőnek s ez a hosszú bibecsatornáju faj. Ennek biztos neve az 1776-ban *Withering*-től eredő *Ulmus montana* név; egészen biztos azért, mert a *With.* növényét *Smith* 1808-ban sikerült rajzban is közölte. E név alatt e faj csupán azért nem maradhat, mert a germán dendrológusok szerint ugyanezt a növényfajt egy reáillő, igen alkalmas néven *Miller* már 1759-ben ösmertette, t. i. az *Ulmus scabra* *Mill.* néven.

Mit értsünk az *Ulmus Pannonica* *Simk.* faj alatt, a melyre e tanulmányaim alkalmával, herbariumom példá-nyainak vizsgálatakor bukkantam reá, azt a következő rendszeresen leíró taglalás mutassa meg. Ebben gondos figyelmet fogok fordítani s synonymokra is, különösen a magyar flórára vonatkozókra.

Óshonos és szabadon termesztett szilfáink synoptikus taglalása.

Ulmus Tournef. Szilfa.

[*Ulmus Tournef.* instit. 372; Linne genera (1742) 102; spec. (1753) 225; Benth—Hooker gen. plant. III. 1. (1880) 351; Engl—Prantl nat. pflanzenf. III. a (1889) 62. *Alásfa* (Diószegi—Fazekas). *Veniczfa* (Kit. herbariuma szerint Zalamegyében; Dietz szerint a Bodroghközön.)]

Subgenus I.: *Dryoptelea* Spach. Kocsánytalan szilfák.

Virágkocsánjuk rövid, legfeljebb 1·5-szer akkora, mint leplük; lependékük éle meztelen.

§. Maghon és termésfelülete meztelen.

A) Magvuk legalább háromszor oly hosszú, mint rövid bibecsatornája.

† 1. *Ulmus pumila* L. Véknyas szilfa.

[*U. pumila* L. spec. plant. (1753) 226, excl. syn. Pluk; Pallas fl. ross. (1789) 76. *U. microphylla* Pers. syn. (1805) 291. *U. Turkestanica* Hort.]

Feltünően vékony, gindár águ és kicsiny levelü cserjefa; élesen és kétszeresen fűrészelt *leveleinek egyenletes* és ékforma vagy gyengén kerekített a *vállá*, *szélességük* pedig nem alsó harmadukban, hanem *lemezüik közepe tája felett a legnagyobb*; magva a hártvás szárny közepe táját foglalja el. Vagy 5 méter magasságra megnövő cserjefa.

Óshazája: Szibéria főképp a Baikálon túl (L. l. c.) s innen China északi részein át Turkesztanig.

Hazánkban. Kevés helyt termesztik eddig; Budapesten a Városligetben van egy 4 méter magas cserjefa.

† E jellel a honosított fajokat teszem szembetűnővé.

2. *Ulmus suberosa* Mönch. Parás szilfa.

[*U. suberosa* Mönch. verz. weissenstein (1785) 136; Ehrh. beitr. VI. (1791) 87; Diószegi-Fazekas* magy. fűv. 190. *U. campestris* L. spec. (1753) 225. ex parte; Hovat. (1774) 29. ex parte; Auctorum Hung. et aliorum ex parte, non A. Kerner. *U. Hollandica* Miller ex Karl Kock dendr. II. 411. *U. minor* Mill. dict. nro 6 saltem ex parte. *U. tetrandra* Schkuhr handb. (1791) 178, tab 57. b) *U. campestris* α) *vulgaris* Planchon in aun. sc. nat. (1848) 273. *U. scaberrima* Simk. Nagyvárad természetrajza (1890) 124.]

Szikár helyeken cserjeszerű, egyebütt fatermetű, elég erős ágakkal és sarjakat növesztő gyökérszettel. *Két-három éves ágain* rendszerint több paráslécz fut végig, ritkábban simák azok, a mely esetben mint *forma nuda* [*U. nuda* Ehrh. beitr. VI. (1791) 87] ösmeretes. *Levelei és hajtásai mirigytelenek*, de többé-kevésbé szőrösek, sőt érdesek is. Félszegvállu részaránytalan levelei többnyire kisebbszerűek és nyelük legfeljebb 1 cm. hosszú (a kerti fajtáknál jóval hosszabb); magva a hártvás szárny közepe felett legszélesebb és csúcsa közel van a szárny csorbájához.

Az apró levelű cserjealakoknak neve: *Ulmus suberosa* var. *fruticosa* Schur en. 604 [*U. minor* Schur. verh. sieb. ver. II. 170]; a nagy levelű és 2 vagy több cm. hosszú levélnyéllel ellátott főképp tenyésztett alakoknak a neve: *Ulmus amplifolia* Dippel holzk. II. (1892) 23 pro subspecie.

Óshazája: Közép-Europa, sőt Dippel szerint ezenkívül még Éjszak-Afrika is meg Kis-Ázsia és Szibéria.

Hazánkban: Lelőhelyei bizonytalanok, de a legdélibb vidékeket kivéve hihetőleg országszerte el van terjedve. Gyűjteményemben Budapest, Nagyvárad, Csermő és Arad környékéről van meg.

*) Csillaggal jelölöm azt a szerzőt, ki a fajt először közlé hazánkból.

3. *Ulmus suberifera* (*nitens* × *suberosa*) Simk. Félparás szilfa.

Rövid bibecsatornáju kocsántalan szilfáink között találni olyanokat, a melyek az *Ulmus nitens* Mönch és *Ulmus suberosa* Mönch fajok között középen állanak s azok félvér fajául tekintendők. Ilyen fákat észleltem Arad város ligetében és Alcsuth erdejében.

Különböznek ezek az *U. suberosa*-tól abban, hogy leveleik fonáka, levélnyelük sőt néha fiatal hajtásaik is elég bőven mirigyesek; ellenben az *Ulmus nitens*-től abban, hogy ágaik parafaléczeket fejlesztenek, a mi az *U. nitens* Mönch példányain a germán dendrologusok szerint sohasem fordul elő, valamint gyakran abban, hogy hajtásaik és levelük nyele egészen késő őszig borzas szőrűek. Levéllemezének felületén apró, érdes szőrök vannak, néha kevés mirigygyel társulva.

Ekkorig csak hazánkban figyeltetett meg.

4. *Ulmus nitens* Mönch. Fénylő szilfa.

[*U. nitens* Mönch meth. (1789) 333; Dippel holzk. II. (1892) 25. *U. campestris* ex opinione plurium Auctorum, certe non *L. spec.* (1753) 225, nec ejus herbarium. *U. glabra* Mill. dict. nro 4. (1768); A. Kerner* öst. bot. zeit. (1876) 53; A. Kerner fl. exs. aust-hung. nro 265; Dippel holzk. II. 25; Koehne dendrol. 135, non Hudson fl. angl. ed. I. (1762) 95, stirps nam Huds. ad *U. scabram* Mill. pertinet. *U. tiliaefolia* Host et *U. corylifolia* Host fl. aust. I. 329 ex Dippel holzk. I. c. *U. glabra* β *pilifera* Borb. értekez. XI/18. (1881) 55.]

Közép-Európa délibb vidékeinek honosa, annyira, hogy Koehne az 1893-ban megjelent dendrologiájában (135. lap) azt írja, hogy Németországból még nem látta: «Ich sah noch keinen unzweifelhaft hieher gehörigen Baum».

Nem hajt gyökérsarjakat és nem fejleszt sohasem parás-léczeket, a germán dendrológusok szerint. Fiatal hajtásai, pálhái, levélnyelei, levéllemezeinek fonáka feltűnően mirigyesek; mirigyeik rendszerint verhenyések, ritkán fehéresek; a tőalak fiatalabb leveleinek felszínén egyszerű serték is vannak több-kevesebb mirigyponnal társulva; kifejlett levelei simák, fényes színűek, hajtásai és rügyei is csaknem kopaszok.

Terméseinek körrajza szerint két alakja különböztethető: az egyik a *forma oblongo-ovata* Simk. akad. közlemények XV. (1878) 597, hosszukás tojásdad leppendék termésekkel; a másik a *forma orbiculari-ovata* Simk. l. c. csaknem körded termésekkel.

Kerteinkben tenyésztett kedvelt alakja a *var. pendula* Hort. Ennek mirigyei a fiatal hajtásokon és leveleken fehéres színűek; ágai pedig lekonyulók.

Kiváló fajtája a:

var. glandulosa Lindl. in Lond. arbor. britan. III. (1838) 1405. [U. campestris γ *xanthochorda* Beck flora niederösterreich. I. (1890) 313.]

Ennek mirigyesebbek a hajtásai, a pálhái, a levélnyelei és levéllemezei; fiatal levéllemezének felszínén csupa mirigyponatok vannak, a kifejlett levéllemez igen sima és fényes; a fiatal levéllemez fonákának erei a sok mirigyttől verhenyések.

Hazánkban e fajta sok helyt terem, főképp a délibb vidékeken, de Eperjes vidékéről is meg van gyűjteményemben.

Oshazája az *Ulmus nitens* Mönch-nek a germán dendrológusok szerint: Közép-Európa, Éjszak- és Nyugat-Ázsia, de biztos területköre eddig ismeretlen.

Hazánkban az Ejszaki-Kárpátoktól Fiuméig s innen a Duna vaskapujáig elég közönséges, több helyen mind a két főfajtájának alakjaiban.

B) Magvuk hossza alig akkora, mint a szárny csorbájához vezető hosszú bibecsatorna.

5. *Ulmus scabra* Mill. Érdes szilfa.

[*U. scabra* Mill. dict. nro 2. (1759); Dippel holzk. II. 27. *U. campestris* L. spec. (1753) 225. ex parte; *Linne* herbarium, ex Hooker flora of the brit. isl. 334; *Horvátovszky** fl. tyrn. (1774) 29. et Auct. Hung. pro parte; A. *Kerner* exs. aust-hung. nro 264., non Auct. Germ. nec Jackson index kew. *U. Glabra* Huds, fl. angl. ed. I. (1762) 95. ex Smith engl. fl. 22; Beck fl. niederöst. I. 314. Jackson index kew. non *U. glabra* Mill. *U. Montana* With. arrang. II. (1776) 275; Smith engl. bot. tab. 1887. (1808). *U. major* Smith l. c. tab. 2592. *U. excelsa* Borkh. handb. forst bot. I. (1800) 839. *U. silvestris* Landoz II. 36, *U. leucosperma* seu *leucocarpa* Schur en. 603. *U. cuspidata* Kitaibel herb!]

Gyökérsarjakat nem hajt és nem fejleszt ágain parás léczeket. Hajtásai, pálhái, levelei mirigytelenek, érdes szőröktől többé-kevésbé torzosok és érdesek. Rendszerint nagy levelű és hatalmas fává fejlődő szilfa.

Ha levelei kerekdedek vagy tojásdadok és leppendék termései is kerekdedek vagy tojásdadok, akkor: *Ulmus montana* Smith typica a neve. Ha levelei hosszukásan tojásdadok vagy hosszukásan visszás tojásdadok és a termései is tojásdadok vagy hosszukásak, akkor *Ulmus major* Smith l. c. a neve. Diszkertekben rendszerint ily nagyobb levelű és termésű alakjaira bukkanunk.

Van ezenkívül kerteinkben több más megrögzített

esetleges alakja. Ilyenek a bodros levelű *var. rugosa* Dippel holzk. II. 29; továbbá a *var. pendula Hortorum*; Dippel l. c. lekonyuló ágakkal: a *var. pyramidalis* Karl Koch dendr. II. 415. (*fastigiata* Hort; *Dampieri* Hort; *Exoniensis* Hort.), felálló ágakkal tornyos termettel; a *var. tricuspis* Dippel l. c. [U. *cuspidata* Kit. herb.] középső kihegyezett csúcsa alatt előbb elszélesedő, azután jobbról-balról egy-egy kihegyezett nyulványszerű, nagy fűrészelt fogat fejlesztő levelekkel. Hegyvidékeink árnyasabb völgyeiben ez a három csúcsot növesztő alak nem ritka.

Óshazájául mondják Közép-Európát, Angliát, Svédországot s az innen Ázsián át az Amur vidékeig nyuló nagy területet.

Hazánkban előfordul az éjszak-nyugati Kárpátok hegyvidékeitől kezdve (pl. Selmece vidéke) Fiuméig és a Herkules-fürdőig.

6. *Ulmus Pannonica* Simk. Pannoniai szilfa.

Hosszu bibecsatornáju leppendék termései hosszúkásak, vágj tojásdadok; *hajtásai, fiatalabb leveleinek nyele és fonáka verhenyesen vagy féhéresen mirigyesek* s a mellett kevés, szétszórt apró serteszőrrel ellátvák; leveleinek felszíne apró sertéktől érdes; a kifejlett levelek lekopaszodnak, de érdesek maradnak.

Ép úgy párhuzamos faj az *Ulmus scabra* Mill. oldalán, miként az *Ulmus nitens* Mönch. az *U. suberosa* Mönch. hel szemben.

Csupán csak hazánkából ösmerem, de délibb Közép-Európában hihetőleg széles a terjedésköre.

Példányom van belőle Nagyvárad, Pancsova, a baranyamegyei Harsány vidékéről és Fiume mellékéről.

§§. A maghon és a termés felületének közepe puhán pelyhes.

† 7. *Ulmus fulva* Michaux. Verhenyes szilfa.

[*U. Americana* Ait. hort. kew. I. (1789) 913. non. *L. U. fulva* Michaux fl. bor. amer. I. (1803) 172. *U. rubra* Michaux Fil. hist. arb. forest. amer. III. (1813) 278.]

Rügyei kerekdedek, rozsdaszínű szösztől pillásak és fakadáskor rozsdaszínű szőszszel burkoltak; hajtásai puhaszőrűek, leveleinek felszine kissé fénylő, igen érdes, fonáka puhán és sűrűn rövid szőrű. Leppendéke kerekded, kisebb-szerű, a hártvás szárny közepét lefoglaló maggal.

Őshazája: Keleti-Éjszakamerika, Kanadától kezdve az Egyesült-Államok közepe tájáig.

Mint hazánk kerteiben tenyésztettet említi Fekete és Mágócsy-Dietz, az Erdészeti Növénytan 626. lapján.

† 8. *Ulmus elliptica* K. Koch. Kerülekés szilfa.

[*U. Sibirica* Hort. *U. longifolia* Hort. *U. Heyderi* Späth. catal. 1883.]

Rügyei hegyesek, hosszukás tojásdadok, fakadáskor szürkészöldek, hajtásai serteszőrűek, később bibircsesen érdesek; leveleinek felszine igen érdes, fonáka fiatalon később ritkán puhaszőrű. Leppendéke hosszukás, a hártvás szárny közepe tájától valamivel alább levő maggal.

Őshazája: a Kaukazonon túli vidék, Perzsia éjszaki része és Turkesztan.

Mint tenyésztett fát közli kerteinkből az «*Arboretum Alcsúthiense*» már 1892-ben.

Subgenus II.: *Oreoptelea* Spach. Kocsános szilfák.

Virágkocsánjuk megnyult, többszörösen hosszabb, mint leplük; leppendékük éle borzasan pillás.

§. *A maghon és a termés felülete meztelen.*

9. *Ulmus pedunculata* Foug. Nyoleczporzós szilfa.

[*U. pedunculata* Fougereux mem. de l'acad. de sc. nat. paris (1784) 211. tab. 2; Lamarck dict. encyc. IV. 610. *U. laevis* Pall. fl. ross. I. (1784) 75. *U. effusa* Willd. flor. berol. prodr. (1787) 94. Lumnitzer* fl. poson. (1791) n. 253. Baumg. en. I. 207. Schlosser-Vuk. fl. croat 1006. *U. ciliata* Ehrh. beitr. VI. (1791) 88. *U. octandra* Schkuhr handb. (1791) 78. *U. alba* Kit. in Willd baumz. 518; Herbarium Kit. nro 2868. (!)]

Idei hajtásai puhán borzasak még szeptemberben is; *leveleinek válla nagyon félszeg*, felszine fényesedő és nem érdes, *fonáka* sűrűn puhaszőrű, *bársony tapintatu*; *porhonai pirosak*; magva a hártyás szárny közepét foglalja el; virágai és termés csomói függők. Fája nagyon görcsös, ezért építő vagy szerszámfának alig lehet megmunkálni.

Őshazája: Éjszak- s Közép-Európa és az Éjszaki-Oriens. *Hazánkban* el van terjedve az éjszak-nyugati Kárpátok vidékétől Dalmatiáig és Orsováig. Tenyészik hegyi erdőkben, de főkepek vízmelléki erdőkben és berkekben.

10. *Ulmus Americana* L. Amerikai szilfa.

[*U. Americana* L. spec. (1753) 226; Diószegi-Fazekas* fűvészkönyv 190.]

Idei hajtásai meztelenek vagy szétszórt szőrűek; *levele* kisebbszerű, *kevésé félszegovállu*; *porhonai lilaszínűek*; magva csaknem érinti a hártyás szárny csorbáját.

Őshazája: csaknem egész Éjszak-Amerika.

Nálunk több kertből, így az alocsúthiból is említik.

§§. A maghon és a termés felületének közepe puhán pelyhes.

† 11. *Ulmus racemosa* Thomas. Fürtös szilfa.

[*U. racemosa* Thomas in Silliv. journ. of. sc. XIX. (1831) 170.]

Fiatal *hajtásai* puha szőrűek, a *kifejlettek meztelenek*; tojásdad kerületes *leveleinek válla nagyon félszeg*; *virágzata* 4—6 cm. hosszú *fürt*.

Őshazája: Éjszakamerikai Egyesült-Államok éjszakibb része.

Hazánkban kerti disz. Igen szép példánya diszlik Alcsúthon, Ö Fensége József főherczeg gyönyörű parkjában.*)

Egyesületi közlemények.

Az Országos Erdészeti Egyesület 1898. évi január hó 30.-án megtartott rendes választmányi ülésének jegyzőkönyve.

Jelen voltak: *Bedő Albert* alelnök; *Arató Gyula*, *Bartha Gyula*, *Belházy Emil*, *Bittner Gusztáv*, *Csupor István*, *Hangay Géza*, *Havas József*, *Hirsch István*, *Kallina Károly*, *Laitner Elek*, *Lászlóffy Gábor*, *Reinfusz Bódog*, *Schmidt Ferencz*, gr. *Széchenyi Pál*, *Szönyey István*, *Tomsányi Gyula*, *Tomsányi Gusztáv*, *Tavi Gusztáv* választmányi tagok; *Bódor Gyula* és *Nagy Károly* alapítótagek, *Jausz Sándor* rendes tag, *Horváth Sándor* titkár és *Levitzky Albert* pénztárnok.

Almássy Andor, *Balás Vincze*, *Csiby Lőrincz*, *Fekete Lajos*, *Havas Ágoston*, *Illés Nándor*, *Máday Izidor*, *Podhradszky András* és *Scholcz Ottó* hivatalos elfoglaltságuk, *Luczenbacher Pál*, *Rutska Tivadar* és

*) Az éjszak-amerikai Egyesült-Államok területén honos *Ulmus alata* Michx. kocsános virágu és termésű s ágain széles parás-léczeket fejlesztő szilfajt, eddig sem hazánkban, sem Közép-Európában nem tenyésztették, leg-
alább erre vonatkozó irodalmi adat nincs.

Sóltz Gyula választmányi tagok pedig egészségi állapotuk miatt nem jelenhettek meg az ülésen.

Bedő Albert alelnök az ülést megnyitván, fájdalommal emlékszik meg ez alkalommal arról a nagy veszteségről, mely az Orsz. Erd. Egyesületet, szeretett és tisztelt elnökének gróf Tisza Lajos Önméltóságának elhunytával érte. Tudomására hozza egyszersmind az igazgató-választmány ezen rendes ülésének, hogy e szomorú esemény következtében az egyesület kegyeletének és részvételének kifejezhetőse céljából f. évi január hó 27.-ére rendkívüli választmányi ülést hívott össze s végül bejelenti azokat a határozatokat, melyeket a rendkívüli választmányi ülés hozott, s melyek az ülés jegyzőkönyvében közzé fognak tétetni. Az igazgató-választmány fájdalommal és mély részvétellel vette tudomásul az elnöki jelentést.

I. A titkár előterjeszti a földmivelésügyi minister urnak f. évi 3432. szám alatt kelt leiratát, melylyel „A községi és némely más erdők és kopár területek állami kezeléséről, továbbá a közbirtokosságok és a volt urbéresek osztatlan tulajdonában levő közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról“ szülő törvényjavaslat előadói tervezetét megküldi, azzal a kéréssel, hogy azt a választmány minél előbb tárgyalás alá venni s véleményét felöle lehető sürgösen közölni sziveskedjék.

Együttal jelenti, hogy a tervezetet az elnökség a választmány minden tagjának megküldte s ezen kívül időnyerés céljából Hirsch István, Csupor István és Arató Gyula választmányi tagokat felkérte, hogy mint véleményadó bizottság, a tervezet tárgyában a mai ülés elé, indokolt javaslatot terjeszsenek.

Végül bejelenti, hogy *Almássy* Andor, *Balás* Vincze, *Illés* Nándor, *Podhradszky* András és *Rutska* Tivadar választmányi tagok, kik elfoglaltságuk és egyéb okok miatt az ülésen nem vehetnek részt, véleményüket a tervezetről írásban küldték be, kéri tehát, hogy a választmány a véleményadásra kiküldött bizottság jelentésével együtt ezen véleményeket is tárgyalás alá vegye.

Ez az indítvány elfogadtatván, Arató Gyula a kiküldött bizottság nevében a következő véleményt terjeszti elő:

Mélyen tisztelt Igazgató-választmány! A községi és némely más erdők és kopár területek állami kezeléséről, továbbá a közbirtokosságok és a volt urbéresek osztatlan tulajdonában levő

közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról szóló törvényjavaslatnak a nm. földművelésügyi Minister ur által véleményezés végett leküldött előadói tervezetét a mélyen tisztelt Elnökség f. évi 187. sz. alatt adott megtisztelő megbízásából beható tanulmányozás alá vevén, egyetértően megalakított véleményünket a következőkbe foglalva van szerencsénk a t. igazgató-választmány elé terjeszteni.

A törvényjavaslatban érintett nagyfontosságú közgazdasági kérdéseket illetőleg a dolog természete szerént mindenekelőtt arranézve kellett megállapodnunk, hogy e kérdéseknek törvényhozási uton való megoldása közszükségletet képez-e, s hogy azok az elvek, amelyekben a törvényjavaslat felépült s azok az utak, melyek követésével a földművelésügyi kormány az erdőgazdaságnak a már régóta gyökeres rendezésre váró kérdéseit megoldani kívánja: az erdészeti, valamint a köz- és magánérdekek szempontjából teljesen megnyugtatóknak jelezhetők-e?

Mint hogy a törvényjavaslat két, egymással szoros szervi összeköttetésben nem álló részből van összetéve, melyek közül az első inkább erdőgazdasági, a második inkább közigazgatási jellegű intézkedéseket tartalmaz, véleményünket a fentebb jelzett szempontokból a két részre külön-külön terjesztjük elő.

Az elsőre nézve, mely a községi és némely más erdők és kopárterületek állami kezeléséről szól, teljes mértékben osztjuk és egész mértékében fentartandónak tartjuk azt a véleményt, amit e tekintetben egyesületünk másfél évtized óta többször is kifejezésre juttatott.

A szóban lévő kérdéssel ugyanis egyesületünk már többször és behatóan foglalkozott. Mert bár semmi kétség sem férhet ahhoz, hogy az erdőtörvény, ugy a községi, volt urbéres és más a 17. §-ban felsorolt erdők kezelésének az erdőgazdaság legjobb elvei szerént való teljesítésére nézve, valamint a közgazdasági érdekből beerdősítendő kopár területek beültetését illetőleg egyaránt igen üdvös, alapvető rendelkezéseket foglal magában, de másfelől az is áll, hogy nem gondoskodott (s egyidejűleg tán bajosan is gondoskodhatott volna) egyszersmind azokról a kivihető módozatokról és sikeresen használható eszközökről is, melyek nélkül — amint a tények s a több mint másfél évtizeden át gyűjtött tapasztalatok

maig kétségbevonhatlanul beigazolták: a birtokosok — tulnyomó részben — még akkor sem gondoskodhatnak erdőbirtokuknak az erdőtörvény intencziói szerént való rendszeres kezeléséről, ha bennük a jó akarat teljes mértékben meg is volna; — úgy, hogy a rendszeres és jó gazdálkodásnak meghonosítása ezekben a külön-külön jobbára kicsiny, de együttvéve már nagyon is számot-tévő erdőkben a birtokosok saját akaratukon kívül álló okok miatt külső segítség nélkül meg nem történhetik. E segítséget pedig mástól, mint az államtól, remélni nem lehet.

Egyesületünk ezeket — alig két évvel az erdőtörvény életbe-léptetése után — már felismerte, s ezek nyomán támadt aggodalmaid a földművelésügyi kormánylyal is közölte.

Az 1882-ben M.-Szigeten tartott rendes közgyűlésen ugyanis — maga a mi néhány nappal ezelőtt elveszített nagyérdemű s feledhetetlen emlékű elnökünk, gr. Tisza Lajos Ő nagyméltósága ajánlotta e kérdést egyesületünk figyelmébe, midőn megnyitó beszé-dében a községi erdőknek országszerte tapasztalható rossz gazdasági állapotát vázolva, a következő kijelentést tette: „Én megvallom, csak egy sikeres megoldását látom e kérdésnek. Nem vagyok ugyan barátja annak, hogy a tulajdon feletti rendelkezés vagy annak kezelésmódja ok nélkül korlátoztassék, de ott, hol ezt úgy a nemzet-gazdasági szempont, mint a községi vagyonnak az elpusztulástól való megóvása megköveteli, még sem látok más módot, mint, hogy az állam lépjen közbe. Szerintem a községi erdők minden oly esetben, midőn a község nincs azon helyzetben, hogy egy-maga képes legyen a törvény rendeleteinek megfelelő képzettség-gel biró erdészt tartani, leghelyesebben úgy volnának kezelendők, ha azoknak, a tulajdonos községekkel egyetértőleg a lehető leg-nagyobb kihasználás és jövedelmezőség szemelött tartásával való szakszerű kezelésére az állam által kinevezett erdészek rendelté-nének ki, kiknek díjazása a gondozásuk alá rendelt erdők jövedel-méből volna fizetendő. Én azt hiszem, hogy helyes beosztás mel-lett ez volna a községekre nézve is a legjutányosabb módja a tör-vény követelte szakszerű kezelés eszközzésének.“

Az e kijelentéssel kapcsolatosan tett elnöki indítvány helyes-lésével egyesületünk azonnal elhatározta, hogy a földművelésügyi kormányhoz a községi erdők kezelésének államosítása ügyében

felterjesztést intéz, ami (1882. évi 1091. sz. alatt) meg is történt. Ebben a felterjesztésben a községi erdők sajnálatos gazdasági állapotának jellegzése mellett világosan s határozottan ki van jelentve: hogy: „... egyesületünk gondos megfontolás után is csak egyetlen megoldását látja a kérdésnek, azt t. i., hogy a községi erdőket maga az állam vegye kezelésbe.“

E kijelentéseknek kimerítően előterjesztett indokolását melőzve, itt csupán annak felemlítésére szoritkozunk, hogy ebből az indoklásból világosan kiérthetőleg egyesületünk másfél evtizeddei ezelőtt lényegében véve teljesen ugyanannak az intézménynek törvényhozási uton való létesítését kérte a kormánytól, amiről a nm. földművelésügyi Miniszter ur az előttünk fekvő törvényjavaslat I. részében gondoskodni kíván.

Az egyesületünk felterjesztésében kért törvényhozási intézkedés akkor nem történt meg, valószínűleg azért, mert a kormány két évvel az erdőtörvény megalkotása után új törvényhozási intézkedésre az időt elérkezettnek még nem találta.

Ehelyett két évvel utóbb kezdetét vette a községi erdők állami kezelése a törvényhatóságokkal kötött szerződések alapján, mely intézménynek fejlődése s az általa elért eredmények a legközvetlenebb bizonyosságot szolgáltatathatják arra nézve, hogy ugyan az az intézmény törvényes alapon újraszervezve s az állandóság jellegével felruházva mily eredményeket helyezhet kilátásba.

A fennforgó gazdasági érdekeket azonban egyesületünk a szerződéses alapon szervezett állami kezelés által teljes mértékben kielégíthetőknak s biztosítottaknak nem találta s ennek kifejezést is adott azzal, hogy 1891-ben a közigazgatás és önkormányzat rendezéséről készült törvényjavaslat tárgyalásakor a belügyi tárcza vezetésével megbízott miniszerelnökhöz és a földművelési miniszterhez intézett felterjesztésében az állami kezelés törvényhozási uton való szervezésének eszméjét ismét felvetette.

És ugyanily értelemben, vagyis az állami kezelésnek törvényhozási uton való rendezése mellett nyilatkozott legutóbb az ezredéves ünnepély alkalmával rendezett orsz. erd. gyűlés is, melynek ezt a kopárok fokozottabb beerdősítésének szintén már sürgős megoldásra váró kérdésével kapcsolatosan hozott határozatát — mint ez a t. igazgató-választmány előtt ismeretes — az orsz.

erd. gyűlés megbízásából a nm. földművelési Minister urhoz egyesületünk annak idején szintén felterjesztette.

Fentebb már volt szerencsénk megemlíteni, hogy szűkebb körü bizottságunk részéről egyesületünknek a szóban lévő kérdésben többször kifejezésre juttatott véleményét egész teljességében osztjuk s fentartandónak tartjuk — s egyszersmind örömeinknek adunk kifejezést a fölött, hogy az a kérdés, melynek megoldását egyesületünk másfél évtized óta szorgalmazza, immár valóban a megoldás stádiumába készül jutni, még pedig egészen oly irányban, amint azt az országos erd. gyűlés 1896.-i határozatában kívánatosnak jelezte.

Ami a törvényjavaslat II. részét illeti, szerény véleményünk az, hogy az érdekelt közös birtokosok gazdasági ügyeinek rendezése, a közösen használt birtokok czélszerű kezelésének biztosítása s evvel együtt azok jövedelmezőségének emelése érdekében, tehát a birtokosoknak jól felfogott saját érdekében — valamint közgazdasági s különösen erdőgazdasági szempontból is égetően szükséges s még akkor is szorgalmazandó lenne, ha egymagában került volna tárgyalás alá; — így pedig, a községi stb. erdők állami kezelésére vonatkozó intézkedésekkel kapcsolatosan a törvényjavaslatnak e része nézetünk szerint abból a szempontból is pártolásra méltó, hogy, ha a közös birtokosok gazdasági ügyeinek intézésében az eddig nélkülözött rend, ugy a mint ez tervezve van, t. i. a közös birtokosok autonomikus rendelkezési jogainak lehető épségben tartása mellett — létre jó: ez csak javára vállhat az állami kezelés intézményének is.

Azokat az elveket, melyeken a törvényjavaslat felépült, általában véve szintén helyeseknek találtuk; s a törvényjavaslatba foglalt intézkedésekről abban a tekintetben is kedvező értelemben nyilatkozhatunk, hogy azokban az erdőgazdasági érdekek kellő mértékű kielégítést nyernek s hogy a köz- és magánérdek összeegyeztetése is általában véve megnyugtatólag történt, — bár az utóbbi szempontokból aggodalmaink és kívánni valóink is vannak, melyek egy részét az egyes szakaszok sorrendjében, más részét legvégül lesz szerencsénk előterjeszteni.

Ami az egyes §-okra vonatkozó megjegyzéseinket s a kívána-

tosaknak talált módosításokat illeti, ezeket a következőkbe foglalva bátorkodunk előterjeszteni.

I. Azt a rendelkezést, ami az 1. §. *c* és *d* pontjában foglaltatik, hogy t. i. a v. urbéreseknek az urbéri rendezés alkalmából legelő-illetőségképen — továbbá ajándékozás, vétel, csere útján, v. más czimen birtokába jutott s közösen kezelt véderdőket és feltétlen erdőtalaju erdőket állami kezelésbe adni tartoznak — és hogy ezekre a területekre a 3. §. 1. bekezdése értelmében az erdőtörvény 1. §-ának és a kapcsolatos rendelkezéseknek hatálya kiterjesztetik: arra való tekintettel, hogy ezek a területek gazdasági szempontból az 1. §. *a* és *b* pontjában megjelöltektől semmiben vagy legfeljebb csak abban különböznek, hogy még rosszabb karban vannak — helyesnek és kívánatos intézkedésnek tartjuk, habár a birtokos szabad rendelkezési jogának új korlátozását képezik is; másfelől a birtokosok megnyugtatója szempontjából helyesnek tartjuk azt a rendelkezést is, amit a 3. §. 1. bekezdése az 1. §. *c* pontjában említett erdőket illetőleg a legeltetés és alomszedés tekintetében tartalmaz. Ez az utóbbi rendelkezés azonban nézetünk szerint némileg hiányos.

Amikor ugyanis az urbéresek erdőnek vétel vagy csere útján kerülnek birtokába, bizton feltehető, hogy a célzt rendszerint éppen a legeltetésre használható terület gyarapítása képezi. Erre való tekintettel a jelzett rendelkezés, melyet a legelőilletőségképen kapott erdőkre nézve a 3. §. kimond, a legeltetés céljából szerzett erdőkre is kiterjesztendő lenne.

Igaz, hogy a módosítás esetén az urbéresek a szóban levő erdőkre nézve a szerzés céljául mindig a legeltetést fogják bevalani s erősíteni, de másfelől, mivel a jelzett engedmény különben is eléggé szűk korlátok közé van szoritva, az érdekeltek megnyugtatója céljából mégis kívánatos lenne a §-t módosítani. E végből a 3. §. 1. bekezdés 5. sorában e szó után: „*illetőleg*“ e szavak lennének beillesztendőek: „*valamint a d) pontban említett erdők közül azokra nézve, melyek legeltetés céljából szereztettek.*“

II. A 1. §. *g* pontjára nézve megjegyezzük, hogy a kopárok beerdősítése céljából alakítható társulatoknak minden jelző nélkül való felemlítését helyesebbnek tartanók, s úgy véljük, hogy elég volna az is, ha az 1. §. *g* pontjának utolsóelőtti és utolsó sorá-

ban e szavak helyett: „166. §-a szerint megalakult vagy megalakítandó“ — ezek a szavak tételnének: „166. §-ában említett.“

III. A 12. §. szerént az állami erdőhivatal a közigazgatás körében előforduló erdészeti szakteendőket is köteles lesz teljesíteni, s bár a § további szavai szerént az erdőhivatal ebbeli hatáskörét — tehát igénybe vételét is — „a belügyminiszterrel együtt a földművelésügyi miniszter“ fogja megállapítani s ez alkalommal bizonyára gondoskodás fog történni arról is, hogy az erdőhivatal bármely közigazgatási közeg részéről zaklatásnak kitéve ne legyen; — mégis kívánatosnak tartanók és pedig főként a hivatal tekintélyének emelése czéljából, ha ez magában a törvényben is kifejezésre lenne juttatva.

E czélból a 12. §. 2. sorában a „törvényhatóságokban“ szó után betoldandó lenne: „a közigazgatási bizottság felhívására.“

IV. A 13. §. szerént az állami erdőhivatalok hatásköre az állami kezelésbe vett erdőkben az erdei munkálatok közvetlen végrehajtására, továbbá az anyag- és pénzkezelésre stb. a §. 1 bekezdésében felsorolt teendőkre nem terjed ki. Ezeket a feladatokat a birtokosoknak kell teljesíteniök, s így ott, ahol a teendők nagyobb mértékben merülnek fel, azokat az erdészet terén jártas egyénre kell bízniök, ami a birtokosoknak — ha ilyen alkalmazottjuk gazdaságuk körében nincsen — újabb megterhelésével fog járni. Annakelvből való kijelentése végett tehát, hogy olyan esetekben a földművelésügyi kormánynak szabadabb keze legyen a segítségben, a §. 2. bekezdéséből kívánatos lenne az e tekintetben korlátozást képező „kivételesen“ szót törölni.

V. Az állami kezelés költségeiről szóló IV. fejezetbe foglalt rendelkezéseken szerény véleményünk szerént lényegesebb módosításokat kellene tenni.

Azt hisszük ugyanis, hogy a 18. és 20. §-ok közti nagyobb összhangot kell és lehet is teremteni a mostaninál arra a mértékre nézve, amely szerént egyfelől a földművelésügyi miniszter a törvényhatóságokint fizetendő átalányt megállapítja, másfelől pedig a közig. bizottság az évi átalányt az érdekelt birtokosokra kiveti. E végből az üzemrendezési költségeket, melyek a tulajdonképeni kezelési költségektől már természetüknél fogva különböznek s amazoktól a laikusok előtt is könnyen megkülönböztethetők, egé-

szem mellőzni kellene — a kezelés fejében fizetendő — évi átalány megállapításánál.

Természetes azonban, hogy mivel az államnak e czimen (t. i. az üzemtervek elkészítésénél és az üzemátvizsgálási munkálatoknál) évről-évre költségei merülnek föl, ezeknek legalább részben való megtérítéséről — külön § betoldása útján — szintén gondoskodni kell, — még pedig legezésrűbben oly rendelkezéssel, hogy az üzemtervvel az állami kezelésbe-vétel idejében még el nem látott erdők birtokosai üzemtervkészítési költségek czimén az első tíz év alatt évente holdankint pl. 3 krt., azonkívül az időszakai üzemátvizsgálási munkálatok költségei fejében üzemátvizsgálási költség czimén az összes erdőbirtokosok évenként és holdankint 1 krt fizessenek.

De az évi átalány megállapítására megszabott mértéket (18. §. 3. bek.) más szempontból is megváltoztatandónak véljük. Minthogy ugyanis az évi átalányt a földművelési minister 10 évre állapítja meg, az évi átalány megállapításánál fegyelemben veendő adatokat is legalább tíz év átlagából kellene levezetni.

Ugy véljük továbbá, hogy némileg azt a mértéket is módosítani kellene, amit a 19. §. a közíg. bizottság számára az évi átalány kivetése tekintetében megszab. Mert bár azt, hogy a birtokok kiterjedése mellett a jövedelmezés szempontja is figyelembe vétessék, a magunk részéről is igen üdvösnek és igazságosnak tartjuk, — ezt az elvet még igazságosabban lehetne kifejezésre juttatni aként, ha mérlegelés alá nem maga a jövedelmezés, hanem a jövedelmezésre befolyást gyakorló helyi körülmények vétetnének. Ugyanazon viszonyok között ugyanis az a birtok jövedelmez jobban, melynek gazdája nagyobb rátermettségenél és jártasságánál fogva és emellett több időt és fáradságot igénylő utannajárással kedvezőbben értékesíti terményeit, melyeknek már mennyisége is meghaladja a gazdálkodására s birtokának jókarban tartására kevesebb gondot s fáradságot fordító birtokoséit.

A jövedelmezés mérlegelése alapján való teherkivetést tehát, még ha annak a gyakorlatban való kivitelnél hátrányos következménye alig is lenne, csupán elvi okokból is mellőzendőnek vélnők.

Ugyanerre a kérdésre, t. i. az évi átalány kivetésére nézve megjegyezzük még, miszerént kívánatosnak tartanók, ha az erdő-

hivatalok közreműködése főképen az imént jelzett módosítás esetén az átalányok kivetésénél is igénybe vétetnének, — amennyiben az erdőhivatal az üzemtervek adatai s a birtokok gazdasági viszonyait illetőleg szerzett tapasztalati adatai alapján itt is hasznos támogatására lehet a közigazgatási bizottságnak.

Ezek előrebocsátásával a következő módosításokat van szerencsénk javaslatba hozni:

1. A 18. §. 2. bek. 1. sorban „az évi átalányt“ szavak után toldassék be: *„teljesen elkülönítve a 19. §-ban említett üzemátvizsgálási és üzemtervkészítési költségektől.“*

2. Ugyane §. 3. bekezdésének alulról 3. és 2. sorából e szavak: „és az üzemtervek elkészítésének költségei czimén“ törülteszenek, az utolsó sorban pedig az „évben“ szó helyett: *„tiz év alatt átlag évenként“* szavak toldassanak be.

3. Ugyane §. 4. bekezdésének 2. sorában az „átalányokat“ szó után toldassék be: *„valamint a 19. §-ban említett üzemátvizsgálási és üzemtervkészítési költségeket.“* Ugyanez lenne — az utolsó két betű elhagyásával — betoldandó még a jelenleg 21. §. 3. sorában a „járulékok“ szó után, továbbá a jel. 23. §-ban is ugyancsak a „járulékok“ szó után.

4. A jel. 18. és 19. §-ok közé új (19) §. volna felveendő a következő szöveggel: *„19. §. Az 1. §-ban felsorolt erdők birtokosai üzemátvizsgálási költségek czimén évenként és holdankint 1 krt, azok a birtokosok pedig, akiknek erdeje az állami kezelésbe-vétel idejében rendszeres gazdasági üzemtervvel ellátva nem volt, üzemtervkészítési költségek czimén az első tiz év alatt évenként és holdankint még 3 krt fizetnek az államnak.“*

„Ezeket a költségeket a m. kir. állami erdőhivatal előmunkálatai alapján a közigazgatási bizottság meghallgatásával a földművelésügyi minister évről-évre állapítja meg.“

Az új szakasz betoldása esetén természetesen a következő szakaszok számozása — a hivatkozásokkal együtt — végig megváltozik.

5. A javaslat 19. §-ának 3. és 4. soraiban a „terjedelme és jövedelmezése arányában“ szavak *„terjedelméhez és jövedelmezésére befolyással bíró helyi körülményekhez mérten a m. kir. állami erdőhivatal meghallgatásával“* — szavakkal cserélteszenek föl.

VI. Átterve a törvényjavaslat II. czimére, szövegezés szempontjából, a világosság kedvéért, kívánatosnak tartanók, ha a jel. 26. §. utolsó három bekezdése némileg módosíthatnók. Arról van ugyanis itt szó, hogy bizonyos esetekben a gyűlésen nem a közös birtokosok elnöke, hanem a közíg. bizottság kiküldöttje elnököl. Ilyen esetekben tehát ő az elnök, aki a határozatokat kimondja, de akit az, hogy a határozatok kihirdetéséről és végrehajtásáról gondoskodják, már nem illet meg, mert ez a közös birtokosok elnökének kötelességét képezi.

Ehez mérten a köv. módosításokat ajánljuk elfogadásra:

1. A jel. 26. §. 5. bekezdésének 1. sorában „az elnök“ szó helyett „a közös birtokosok elnöke“ tétessék.

2. A 6. bekezdésnek: „A gyűlés határozatait az elnök mondja ki“ szavak után következő része töröltessék.

3. Az utolsó bekezdés elöl toldassék meg e szavakkal: „A gyűlés határozatainak kihirdetéséről és végrehajtásáról a közös birtokosok elnöke gondoskodik, valamint...“ — az utolsó sorban pedig „az elnök“ szó „ő is“ szavakkal cseréltessék föl.

VII. Nagyobb fontosságú ennél az a pótlás, amivel a jel. 29. §-t kiegészítendőnek véljük.

Mindenekelőtt helyén valónak tartjuk megjegyezni, hogy a §. első bekezdésében foglalt rendelkezést — tán kissé tulságosan is merev szövegétől eltekintve — lényegében üdvösnek találjuk, főként a birtokosok jól felfogott érdekében, — s ép így czélszerűeknek és szükségeseknek véljük viszont azokat az engedményeket is, amiket a birtokállag általánosságban való sérthetlenségével szemben — a birtokállag egyes részeinek elidegeníthetése tekintetében a § 2. bek. nyújt, — amikre a gazdálkodás folyamán nem ritkán lehet szükség s amik nélkül a közös birtokosok (pl. kisajátítási esetekben) jelentékeny károsodásnak lehetnének kitéve.

Másfelől azonban úgy véljük, hogy e §. 2. bekezdésében az az elv, ami nem csupán e § 1. bekezdésében, hanem a jel. 30. §. 2. bekezdésében is kifejezésre jutott, hogy t. i. a közös birtokosok vagyonállaga állandóan fentartandó vagy közös célra fordítandó — teljesen érvényre juttatva nincsen. Az a megszorítás ugyanis, amit e §. utolsó sorai tartalmaznak, hogy t. i. egyes birtokrészek elidegenítéséhez a közígazg. bizottság jóváhagyása szükséges,

csak a visszaéléseknek veheti elejét, amiket e közös birtokosok — az itt említett engedmények ürügyül felhasználásával — elkövetnének, de a vagyonállag fennmaradásának biztosítására nézve nem intézkedik.

Ennélfogva a §. 2. bekezdését megtoldandónak véljük a következőkkel: *„a közösen használt erdők és kopárterületek eként elidegenített részeinek eladási ára pedig, valamint csere esetén a közös birtokosok javára fizetett felpénz (v. többlet) gazdasági beruházásokra, ingatlan birtok vásárlására, vagy adósságok törlesztésére fordítandó vagy pedig a közös terhek és költségek fedezésére gyümölcsözőleg elhelyezendő.“*

E pótlás javaslatba hozásával ismételten utalunk a 30. §. 2. bekezdésére, mely lényegében véve ugyanezt a rendelkezést alkalmazza arra az esetre, ha a közös birtokosok a fatőkét, tehát az erdő vagyonállagának csak egyik részét, rendkívüli használatképen értékesítik.

Kérdés tárgyát képezhetné itt, hogy az általunk ajánlott pótlásban elrendelt kötelezettség feltétlen legyen-e, vagy itt is mód nyujtassék, hogy az ellen úgy, amint a 30. §. 2. bekezdésében foglalt rendelkezés ellen, a közigazgatási bíróság elé felelbeznii lehessen? Erre nézve abban a véleményben vagyunk, hogy a 29. §. 1. bekezdésében kifejezésre juttatott elv a felelbezési jog megadásának mellőzését kívánja, amint a tervezett pótlás beillesztése szerént tényleg történni is fog.

VIII. A 48. és 50. §-oknál csupán a szövegezésre nézve van némi megjegyezni valónk, amennyiben úgy találtuk, hogy e §-ok szövege a 45. §-ától eltér, ami onnan eredhet, hogy az a módosítás, mi az első tervezet 38. §-án (ujabbi tervezet 45. §-a) a „szabályzat“ megállapítására hivatott hatóság megjelölését illetőleg történt, a fentebb jelzett §-okon nem vezetett keresztül.

E hiány pótlása ezéjából:

1. a 8. §. 2. bekezdésének 2. és 3. sorában: „a jóváhagyással, illetve hatósági megállapítással egyidejűleg“ szavakat: a *jóváhagyás, illetve hatósági megállapítás után*“ szavakkal kellene kicserélni;

2. az 50. §. 1. bekezdésének alulról 3. sorában a „bizottság“ szó után: *„utján a földművelésügyi miniszter“* szavak lennének betoldandók;

3. ugyanezen §. 2. bekezdésének 3. sorából ez a szó „ideiglenesen“, törlendő lenne, az utolsó sorban ellenben a „bizottság“ szó után: „javaslata alapján ideiglenesen a földművelésügyi minister“ szavakat kellene betoldani.

IX. A jelenlegi 54. §-hoz új (2.) bekezdésképpen a következő rendelkezést kívánók felvételni: „A jelen § hatálya az ujonnan létesülő közbirtokosságokra is kiterjed.“

A § rendelkezései ugyanis kifejezetten csakis azokra a közbirtokosságokra vonatkoznak, melyek, mint közbirtokosságok, a törvény életbeléptekor már existáltak, s reájuk csak azért nem vonatkozott egy ideig a törvény, mert a 24. §. hatálya alá tartozó erdők vagy kopár területek birtokában nem voltak. A módosítás illetve pótlás elfogadása esetén a § rendelkezései kifejezetten is kiterjesztetnek valamennyi, tehát az ujonnan létesülő közbirtokosságokra is, amint ezt a §-ban kifejezésre juttatott intenczió meg is kívánja.

X. Kötelességünknek tartjuk továbbá megjegyezni, hogy az 57. §. úgy, amint azt jelenlegi szövege szerént értelmeznünk kellett, aggodalmakat keltett bennünk.

Abból ugyanis, hogy e §. első felében kifejezetten a közös kezelés céljából szervezett erdőtisztai intézményekről van szó, azt kellett következtetnünk, hogy az államnak a §. második felében jelzett gondoskodása is csupán az egyes vármegyékben szervezett ilyen közös intézményeknél szolgáló u. n. járási erdőtisztekre fog kiterjesztetni. E gondoskodásra tehát így nem tarthatnánk számot az 1. § e és f pontjában felsorolt birtokosok külön erdőtisztjei, akik pedig amazoktól ugyszólván semmiben sem különböznek.

Igaz ugyan, hogy ilyen birtokokon alkalmazott erdőtisztek további alkalmazásának v. végellátásának kérdése az 1. § f pontjának utolsó soraiban és a 4. §-ban foglaltaknál fogva aránylag nem sok esetben merülhet fel, de még ilyen kilátások mellett is megfontolandónak véljük, hogy nem kellene-e különösebben is hangsúlyozni a nm. földművelésügyi minister urhoz intézendő felterjesztésben, hogy az érdekelt erdőtisztek jövőjének biztosítása érdekében az 57. §-t megfelelően módosítani méltóztassék.

E módosítás pedig nézetünk szerént legegyszerűbben aként volna foganatosítható, ha a §. 4. és 5. sorában: „A megszüntetett

erdőtiszti intézményeknél“ szavak: „Az 1. és 2. §-okban felsorolt erdők kezelésénél“ szavakkal cseréltetnének föl.

X. Végül nem mulaszthatjuk el megjegyezni, hogy a t.-jav. 59. §-ának ama rendelkezését, mely a közigazgatási bizottság hatáskörébe utalt teendőknek nem csekély részét a közigazgatási bizottság plénuma számára tartja fenn s csak a többit utasítja az erdészeti albizottság elé, szintén módosítandónak véljük.

Tény ugyanis, hogy az erdészeti albizottságba rendszerint olyan tagok választatnak be, akik az erdőgazdaság iránt nagyobb érdeklődéssel viseltetnek, esetleg maguk is erdőbirtokosok s ily okokból már eleve nagyobb tájékozottsággal bírnak arra nézve, hogy az erdőgazdasági kérdésekben helyes határozatot hozzanak. Másfelől figyelemre méltónak véljük itt még azt a körülményt is, hogy az erdőtörvény oly számos és fontos kérdés eldöntését utalja az erdészeti bizottság hatásköre alá, hogy immár az erdőtörvény életbelépte óta letelt közel két évtized alatt az erd. albizottság körében az erdőgazdaság minden ágára kiterjedő gyakorlat fejlett ki, ami az albizottságot egyfelől az erdőtörvény rendelkezésének helyes alkalmazására, másfelől az illető vármegye erdőgazdasági viszonyainak s az ezek alakulására befolyást gyakorló tényezőknek egészen helyes mérlegelésére képesitheti.

Ezekre való tekintettel kívánatosnak véljük, hogy az 59. § első és második bekezdéséből a 19. 29. és 35. §-okra való hivatkozás mellőztessék.

A 19. §-ban ugyanis csupán arról van szó, hogy a földművelésügyi kormány által végérvényesen megállapított átalányból a közigazgatási bizottság veti ki az egyes birtokosok által fizetendő járulékokat. Nézetünk szerint mindazoknak az adatoknak és tapasztalatoknak, melyekre ennél a terület és jövedelmezés arányában teljesítendő járulék-kivetésnél szükség lehet, az erdészeti albizottság mindenesetre birtokában lesz, ugyannyira, hogy a jelenlegi tervezet fentartása esetén a plénum igazán megfelelő ítélet hozatalára csupán az erdészeti albizottság közreműködése mellett s annak előmunkálatai alapján juthatna.

Első tekintetre a most említettél fontosabbnak látszik a 29. §-ra való hivatkozás, amennyiben e § a közös birtokosok vagyonállagának bizonyos körülmények közt megengedhető elidegenítésére

vonatkozik. Azonban e körülményeknek mérlegelésére ismét inkább az erdészeti albizottság lehet hivatva; ami pedig a §-ba foglalt rendelkezés fontosságát illeti, nézetünk szerint a plénum elé utalást ez sem kívánja meg, kivált, ha az e §-ra vonatkozólag fentebb tiszteletteljesen előterjesztett javaslatunk, mely a vagyonállag egyes részeinek elidegenítése után befolyó pénz felhasználására vonatkozik, elfogadtatnék.

Ugyanezekből az okokból tartanók kívánatosnak a 35. §-ra való hivatkozásnak elhagyását is, mely §-ban a nyilvános árverés mellőzésének — a § rendelkezései szerint már ugyanis elegendően szűk korlátozásokkal ellátott — esetéről van szó.

Ezekhez mérten a plénum számára csupán az 53. § alapján felmerülhető panaszok elbírálása maradna fenn, a minnek a közigazgatási bizottság plénuma elé való utalását — főként, ami az 53. § negyedik bekezdése szerint a hatósági kiküldött eljárása ellen emelhető panaszt illeti — részünkről is egészen indokoltnak tartjuk.

Erre vonatkozólag van szerencsénk tisztelettel megemlíteni, hogy javaslatunknak egész teljességében való elfogadása esetén az 59. § első bekezdésének 2. sorában „a 19, 29, 35. és 53. §-ok eseteit“ helyett: „az 53. §. esetét“ lenne felveendő, a második bekezdés pedig egészen törlendő volna.

Végül még két kérdést bátorkodunk a t. ig.-választmány szives figyelmébe ajánlani, megjegyezvén, hogy ezekre nézve formális javaslatot nem teszünk ugyan, másfelől azonban kívánatosnak tartanók, ha a t. ig.-választmány ezekre nézve is megállapodásra méltóztatnék jutni.

Az egyik kérdés a 17. § rendelkezéseivel áll szoros kapcsolatban, mely § szerint az állami kezelésbe vett erdők és kopár területek birtokosai a 11. §-ban felsorolt teendők végzésekor az erdőhivatal számára bizonyos szolgáltatásokat kötelesek nyújtani. Mi történik azonban s illetve minek kell történnie akkor, ha a birtokosok e szolgáltatásokat megtagadják vagy nyújtani elmulasztják? Erre nézve szintén kellene talán a törvénynek kifejezetten is intézkednie, tekintve, hogy az ilyen esetek — a mellett, hogy az erdőtisztától időt rabolnak el s néki kellemetlenségeket s felesleges

költségeket is okozhatnak, még a gazdálkodás rendjét is megzavarhatják.

E kérdésnek mily módon való megoldására nézve megállapodásra nem juthattunk, amiben nem csekély része volt annak is, hogy a törvényjavaslatnak azt a ritka jó tulajdonságát, hogy egyetlen büntető, bírsággal sújtó s más ilyenféle rendelkezést sem tartalmaz, lerontani nem akartuk.

A másik kérdés, melyre még kiterjeszkedni kívánunk, azzal az indokolással van kapcsolatban, amit a 12. §-nál ajánlott pótlás mellett volt szerencsénk előterjeszteni, s abból áll, vajjon nem volna-e czélszerű a most kínálkozó alkalmat mindjárt felhasználni arra, hogy egyesületünk a szervezendő m. kir. állami erdőhivataloknak a közigazgatás rendszerébe való beillesztése tekintetében is előterjessze véleményét.

E tekintetben határozott javaslatot tenni szintén nem szándékozván, csupán annak az óhajtásunknak vagyunk bátrak kifejezést adni, hogy az erdészeti szolgálat érdekében azokat a jogokat, amiket 1886:XXI. t.-cz. és az 1876:VI. t.-cz. a törvényhatósági és a közigazgatási bizottságban való részvételt illetőleg az államépítészeti hivatal számára biztosít, a szervezendő m. kir. állami erdőhivatal is elnyerhesse.

Végül a mélyen tisztelt Elnökség megtisztelő megbizásáért köszönetet mondva, van szerencsénk újból is kifejezést adni a fölött való őszinte örömről, hogy a törvényjavaslat-tervezetben érintett nagyfontosságú erdőgazdasági kérdések a teljes megoldáshoz oly közel jutottak.

A törvényjavaslat előadói tervezetének egy példányát, melybe a fentebb előadottak szerint kívánatosoknak talált módosításokat és pótlásokat bejegyeztük, ide mellékeljük.

Budapest, 1898. január hó 30-án.

Kiváló tisztelettel

Arató Gyula s. k.   *Csupor István* s. k.   *Hirsch István* s. k.
választmányi tag.   választmányi tag.   választmányi tag.

*

Ezután felolvastatnak Almássy Andor, Balás Vincze, Illés Nándor, Podhradszky András és Rutska Tivadar írásbeli véleményei, melyek így hangzanak:

Nagyméltóságú Elnök ur! Folyó hó 21-én 187. sz. a. kelt nagybecsü megbizása folytán „A községi és némely más erdők állami kezeléséről... stb.“ szoló törvényjavaslat itt mély tisztelettel visszaterjesztett két példányát a legnagyobb figyelemmel áttanulmányoztam ugyan, a rendelkezésekre álló idő azonban sokkal rövidebb, semhogy azoknak beható s érdemleges megbirálásával a kitüzött időre elkészülhethék.

Minthogy pedig a kérdéses javaslatnak f. hó 30-án történő tárgyalásánál hivatali akadályok miatt személyesen sajnálatomra jelen nem lehetek, itt csupán a következő lényegtelen észrevételt bátorkodom tiszteletteljesen előadni:

1. A czim ezen bevezető szavai után: „A községi és némely más“ ... talán az a közbeszurás található helyet: magánjellegű? ”

2. A deczember havi tanácskozmány alkalmából szerkesztett tervezet III. fejezete czimében „hatásköre“ helyett, úgy vélem megfelelőbb volna „ügköre.“

3. Ugyanazon fejezet 11. §-a c) pontjának első sora szerintem a következő módosítást szenvedhetné: „c) megállapítja a helyszínen és kijelöli azon *erdőmivélési*“ ...

Soóvárt, 1898. január hó 24-én.

Almásy Andor s. k.,
választmányi tag.

*

Az Országos Erdészeti Egyesület tekintetes titkári hivatalának.

Folyó évi 187. számú átiratával megküldött törvényjavaslat mindkét példányát van szerencsém visszaküldeni oly megjegyzéssel, hogy az 1897. évi deczember hó 2., 3. és 4-én megtartott tanácskozmányon készült „Előadói tervezet“ teljesen megfelel mindazon követelménynek, mi az életbeléptetendő törvény által eléretni szándékoltatik és így azon bármit is módosítani, minek elvi jelentősége lenne, nézetem szerint — nem szükséges.

Jegyzeteimet megtettem, mit a szabatosság szempontjából óhajtanék a törvénybe felvétetni.

Apatinban, 1898. január 27-én.

Balázs Vincze s. k.,
m. kir. főerdőmester.

*

Tisztelt Igazgató-választmány! A községi és más erdők gazdasági kezeléséről és a közösen használt erdők gazdasági ügyviteléről szóló törvényjavaslat tárgyalására, gyöngélkedésem miatt folyó évi január 30-án személyesen meg nem jelenhetvén, leglényegesebb megjegyzéseimet van szerencsém írásban előterjeszteni.

Az 1. §. *d)* pontjában meghatározott erdőknek állami kezelés alá való kényszerét s az 1879. évi XXXI. t. cz. 17. §-ának a 3. §-ban kontemplált kiterjesztését nem tartom az erdészeti kormányzat részéről szerencsés gondolatnak. Aggódok ugyanis, hogy ezen törvényjavaslatnak törvénynyé válta után a parasztság abba fogja hagyni a tönkrement földbirtokosok erdeinek megvásárlását. Pedig ez uton a felvidék számos paraszt községe a jólétnek alapját vetette meg maga, de kivált utódai számára. Tudjuk, hogy az erdővásárlások rendesen, sőt majdnem kivétel nélkül úgy válnak lehetővé, ha a területen fennálló fát rögtön levágják és pénzzé teszik, sőt ha az erdőt kiirtják és egymás között felosztják. Rendes gazdálkodás mellett a folyó jövedelemből az erdő ára soha sem lesz kifizethető. Az erdőtörvény 17. §-ának rideg alkalmazása még a föltételes erdőtalajon is megakadályozhatja a terület felosztását. Tudjuk, hogy a feltétlen erdőtalaj meghatározása kontroverziákra szolgálhat alkalmat. Az említettekén kívül ismerve a parasztot, tudom, hogy az állami kezelési költségekre való kilátás még jobban el fogja azt riasztani az erdővásárlástól.

Ha pedig a *d)* pont szövegének súlyát a „közösen kezelt“ kifejezés adja meg, akkor a volt urbéresek — a főntebb előadottakra való tekintettel — kénytelenek lesznek minden erdőt, melyet megvesznek, azonnal egymás között elosztani, illetve már előre megosztva megvásárolni. Ez pedig nem fog javára válni az erdőknek, mert ép ellenkezőleg arra kellene hatni, hogy az apró erdőbirtokok összesítesenek.

Ha azonban a *d)* pontból még is törvény lesz, mi történik az olyan erdőkkel, melyet nem a község összes volt urbéresei, hanem azok egy részéből alakult konzorcium vásárol meg? És mily jogelv alapján kényszeríthető a volt urbéres parasztság a vásárolt erdőnek rendszeres gazdasági terv szerint szakértő erdészek és

erdőörök által való kezelésére, illetve őriztetésére, míg az ugyanazon értelmi nivón álló nemes parasztság rectius bocskoros nemesség nem?

Részemről mindig hibájának tartottam az 1879. évi XXXI. t. cz. 4. §-ának hiányos intézkedését a föltétlen erdőtajra nézve. Ez oknál fogva értem az erdészeti kormányzat igyekezetét azon a hiányon segíteni. Jobbnak és igazságosabbnak tartanám azonban, ha azt egyenlő hatással tenné minden ily erdő birtokosára nézve. Az erdőtörvény 17. §-ának kiterjesztését nem szívesen venné a magánerdőbirtokos közönség, de a felújítás biztosítására s a talajerő fentartására irányuló intézkedéseket a kellőképen felvilágosított törvényhozás szívesen megszavazná.

Az 1. §. e) pontjában az erdőtisztet közelebb meghatározandónak, vagyis kimondandónak vélném „a szakértő“ s illetve „az erdőtörvényben megszabott minőséggel bíró“ erdőtiszt tartását. Figyelmeztetnem kell azonban arra, hogy a már is elviselhetlen terhek alatt roskadozó községek és városok erdeinek kezelési költségét ezen törvény tetemesen gyarapítani fogja, mert két személyt lesznek kénytelenek fizetni: egyet a technikai szakszerű intézkedések megtételére, másikat azoknak végrehajtására s az adminisztratív teendők végzésére.

A 20. §-t — az előbbiekre való tekintettel — akként tartanám módosítandónak, hogy a járulék az adminisztrációt közvetlenül teljesítő személy fizetése és járandóságai, az őrzés s a jelen törvényjavaslat 17. §-ában megjelölt költségek betudásával nem lehet nagyobb a kataszteri tiszta jövedelem megállapításánál számításba vett évi kezelési költségeknél.

Ez alkalomból azon körülményre lehetne irányítani az erdészeti kormányzat figyelmét, hogy az erdőtisztzi járások nagyobbításával esőkkenteni lehetne ezen költségeket. Habár megfontolandó azon körülmény, hogy a peresügyek elintézése szenvedne az által, mert a járási erdőtisztek nem rendelkezhetnének idő fölött az erdészeti és mérnöki szakértői tisztség elvállalására.

A második czim magában véve mesterműnek volna mondható, ha nem volnának a volt urbéresesek oly egyszerű tanulatlan emberek, kiváltképen az ország azon részein, a hol legtöbb az erdő. A 43. §-nak kevés falu parasztsága fog megfelelni tudni, a

mi a 48. §-ra való tekintettel nagy baj lesz rájuk nézve. Miután pedig a törvénynek mégis csak valahogy eleget fog kelleni tenni, a körjegyzők lesznek kénytelenek ezen munkát is nyélbeütni, mi nem csekély mértékben fogja gyarapítani a volt urbéreszek erdei költségeit.

Talán némi csekély mértékben segíteni lehetne a dolgon, ha a minisztérium a törvény végrehajtására kibocsátandó rendeletében mintát szolgáltatna az együgyű nép számára.

Meg kell gondolni, hogy gyakran a szabályrendelet tárgya néhány holdnyi értéktelen terület.

Nem tudok kibékülni a 29. §. azon rendelkezésével, hogy a közbirtokosok gyűlésének ezen törvényben meghatározott hatásköre nem terjed ki ezen erdők elidegenítésére, felosztására vagy megterhelhetetésére. Vagy erre talán külön gyűlés bir joggal? A rendes közbirtokosságoknak van vagyonközösségi tisztikaruk és közgyűlésük; de akkor minek a külön erdőkezelési tisztikar és gyűlés? A volt urbéreszek pláne sohase fogják e két intézmény különféleségét megérteni.

A 29. §. különben kizárni látszik az erdő elidegenítését, felosztását és megterhelését. Pedig ilyet törvénybe tenni nem szabad, mert eltekintve a testületeknek a tulajdonjogi szabadsághoz való jogától, azon eshetőségre is kell számítani, mikor azok existenciájának fentartása a vagyon egy részének eladásától vagy megterhelésétől függ.

A 30. §-ban, vagy másutt intézkednie kellene az iránt, hogy a gazdasági terv szerént kihasználható termények és használatok egyénenként is feloszthatók lévén, a költségek és tervek ez esetben aránylagos kivetés útján fedeztessenek. Szükségesnek vélem ezt, mert az a vélemény támadhatna, hogy a volt urbéres közbirtokosságok minden erdei használatot pénzzé tenni tartoznak. Ez pl. megtörténhetnék a 31. §-ban az első sorban a „területek“ és „jövedelemből“ közé következő szavak beszutásával: „termékei és egyéb rendes haszonvételei el nem adatnának, hanem természetben és jogosultság arányában osztatnának fel a közös birtokok között, vagy azok eladása esetén a“

Losonczon, 1898. január 28.

Illés Nándor s. k.,
választmányi tag.

Az Országos Erdészeti Egyesület Tekintetes Igazgató-választmányának.

Folyó évi január hó 21.-ről kelt 187. számú becses felhívására, s az azzal két példányban megküldött s itt visszarekesztett törvényjavaslatra, következő megjegyzéseket vagyok bátor tenni, és pedig:

1. A kék irónnal megjegyzett példány 3. §-ára.

Általános a panasz, hogy a legeltetés az erdőtörvény 17. §-a alá tartozó erdőkben nagyon meg van szorítva s a nép a tavaszi és nyári hónapokban kicsi legelőterületén marhájával nem tud mit kezdeni; nemkülönben a nagyobb erdőbirtokosok is érzik mezőgazdaságukra és zsebükre a legelőmegszorítás hátrányait.

Egyes jobb módban lévő községek az által igyekeznek magukon segíteni, hogy magányerdőbirtokosoktól — a hol lehet — erdőterületeket vásárolnak, hogy legelőhiányukat kielégíthessék; a nagyobb birtokosok pedig juhállományukat évről-évre kevesbbitik, melyből eddig pénzelték és mezőgazdaságukat javították.

Vannak volt urbéres községek, melyeknek erdeje oly kicsi, hogy az évi haszonból a jobb gazdák alig kapnak egy szekérke fát, a szegényebbek pedig csak számba nem vehető csekélységen osztzkodnak, ezzel tehát rajtuk segítve nincs, mert így is, amugy is vett tüzelő anyaggal kell magukon segíteni! Ezekre mindenestre fontosabb volna, ha a tavaszi és nyári hónapokban az erdőterületen legalább egy tehenkét legeltethetnének, mert az erdejükből kapható fa nélkül ugy is meglesznek.

A nagyobb erdőbirtokosok jövedelme a tűzifából szintén és rohamosan kevesbedik, mert a mai közlekedési és szállítási eszközök mellett a kőszén, mint tüzelőanyag, mindig nagyobb tért hódít, a faszenet pedig a nagyobb gyárakból a pirszén szorította ki. Ennek tulajdonítható, hogy a tüzi és szénfa-árak évről-évre alábbszállnak. A marhatartás tehát számukra több előnyt biztosítana.

Valóban aggasztó, mit kezdünk maholnap nagy kiterjedésű tüzi és szénfa-erdeinkkel, ha az árak napról-napra ugy visszamennek. Ily körülmények között valóban felveti magát a kérdés, azok egyrészt másként hasznosítani!

Mindezen állapotokra a jelenlegi törvényjavaslatnak ki kellene terjeszkednie s az erdei legeltetést — ott, hol az a talaj pusztulá-

sával nem jár, — tágitani kellene, hogy az elégedetlenség ne nagyobbodjék s hogy az erdőbirtokosok az állami kezelésbe való átadástól ne idegenkedjenek, mert tény, hogy az erdei legeltetés túlságos megszorítása az oly erdőbirtokosok nagy kárára van, a kik mezőgazdasággal is foglalkoznak. Nem vagyok barátja az erdei legeltetéseknek, mert azok nagy hátrányát a fatenyészetre ismerem, de a hol a fatenyésztés, pl. a sarjerdőben, haszonnal nem jár, s a hol a talaj veszélyeztetve nincs, ott a legelő-erdők szaporítását indokolva látom.

Ez magyarázatja annak, hogy a 3. §-t a következő szavakkal megtoldandónak vélném: „Ezek tehát mint legelőerdők kezelhetők. E kedvezmény ily megszorítással az *a*, *b*, és *d*, *e*, *f*, pont alatti erdőkre vagy azok egy részére csak az esetben terjeszhető ki: ha hitelesen kimutatható, hogy a fahasználatból nyert haszon az erdőfenntartási költségeket nem fedezi, vagy ahol az erdei legeltetés a kapcsolatos mezőgazdaságnak létfeltételét képezi, végre: hol az erdő oly kicsi, hogy az évi hozam a közös erdőbirtokosok faszükségletét számbavehetőleg nem fedezi.

2. Ezzel összefüggésben a 11. §. *c* pontját is megtoldottam, úgy, hogy ennek jelenlegi szövege: „*c*) elkészíti az ideiglenes és rendszeres gazdasági üzemterveket... stb“ a pótlással eként hangzanék: „*c*) elkészíti a birtokosok szükségleteinek meghallgatása mellett az ideiglenes és rendszeres gazdasági üzemterveket stb.“

3. A 20-adik §-hoz a kezelési költségek megállapításához egy rövid szót hozzátettem, melynek betoldásával a §. második fele következőképen hangzik; „... az illető erdő kataszteri tiszta jövedelmének megállapításakor évi *tiszti* kezelési költségekre számított.“

4. Végre a 28. §., mely a közös birtokosok eladás utján értékesítendő fatermékeinek becsléséről és az értékesítés feltételeinek meghatározásáról rendelkezik, a következő szavakkal megtoldandó: „... melyek megállapításához a birtokosok is közbevonandók.“

Ezek volnának tehát észrevételeim a törvényjavaslatra, a melyeket az idő rövidsége miatt arra tenni lehet.

Az igazgató-választmány legközelebbi ülésén jelen nem lehetek, mert azon napon határidőhöz kötött hivatalos ügyben kell

eljárnom, azért észrevételemet a törvényjavaslatra írásban tettem meg.

Kelt Jolsván, 1898. február hó 26-án.

Podhradszky András s. k.,
választmányi tag.

Tekintetes igazgató Választmány! Vonatkozással a f. évi 187. szám alatt kelt nagybecsű felhívásra, van szerencsém a következő jelentést tenni:

A törvényjavaslatra általánosságban észrevételem nincsen s ha nem is vonom kétségbe azt, hogy a javaslatban foglalt intézkedések a birtokosok szabad rendelkezési jogát korlátozzák s hogy az állami kezelés, jobban dotált állomások szervezése folytán, az erdőbirtokosoknak, az állam által hozandó áldozatok mellett is, az eddigieknél nagyobb kiadásokat fog okozni — a javaslatot egészében és főbb intézkedésében még is csak üdvösnek és célhoz vezetőnek állithatom és pedig azért, — mert:

1. az erdők czélszerű kezelése, nevezetesen az urbéres erdők-nél csak az államosítás által érhető el;

2. mert az állam által viselendő kiadások bőségesen fognak fedeztetni azon előnyök által, melyek a közgazdaság terén el fognak éretni;

3. mert az erdők czélszerű kezelésével az erdők jövedelmei is emelkedni fognak s a nagyobb jövedelmek többszörösen fogják kiegyenliteni a felmerülő nagyobb kiadásokat s

4. mert az erdők zöme, nemzetiségek által lakott vidékeken terülvén el, teljes meggyőződésből állithatom azt, hogy a javaslatnak törvényerőre való emelkedése a nemzetiségi tulkapások korlátozására a legkedvezőbb befolyást fogja gyakorolni.

A javaslat egyes fejezeteiben, illetve szakaszaiban foglalt intézkedésekre vonatkozólag van szerencsém tiszteletteljesen jelenteni, hogy részemről kívánatosnak tartanám azt, ha némely szakasz megfelelően kiegészítettnek s illetve, ha a kiegészítésre vonatkozó javaslataim szíves figyelembe vétetnének.

Az általam tervezett kiegészítésekre azonban már előzetesen meg kell jegyezmem azt, hogy azok tisztán egyéni nézeteimnek a

kifejezői, s hogy ha nézeteim bármely okból indokolhatók nem lennének, ezt tekintettel arra, hogy a törvényjavaslat indokolása előttem ismeretlen, s hogy az ezen ügyben más ministeriumokkal netalán már létrejött megállapodásokról s a mult évi december hóban tartott tanácskozmányokban kifejezésre jutott nézetekről tudomásom nincsen — egyedül s kizárólag azon körülmény következményének tekinteni méltóztassék, hogy az ügyállás minden egyes pontjára nézve kellően tájékozva nem vagyok.

1. Az urbéri rendezéseknél nemcsak a papoknak, hanem az iskola-tanítóknak, kivételes esetekben a jegyzőknek, sőt még a harangozóknak is szoktak megfelelő erdőterületek kihalasztani s nekem biztos tudomásom van arról, hogy az ezennel megnevezett jogosultak számára kihalasztott, illetve engedélyezett erdők sok helyütt a volt urbéreses tulajdonát képező erdők területében befoglaltnak s az utóbbiakkal együtt közösen kezeltetnek — más helyütt pedig az urbéres erdőtől elkülönítve, mint különálló erdőtések, külön kezelés alatt állanak.

Mindennemű félreértés kikerülése tekintetéből kívánatosnak tartom tehát azt, ha a törvényjavaslat első fejezetébe, a volt urbéres erdők mellé, a jogosultak erdeje is bevétenék s illetve a javaslat akként kiegészítenék, hogy az erdők állami kezelése a volt urbéreses és a jogosultak erdeire egyaránt terjed ki, és pedig tekintet nélkül arra, hogy a jogosultak erdeje a volt urbéreses erdejével közösen kezeltetik-e vagy sem.

A javaslatnak ily értelemben való kiegészítését sem csupán azon okból tartom kívánatosnak, hogy több erdő kerülne állami kezelés alá, hanem főleg azért, mert többek által osztott nézetem szerint az urbéri rendezéseknél kihalasztott erdők köz- vagy magánalapítványi erdőknek nem tekinthetők s mert tudomásom szerint nem létezik olyan törvény, mely a jogosultak számára kihalasztott erdőknek az urbéreses erdejétől való elkülönítését és elkülönített kezelését elrendelné s a jogosultakat felhatalmazná arra, hogy urbéres természetű erdejüket a volt urbéreses erdejétől elkülönítsék.

2. A városok tulajdonát képező erdőknél czélszerűnek tartanám azt, ha az erdőterület minimuma a javaslatba bevétenék s kimondatnék az, hogy az e) alatt megnevezett erdőbirtokosok,

Ha erdejök területe például 3000 holdat meg nem haladja, a kezelést feltétlenül az államra bizni kötelesek.

Tapasztalatból tudom, hogy éppen a kisebb és vagyontalanabb városok jogaikra és hatáskörükre nézve a legfélékenyebbek, s következőleg nincsen kizárva annak lehetősége, hogy, ha a minimum a javaslatba be nem vétetik, éppen a kevésbé vagyonos városok mindent elfognak követni aziránt, hogy erdejöket jövedelmezőbbé mutassák ki csak a végett, hogy a házi kezelést maguk számára biztosítsák.

3. Őszintén sajnálom, hogy az államosítás csak a kezelésre terjed ki, s hogy abban az erdőőrzés bennfoglalva nincsen, — mint-hogy a kitűzött cél sokkal biztosabban és rövidebb időn belül lenne elérhető, ha az állam az őrző személyzet alkalmazását elvállalni hajlandó lenne, mint ellenkezőleg, — midőn ezen személyzetet a birtokos köteles alkalmazni.

Mint-hogy azonban feltételezhető az, hogy az őrzési teendők elvállalása egyelőre legyőzhetlen akadályokba ütközik, részéről e helyütt csak azt bátorkodom megjegyezni, hogy ha már az állam az őrzési teendőket nem vállalhatja el, legalább az állam által alkalmazandó erdőtisztek törvényes intézkedésekkel, s a törvényben kifejezésre jutandó hatáskörrel felhatalmazandók lennének arra, hogy az őrző személyzet személyes ügyeire nézve döntő befolyást gyakoroljanak.

Kimondandónak vélem tehát azt, hogy az erdőbirtokos az erdőőri állomások betöltésénél az erdőtiszt véleményét meghallgatni, azt lehetőleg figyelembe venni s az erdőőrök esetleges áthelyezésénél, vagy kisebb mérvű büntetésénél az erdőtiszttel egyetértőleg eljárni köteles.

Ha pedig valamely erdőőr szolgálati vétséget követne el, az erdőtisztnak jogában áll a fegyelmi vizsgálatnak szabályszerű megindítása ügyében saját belátása szerint intézkedni s őt az illetékes hatóságnál feljelenteni.

4. Messzebb menő hatáskört szeretnék biztosítani továbbá az erdőbirtokosoknak az erdei kihágásoknak békés uton való elintézésénél is, s nevezetesen az urbéres erdőkben elkövetett kihágásoknál kimondandónak vélném azt, hogy a kihágások békés egyezségek útján csak az erdőtiszt hozzájárulásával intézhetők el.

Ismeretes dolog, hogy az urbéres erdőkben elkövetett tiltott legeltetések, a vágatások és másnemű erdei használatok mindenkor és feltétlenül erdőrendészeti áthágásoknak nem minősíthetők, s ha azután előfordul olyan eset, hogy a fentebb említett tiltott cselekmények elkövetése kihágásnak minősítetik, akkor a birtokosság könyörületből vagy más okból olyan csekély áron békül ki, mely a tettest ujabbi kihágások elkövetésére ösztönzi.

5. Az erdőtisztek hatásköre kiegészítendő lenne továbbá azzal, hogy árvaszékek megkeresésére, kiskorúak érdekében szakvéleményt adni kötelesek, magától értetvén, hogy az árvaszék a szabályszerű napidijakat és fuvar költséget megtéríteni tartozik.

A fentebbi rendelkezés a belügyminiszteriummal már régebben létrejött megállapodás alapján lenne felveendő, annyival inkább, minthogy az a törvényjavaslat indokolásánál argumentumnak használható fel.

6. A javaslatban nincsen gondoskodva arról, hogy ki fizeti az erdőrendészeti áthágást terhelő pénzbüntetést akkor, ha az áthágás az erdőtiszt mulasztása következtében követtetett el.

A kincstári erdőkben elkövetett ilyen áthágásoknál, a kincstár által megfizetett pénzbüntetés rövid uton az illető erdőtisztől hajtattott be s illetve ez volt köteles a kincstár kárát megtéríteni.

Hasonló eljárás lenne a községi erdők kezelésével megbízott állami erdőtisztekkel szemben is követendő, s ha más tekintetek nem is vétetnek figyelembe, legalább a birtokosok megnyugtatósa czéljából felveendő lenne az, hogy az erdőtisztek mulasztásából eredő áthágásokat terhelő pénzbüntetéseket az állam fogja az erdészeti alapnak s az illető község szegényalapjának megfizetni.

7. A 17. §-nak a fuvar és az elszállásolás ügyében hozott határozatát mellőzendőnek vélem, mert az erdőtisztek érdekeit inkább látom biztosítottaknak az által, ha rendes napidijakat és a szabályszerű fuvar költséget felszámíthatják, kizártnak tartván azt, hogy a tisztviselők kettős kedvezményben részesüljenek.

Ezen kívül megjegyzem, miszerint alkalmam volt meggyőződni olyan községek létezéséről, hol kizárólag igavonó állatok vannak, s hol elszállásolásra alkalmas helyiségek nincsenek.

Nem tartom czélszerűnek a községeket olyan dolgokra kötelezni, melyeket teljesíteni nem képesek.

8. A közbirtokossági gyűlések megtartására kívánatosnak tartanám azt, ha már a törvényben ki lenne mondva, hogy ezen gyűlésekre az erdőfelügyelők és az erdőtisztek is meghivassanak, s hogy a gyűléseken, ha a részvételen akadályozva nincsenek, véleményüket nyilváníthatják.

Ezen jognak megadása a birtokosok érdekeit nem veszélyeztetheti, sőt ellenkezőleg csak előmozdithatja ezáltal, hogy nem fognak létrejöhetni olyan határozatok, melyek vagy végre nem hajthatók, vagy pedig csak módosításokkal hagyhatók jóvá.

9. Csak úgy mellékesen jegyzem meg, hogy nézetem szerint célszerűbb lenne, ha a 30. és 31. §-ban említett járulékok mindenkor és feltétlenül, és pedig a jövedelmekre való tekintet nélkül előzetesen vettetnének ki és be is hajtatnának, mert a kiadások rendesen előbb merülnek fel, mint a hogy az erdők jövedelmei befolyanak s mert ha a járulékok be lesznek hajtva, ez az utólagos elszámolásokat vagy pótfizetéseket mellőzhetővé fogja tenni.

10. A 35. §-a büntető határozattal lenne kiegészítendő.

A fának szabályellenes eladása ugyanis nem képez erdőrendészeti áthágást, s illetve nézetem szerint a jelenleg érvényben lévő törvények alapján nem lehet erdőrendészeti áthágás ezimén büntetni azért, hogy a törvény alapján eladható fát árverés nélkül adta el.

Kimondandónak vélem tehát azt, hogy a birtokos a szabályellenes faeladásért ennyi vagy annyi pénzbüntetést fizetni tartozik, vagy pedig, hogy a fának szabályellenes eladása tiltott s az erdő-törvény alapján büntetendő favágatásnak, azaz erdőrendészeti áthágásnak minősítendő.

Vagy pedig ki lehetne mondani, hogy a szabályellenes faeladások érvénytelenek s hogy vevő a fát el nem szállíthatja.

11. A 29. és 48. §-ok gondoskodnak arról, hogy az erdőbirtok elidegenítése lehetőleg megakadályoztassék, mindazonáltal nem tartom feleslegesnek azon fífikának a felemlítését, melylyel Kolozsvármegyének, ha nem csalódom, Egeres községbeli volt urbéresi éltek akkor, midőn arra törekedtek, hogy urbéresi erdejüket a törvény rendelkezései alól kivonhassák.

Ugy emlíkszem, hogy valamennyi urbéresi, de külön-külön

egyenként urbéri erdőilletőségét egy embernek adta el, és pedig álszerződések alapján.

Az ekként megkötött szerződések alapján az illető átvevő azt kérte, hogy az egész erdő nevére telekkönyveztessek, s hogy ennek megtörténtével az erdő magánerdőnek deklaráltassék.

Csaknem, hogy a terv sikerült, s hogy a volt urbéresék a törvényt ki nem játszották.

Minthogy pedig ninesen kizárva az, hogy ilyen esetek a jövőben is elő fognak fordulni — részemről kívánatosnak tartanám azt, hogy a mennyiben ilyen eladások megszüntetése iránt a törvényjavaslatba külön intézkedések fel nem vehetők, — az igazságügyi ministerium az ilyen fiktív erdőeladásokról is értesíttessék a végett, hogy az általa kiadandó szabályrendeletben a telekkönyvi törléseket lehetőleg megnehezíteni méltóztassék.

12. A tapasztalat igazolja azt, hogy az erdészeti albizottság sokkal mozgékonyabb és gyorsabban intézi az ügyeket, mint a közigazgatási bizottság, s minthogy a közigazgatási bizottság eljárását szabályozó, s a belügyministeriummal egyetértőleg kiadott utasítás szerint az albizottság határozatai ellen beadott felebbezések a bizottság plenuma által amugy is tárgyalhatók, részemről nem zárkozhatom el azon véleményem nyilvánításától, miszerint ezélszerűbbnek tartanám azt, ha a közigazgatási bizottság közbenjárása és intézkedési joga lehetőleg mellőztetnék, s ha az 59. §. második pontja egészen kihagyatnék.

Végül nem mulasztatom el örömeimet kifejezni a felett, hogy a kezelés államosítása már küszöbön van, s hogy minden szakember csaknem türelmetlenül várja azt, hogy a javaslat mielőbb törvényerőre emelkedjék.

Apatin, 1898., jan. 28.

Rutska Tivadar s. k.,
választn. tag.

*

Ezen vélemények meghallgatása után az igazgató-választmány beható tanácskozás tárgyává teszi a tervezetet, s elfogadva a kiküldött bizottságnak és Rutska Tivadarnak általánosságban nyilvánított véleményét, a javaslatot a maga részéről is egyhangulag elfogadja, azt mint az országos erdészeti egyesület óhajtásának s egyszersmind a közszükségletnek teljesen megfelelő üdvös intézkedések tervezetét melegen üdvözli, azután pedig áttérve a részle-

tekre, az egyes szakaszokat illetőleg a következő észrevételeket teszi:

1. Minthogy tudomás szerint az 1879. évi XXXI. t.-cz. 166. §-a értelmében eddig tényleg megalakult társulat nincsen, erre való tekintettel megfelelőbb lenne, ha az előadói tervezet 1. §-a g. pontjának utolsóelőtti sorában ezen szavak helyett: „166. §-a szerint megalakult vagy megalakítandó,“ ezen szavak tételnének: „166. §-ában említett.“

2. A 11. §. g. pontjában szintén megfelelőbb volna a hatodik sorban előforduló „emelni“ szó helyett „előterjeszteni“ szót használni, annnyival is inkább, mert az 1879. évi XXXI. t.-czikk 136. §-ában, a mely itt idézve van, szintén ez a kifejezés használatik.

3. Ugyancsak a 11. §-ban foglaltakra nézve a földm. minister urnak figyelmébe ajánlandó még az is, miszerint ez a szakasz a m. kir. állami erdőhivatalnak nem ad elégséges hatáskört arra, hogy a birtokosok által alkalmazott, többnyire úgy is fegyelmezetlen erdőőrökkel szemben szigoruan eljárhasson, ha ezek kötelességeiket nem teljesítenék kellőleg.

Mindenesetre czélszerű lenne tehát, ha a javaslatban a birtokosok legalább arra köteleztetnének, hogy az általuk alkalmazott erdőőri személyzet szervezetének, szolgálati utasításainak és fegyelmi szabályainak megállapításánál s az alkalmazottak szolgálati helyének és teendőinek kijelölésénél a m. kir. állami erdőhivatal véleményét is meghallgassák, a kötelességeiknek meg nem felelő erdőőrökkel szemben pedig a m. kir. erdőhivatal panaszára a fegyelmi szabályokat szigoruan alkalmazzák.

4. A 12. §. szerint az állami erdőhivatal a közigazgatás körében előforduló erdészeti szakteendőket is köteles lesz teljesíteni, s bár a §. további szavai szerint az erdőhivatal ebbeli hatáskörét — tehát igénybevételeit is — a belügyministerrel együtt a földművelésügyi minister fogja megállapítani s ez alkalommal bizonyára gondoskodás fog történni arról is, hogy az erdőhivatal bármely közigazgatási közeg részéről zaklatásnak kitéve ne legyen, még is kívánatos volna és pedig főként a hivatal tekintélyének emelése czéljából, ha ez magában a törvényben is kifejezésre leane juttatva.

E czélből kívánatos volna a 12. §. 2. sorában a „törvényhatóságokban“ szó után „a közigazgatási bizottság felhívására“ szavakat betoldani.

5. A 13. §. szerint az állami erdőhivatalok hatásköre az állami kezelésbe vett erdőkben az erdei munkálatok közvetlen végrehajtására, továbbá az anyag és pénzkezelésre stb. a §. 1. bekezdésében felsorolt teendőkre nem terjed ki. E feladatokat a birtokosoknak kell teljesíteniök s így, a hol a teendők nagyobb mértékben merülnek fel, ott azokat az erdészeti terén jártas egyénre kell bízniök, a mi a birtokosoknak — ha ilyen alkalmazottjuk gazdaságuk körében nincsen — újabb megterhelésével fog jární. Annak elvben való kijelentése végett tehát, hogy ilyen esetekben a földművelésügyi kormánynak szabadabb keze legyen a segítségben, a §. 2. bekezdéséből kívánatos volna az e tekintetben korlátozást képező „kivételesen“ szót törölni.

6. A 26. §. ötödik bekezdésének ezt a kifejezését „ebben az esetben a gyűlésen a közigazgatási bizottság kiküldöttje elnököl“ czélszerű volna ezzel felcserélni: „*ebben az esetben a gyűlést a közigazgatási bizottság kiküldöttje vezeti.*“ mert az elnököl szó az egész elnöki hatáskör gyakorlását (pl. a szavazatijog gyakorlását is) magában foglalja, holott a közigazgatási bizottság kiküldöttjét maga a javaslat is csupán a tanácskozások vezetésének és a határozat kimondásának jogával kívánja felruházni.

7. A javaslat szerint a közös birtokosok gyűlésén sok olyan kérdést is tárgyalni fog, a mely felett helyes határozatot csak a m. kir. állami erdőhivatal véleménye alapján hozhat.

A m. kir. állami erdőhivatal közegei azonban a javaslat szerint, kivéve azt az esetet, ha a közigazgatási bizottság által kiküldetnek (51. §.), nem vehetnek részt. Sőt még a közös birtokosok gyűlésének sem áll jogában a tanácskozásra a m. kir. állami erdőhivatalt meghívni.

Kívánatos volna tehát, ha a m. kir. erdőhivatal közegei számára a javaslat módot nyujtana, hogy a közös birtokosok gyűlésein részt vehessenek oly czélből, hogy az ott felmerülő erdészeti kérdésekben felvilágosítást és tanácsot adhassanak s ekként a gyűlések sikerét előmozdithassák.

Hasonló okokból kívánatos lenne az is, hogy a javaslatban

a közös birtokosok gyűlésén való részvétel a kir. erdőfelügyelőség számára is megengedték.

Világosan kijelentendő volna azonban az erre vonatkozó rendelkezésben, hogy a gyűlésen a m. kir. állami erdőhivatal közegeit s a kir. erdőfelügyelőséget szavazati jog meg nem illeti.

Mindezen kívánalmaknak megfelelően a javaslat 27. §-a megoldandó lenne a következő új bekezdéssel: „A gyűlésen a kir. erdőfelügyelőség és a m. kir. állami erdőhivatal közegei részt vehetnek, de szavazati joggal nem bírnak.“

8. Kiegészítésre szorul a 29. §. is, melynek rendelkezéseit az igazg.-választmány egészen helyeseknek és üdvöseknek találja és pedig úgy a §. első bekezdésében foglalt rendelkezést, mely a közös birtokosok vagyonállagának szigorú megőrzését kívánja biztosítani, valamint azokat az engedményeket is, a miket a birtokállag általánosságban való sérthetlenségével szemben — a birtokállag egyes részeinek elidegeníthetése tekintetében a §. 2. bekezdése nyújt, — mely engedményekre a gazdálkodás folyamán nem ritkán lehet szükség, a mik nélkül a közös birtokosok (pl. kisajátítási esetekben) károsodásnak is ki lehetnének téve.

Másfelől az ig.-választmány úgy véli, hogy e §. 2. bekezdésében az az elv, a mi nem csupán e §. 1. bekezdésében, hanem a 30. §. 2. bekezdésében is kifejezésre jutott, hogy t. i. a közös birtokosok vagyonállaga állandóan fentartandó vagy közös célra fordítandó, — teljesen érvényre juttatva nincsen. Az a megszorítás ugyanis, a mit e §. utolsó sorai tartalmaznak, hogy t. i. egyes birtokrészek elidegenítéséhez a közig. bizottság jóváhagyása szükséges, csak a visszéléseknek veheti elejét, a miket a közös birtokosok — az itt említett engedmények ürügyül felhasználásával — elkövethetnének, de a vagyonállag fennmaradásának biztosítására nézve nem intézkedik.

Annak megakadályozása céljából tehát, hogy a közös birtokosok a 29. §. 2. bekezdése szerint elidegenített területek után befolyt jelentékenyebb pénzüsszegeket a folyó bevételekkel együtt fel ne oszthassák, célszerű lenne, ha a §. 2. bekezdése a következő rendelkezéssel egészítették ki: „a közösen használt erdők és kopár területek ekként elidegenített részeinek eladási ára pedig, valamint esere esetién a birtokosok javára fizetett többlet, ha 500 koronánál

nagyobb, gazdasági beruházásokra, ingatlan birtok vásárlására, vagy adósságok törlesztésére fordítandó, vagy pedig a közös terhek és költségek fedezésére gyümölcsözőleg elhelyezendő."

9. A következő 30. §. második bekezdésének 2. és 3. sorából ezeket a szavakat: *„földművelésügyi minister engedélyével vagy a nélkül"* törölni kellene. A rendkívüli használatoknak ilyen részletező megjelölésére ugyanis a §-ba foglalt rendelkezés világossága érdekében nincs szükség, másfelől pedig a jelenlegi szövegezés mellett olyan esetre történik hivatkozás, melynek — mivel azt az 1879. évi XXXI. t.-cz. határozottan megtiltja — tulajdonképen nem is volna szabad előfordulnia.

10. Szintén csak a helyesebb szövegezés céljából szükséges lenne a 48. és 50. §-okat is némileg módosítani, a mennyiben ezek a §-ok a jelenlegi szövegezés szerint a 45. §-szal nincsenek teljes összhangzásban, a mi onnan eredhet, hogy az a módosítás, a mi az első tervezet 38. §-án (ujabbi tervezet 45. §-a) a szabályzat megállapítására hivatott hatóság megjelölését illetőleg történt, a fentebb idézett szakaszokon nem vezetett teljesen keresztül.

E hiány pótlása céljából legezészerűbb lenne a 48. §. 2. bekezdésének 2. és 3. sorában *„jövähagyással, illetve hatósági megállapítással egyidejűleg"* szavakat: *„azon határozatával egyidejűleg, melylyel a közös birtokosokat a szabályzat jövähagyásáról, illetve megállapításáról értesíti"* szavakkal kicserélni;

az 50. §. 1. bekezdésének alulról 3. sorában a *„bizottság"* szó után: *„utján a földművelésügyi minister"* szavakat betoldani; s végül

ugyanezen §. 2. bekezdésének 3. sorából ezt a szót: *„ideiglenesen"* törölni, az utolsó sorban ellenben a *„bizottság"* szó után *„javaslata alapján ideiglenesen a földművelésügyi minister"* szavakat betoldani.

11. Abból a kötelességből kifolyólag, melylyel az orsz. erd. egyesület nem csupán az erdőgazdaság érdekeinek, hanem egyszerűsmind az erdőgazdaságnál alkalmazott tisztviselők egyéni érdekeinek megvédelmezéséről is gondoskodni hivatva van, az ig.-választmány elmulaszthatatlannak tartja, hogy a földm. minister urhoz intézendő felterjesztésben felemlitessék, miszerint az 57. §. úgy, a

mint az jelenlegi szövege szerint értelmezhető, az egyesületben aggodalmakat keltett.

Abból ugyanis, hogy e §. első felében kifejezetten a közös kezelés céljából szervezett erdőtiszti intézményekről van szó, azt kell következtetni, hogy az államnak — a §. második felében jelzett gondoskodása is csupán az egyes vármegyékben szervezett ilyen közös intézményeknél szolgáló u. n. járási erdőtisztekre fog kiterjeszteni. E gondoskodásra tehát így nem tarthatnának számot pl. az 1. §. *e* és *f* pontjában felsorolt birtokosok külön erdőtisztjei, akik pedig amazoktól ugyszólván semmiben sem különböznek.

Bár ilyen birtokokon alkalmazott erdőtisztek további alkalmazásának vagy végellátásának kérdése az 1. §. *f* pontjának utolsó soraiban és a 4. §-ban foglaltaknál fogva aránylag nem sok esetben merülhet fel, de még ilyen kilátások mellett is szükségesnek mutatkozik, hogy a földm. minister ur az érdekelt erdőtisztek jövőjének biztosítása érdekében az 57. §. megfelelő módosítására felkéressék, mely módosítás legegyszerűbben akként történhetnék, ha az 57. §. 1. és 2. sorából az: „*egy*es vármegyékben“ és „*közös*“ szavak törültenének.

12. Végül a törvényjavaslat 59. §-ának ama rendelkezése, mely a közíg. bizottság hatáskörébe utalt teendőknek nem csekély részét a közíg. bizottság plenuma számára tartja fenn s csak a többit utasítja az erd. albizottság elé, szintén módosítandó volna.

Tény ugyanis, hogy az erd. albizottságba rendszerint olyan tagok választatnak be, a kik az erdőgazdaság iránt nagyobb érdeklődéssel viseltetnek, esetleg maguk is erdőbirtokosok s ily okokból már eleve nagyobb tájékozottsággal bírnak arra nézve, hogy az erdőgazdasági kérdésekben helyes határozatot hozzanak. Másfelől figyelemre méltó itt még az a körülmény is, hogy az erdőtörvény oly számos és fontos kérdés eldöntését utalja az erd. albizottság hatásköre alá, hogy immár az erdőtörvény életbelépte óta letelt közel két évtized alatt az erd. albizottság működésében az erdőgazdaság minden ágára kiterjedő igen széleskörű gyakorlat fejlett ki, ami az albizottságot az erdőtörvény rendelkezéseinek helyes alkalmazására és az illető vármegye erdőgazdasági viszonyainak s az ezek alakulására befolyást gyakoroló tényezőknek egészen helyes mérlegelésére képesítheti.

Ezekre való tekintettel a javaslat 59. §-ának fentebb érintett rendelkezését már általánosságban sem tarthatjuk indokoltnak, sőt a fennforgó körülmények a mellett szólnak, hogy az 59. §. első és 2. bekezdéséből a 19, 29. és 35. §-okra való hivatkozásnak mellőzése nemcsak hogy hátrányos követkevésekkel nem járna, sőt ellenkezőleg a gyakorlatban üdvös eredményekre vezetne.

A közig. bizottság plenuma elé így csupán az 53. §. alapján felmerülő panaszok utaltatnának. Ennek a rendelkezésnek fentartása azonban már indokolt, annyival is inkább, mert az 53. §. értelmében a közös birtokosok gyűlésének bármely határozata panaszszal megtámadható lévén, ily módon a közig. bizottságnak felülbírási joga mintegy az egész közbirtokossági ügykezelésre, tehát az olyan határozatokra is ki fog terjedni, a melyeknek meghozatalánál kiküldöttje által az erdészeti albizottság is közreműködött. Helyén való tehát, hogy ilyen esetekre nézve ne az albizottság, hanem magának a közigazgatási bizottságnak teljes ülése ítélkezzék.

13. Végül az ig.-választmány elhatározza, hogy a földm. minister ur a törvényjavaslattervezet egyes szakaszaira vonatkozó ezen megjegyzésekkel és kívánságokkal kapcsolatban egyszersmind arra is felkéressék, hogy a javaslat szerint szervezendő m. kir. állami erdőhivataloknak a közigazgatás rendszerébe hivatásuk és munkakörük fontosságához mérten való beillesztéséről is méltóztassék annak idején gondoskodni; megjegyezvén, hogy az egyesület e tekintetben a jelen alkalommal formális javaslatot tenni nem kíván ugyan, de viszont már most bátorkodik kifejezést adni annak az óhajtásának, hogy azok a jogok, melyek az 1886. évi XXI. törvényezikk és az 1876. évi VI. törvényezikk szerint a törvényhatósági és a közigazgatási bizottságokban való részvételre nézve az államépítészeti hivatalt megilletik, ha korábban nem is, de legalább a közigazgatás törvényhozási uton való rendezése alkalmával a m. kir. állami erdőhivatalokra is kiterjesztessenek.

II. A pénztár állásáról a pénztárnok a következő jelentést terjeszti elő:

Az egyesület bevételei 1898. jan. 1.-jétől		
a mai napig	--- -- -- -- --	4070 frt 12 kr.
kiadásai	--- -- -- -- --	1105 „ 77 „
rugtak, a kézi pénztár készlete tehát	--- -- --	2964 frt 35 kr.

A kimutatott bevételekből az alapító tagok magánkötvényeinek értéktartalékására 385 frt, a Wagner Károly alapítvány javára 5 frt, a magyar erdőtiszték árvaleányait segélyező alapítvány javára 5 frt 50 kr. folyt be.

A többi bevételekre tehát 3674 frt 62 kr. esik.

A pénztárban őriztetik továbbá az alapítványi számadás 5589 frt 97 kr. és a letéti számadás 6557 frt 84 kr. készpénz-készlete.

Ezek szerint a pénztárban levő készlet a következő:

Pénztári számadás készlete	---	---	---	2964 frt 35 kr.
Alapítványi számadás készlete	---	---	---	5589 „ 97 „
Letéti	„	„	---	6557 „ 84 „
			Összesen	---
				15112 frt 16 kr.

melyből takarékpénztári betét 15.000 frt, készpénz 112 frt 16 kr.

A kimutatott összegeken kívül az egyesületnek a magyar földhitelintézetnél 40.400 frt n. é. 4⁰/₀-os magyar koronajáradék kötvényből, 20.000 frt n. é. 4⁰/₀-os földhitelintézeti záloglevélből, 26.800 frt n. é. 4⁰/₀-os földhitelintézeti szab. és talajjavítási záloglevélből, 600 frt n. é. 1860. évi államsorsjegyből és 300 frt n. é. osztr. földhitelintézeti 1889. évi sorsjegyből álló letétje van.

Az alapítványi számadásnak az alaptökére vonatkozó részéről 5032 frt 93 kr. készpénz állván rendelkezésre, czélszerű lenne 5000 frt n. é. értékpapírt vásárolni és pedig 2500 frt n. é. magyar földhitelintézeti záloglevelet és 2500 frt n. é. magyar földhitelintézeti szabályozási és talajjavítási záloglevelet.

Az igazgató-választmány a kimutatott készleteket a pénztár tényleges részleteivel egyezőknél találván, a jelentést tudomásul veszi s az ebben előterjesztett javaslatához képest elrendeli, hogy a törzsvagyonhoz tartozó készpénzkészletből 2500 frt névértékű 4⁰/₀-os magyar földhitelintézeti korona záloglevél és 2500 frt névértékű 4⁰/₀-os magyar földhitelintézeti szabályozási és talajjavítási záloglevél vásároltassék.

III. A titkár bemutatja a földművelésügyi miniszter urnak múlt évi 70.656. és 67.441. számok alatt kelt leiratait, melyek közül az elsőben az 1892. évben kihirdetett erdőültetési pályázatok eredményéről, a másodikban pedig az 1897-ben kopár területeken esz-

közölt erdősítések költségeinek fedezésére adott állami segélyekről értesíti az egyesületet.

Az 1892. évi pályázatra ki volt tűzve:

Két	1000	frankos	elsőrendű	nagy	jutalom
„	800	„	másodrendű	nagy	jutalom
„	500	„	harmadrendű	„	„
„	400	„	elsőrendű	elismerő	„
„	200	„	másodrendű	„	„
„	100	„	harmadrendű	„	„

Mind a 12 jutalom kiadatott, sőt miután a jutalmazottakon kívül más elismerésre érdemes erdősítések is voltak, a földmivelésügyi minister ur két pályázó erdőbirtokosnak egyenkint 200 frt, kettőnek egyenkint 150 frt, kettőnek egyenként 100 frt és egynek 50 frt segélyt is adott sikeres erdősítéseikért elismeréseképen.

A jutalmakban 5 község, 3 volt urbéres birtokosság, 2 közbirtokosság, 1 város és 1 egyház részesült, a segélyek közül pedig három községnek, kettő volt urbéreseknek és kettő közbirtokosságoknak jutott. Egy rendezett tanácsú város kivételével úgy a jutalommal kitüntetett, mint a segélyezett birtokosok erdei állami kezelés alatt állanak.

Ugyanezen alkalommal a földmivelésügyi minister ur 10 tehetősebb erdőbirtokosnak köszönetét fejezte ki azon sikeres erdősítésekért, melyekkel a pályázaton részt vettek.

Az 1897-ben önként (törvényes kényszer nélkül) foganatosított kopár-erdősítések segélyezésére a 67.441. számú leirat szerint tavasszal 17.239 frt, ősszel 2820 frt, egészben tehát 20.059 frt adatott ki. Ez az összeg 382 birtokos között osztatott szét s összesen 3320 kat. holdnyi kopár terület sikeres beerdősítése segítettett vele elő.

Az igazgató-választmány örömmel veszi tudomásul a minister urnak ezen üdvös intézkedéseit.

IV. Divald Bélának „A jegenyefenyő monografiája“ czim alatt beterjesztett dolgozatáról Tomcsányi Gyula és Vadas Jenő a következő birálatot terjesztik be:

Az Országos Erdészeti Egyesület tekintetes Igazgató-választmánya! A tisztelettel alólirottak a tek. igazgató-választmánynak f. évi február hó 28-án tartott ülésében arra nézve nyertünk meg-

bizást, hogy a Divald Béla tagtárs által „A jegenyefenyő monografiája“ cím alatt szerkesztett és megbirálás végett az egyesülethez beterjesztett dolgozat felől nyilatkozunk.

Ennek folytán mi ezen dolgozatot átolvastuk és azt találtuk, hogy eltekintve a sok másolási hibától, a fogalmazás is sok helyütt nem eléggé gondos, hogy továbbá a dolgozatban a szerző sok elavult műszót használ.

A lényegre nézve is sok kifogásolni valót találtunk, ami arra vall, hogy szerző nem eléggé beható megfigyelést tett és hogy az idevágó szakirodalommal nem ismerkedett meg kellőképen; az e tekintetben felfedezett hiányokat a dolgozat szövegében írónnal jegyeztük meg, a dolgozat tehát ugy ezen fogyatkozások, valamint a dolgozat kis terjedelme miatt nem üti meg a Monografia mértékét és nem állitható pl. a német szakirodalomnak Gerwig által írott „Die Weisztanne“ című műve mellé, mely a jegenyefenyőnek a Schwarzwaldban való tenyésztését nagy alapossággal és rendszerességgel tárgyalja.

De vannak viszont a dolgozatban helyes megfigyelések is, melyeket érdemes a jegenyefenyő tenyésztése érdekében hasznosítani és főképpen a szorgalom, amelylyel szerző a dolgozat megírásához szükséges anyagot összegyűjtötte, elismerést érdemel.

Nézetünk tehát az, hogy a dolgozat mint Monografia nem adható ki, de készíthet belőle a szerző az Erdészeti Lapok részére jó cikket, ha még alaposabb megfigyelések céljából a hazai és a német szakirodalomban a jegenyefenyőre vonatkozólag foglaltakat gondos tanulmány és összehasonlítás tárgyává tenné. Az ekként megírandó cikkből ki kellene hagyni a rajzokat és a jegenyefenyő botanikai leírását, mert ez más művekben megtalálható; ehelyett gondosan dolgozandó ki a jegenyefenyőnek Bars vármegyében való tenyésztése és értékesítése.

Tisztelettel ajánljuk tehát, hogy a dolgozat a szerzőnek ily értelemben való átdolgozás végett visszaadassék.

Selmeczbányán, 1897. évi december hó 14-én.

Vadas Jenő.

Tomcsányi Gyula.

A bíráló-bizottság véleményét az igazgató-választmány egyhangulag elfogadja s felkéri az elnökséget, hogy erről a szerzőt értesitse.

V. Fekete Lajos főerdőtanácsos az erdők rendszeres kihasználásáról szóló munkájának az igazgató-választmány határozatához képest három külön füzetre való elosztásával s a füzeteknek sajtó alá rendezésével elkészülvén, a titkár felhatalmazást kér, hogy a népszerű erdészeti ismerettár ezen három új füzetét 5000—5000 példányban kinyomathassa, s jelenti, hogy a füzetek kiállítását a Pátria-nyomda az eddigi füzetek alakjában és papírján nyomtatott ivenkint 86 frt 50 krért hajlandó elvállalni. Ebbe a költségbe a szedés, papír, nyomás, fűzés és boríték mind be vannak értve s a nyomda csupán azt köti ki különös feltételként, hogy a táblázatos szedés után, ha az 10 oldalnál többet fog tenni, oldalankint 1 frt pótlékot, a petit szedés után pedig oldalankint 50 kr. pótlékot számíthasson fel.

A megelőző füzetet a nyomda 82 frt 50 krért állította volt ki ivenkint, de a borítékért külön 47 frtot kapott. Ezt is számításba véve az összes költség ivenkint 88 frtra rugott, a mostani ajánlat tehát kedvezőbb.

Az igazgató-választmány a jelentést tudomásul véve, a nyomda ajánlatát elfogadja, minthogy azonban a szóban forgó füzetek kiadásával járó összes költségeket most megállapítani nem lehet, egyelőre csak a két első füzetnek 5—5000 példányban való kinyomatását rendeli el, a harmadiknak kinyomatására ellenben csak akkor fog az év folyamán felhatalmazást adni, ha a rendelkezésre álló költségvetési hitelből a felmerülő kiadások fedezhetőek lesznek.

VI. Tomcsányi Gusztáv bíráló-bizottsági tag az Erdészeti Építéstan átdolgozott szövegéről a következő véleményt terjeszti elő:

Tekintetes igazgató Választmány! A folyó évi október hó 30-án megtartott ülésén hozott határozat alapján Sobó Jenő „Erdészeti építéstan“ című művének eddig elkészített és az 1896. évi december hó 2-án megtartott választmányi ülésen bemutatott bírálat szerint a kiküldött bíráló bizottság által megbírált I. és II. része, vagyis a két kötetre tervezett „Középítéstan“ és az egy kötetre tervezett „Ut-, vasut- és hidépítéstan“ szerző által kiegészítve és átdolgozva, azzal a megbízással adatott ki a mély tisztelettel alólirotnak, hogy azt a bírálatban tett észrevételekre nézve újból

átvizsgálja s erről a tekintetes igazgató válaszmánynak jelentést tegyen.

Ezen megisztelő megbízatásnak megfelelően, van szerencsém a kiadott pályaművet visszaterjeszteni és a következő tiszteletteljes jelentésemet előterjeszteni.

A bíráló szerint szerző az I. részt, vagyis a Középitést négy szakaszra tervezte és a 4. szakaszt 3 fejezetre, amelyek közül az utolsót nem terjeszthette az igazgató válaszmány elé, mivel az akkor még teljesen készen nem volt. Szerző az átdolgozásnál az együvé tartozó részek megfelelőbb csoportosításával a Középitést 6 szakaszra osztotta, az akkor be nem terjesztett részt a VI. szakaszba helyezte s az abba foglalt anyagot a bírálóban kifejezett várakozásnak megfelelő alapossággal és lelkiismeretességgel dolgozta fel.

Itt ki kell emelnem, hogy a költségvetés szerkesztésének módját a hozzátartozó mellékletekkel együtt, egy — a mi szempontunkból — terjedelmes lakóház részletes költségvetés mintájával világítja meg s az építés végrehajtásával járó teendőket szintén példákkal, szerződési mintákkal teszi érthetőbbé, használhatóbbá.

A bíráló bizottság által úgy a Középités, mint az Ut-, vasut- és hidépítési résznél, a mű terjedelmére, elrendezésére nézve, mint egyébként tett észrevételeket szerző mindenben figyelembe vette, úgy, hogy művének most már teljesen kész I. és II. része, egész megnyugvással bocsájtható sajtó alá.

A bíráló bizottság által kifogásolt műszavakra nézve van szerencsém jelenteni, hogy szerző ezeknek a legnagyobb részét az átdolgozásnál kiküszöbölte, bár az igazgató válaszmányhoz intézett felterjesztésében azt mondja, hogy ezen műszavak a magyar technikusok által elfogadott műkifejezések. Erre nézve bátorodom megjegyezni, hogy a magyar technikusok bizonyára nem tartják műkifejezéseiket oly kifogástalanoknak, hogy azokhoz nyulni szabad ne lenne. A magyar technikai, orvosi, természet-tudományi nyelv, nemcsak megengedi, de bizonyára szívesen veszi, ha a sok esetben érhetetlen, idegen izü műszavak helyett a technikai tudományokkal foglalkozók itt-ott jobbakat, érthetőbbeket, kivált a nép nyelvéből vett szavakat használnak. S ha a

szerző ezt az én szerény véleményemet megszívleli, munkájának kinyomatása előtt bizonyára ki fogja küszöbölni belőle azt a néhány megmaradt idegenszerű műkifejezést is, például a „*csempe*“ (kályhacserép) szót, amelyeknek valóban becses művének átdolgozásánál megkegyelmezett.

Lugoson, 1897. évi december 15-én.

Kiváló tisztelettel

Tomsányi Gusztáv.

Ezzel kapcsolatban a titkár jelenti, hogy a munka kinyomatásával az igazgató-választmánytól nyert felhatalmazás alapján a selmeczi Joerges czéget fogja megbízni, a rajzokat pedig, melyeket a szerző eredetileg Bécsben óhajtott volna elkészíttetni, a budapesti Kurcz és társa czégnek adja át, ha ebbe a szerző is bele nyugszik. Ez a czég ugyanis jelentékenyen olcsóbban hajlandó a munkát elvállalni, mint a szerző által kiszemelt bécsi czég, a próba-klisék szerént pedig a két czég munkája között a kivitel tekintetében alig tehető különbség.

Az igazgató-választmány a titkár jelentését jóváhagyólag tudomásul veszi.

VII. A Budai Könyvtár és Muzeum igazgatósága, melynek egyik törekvése az, hogy a Magyarországon megjelent és megszereshető, valamint az ezentul megjelenő hirlapok és folyóiratokat összegyűjtse és megőrizze, az Erdészeti Lapok eddig megjelent és ezentul megjelenő évfolyamainak a megküldését is kéri.

Az igazgató-választmány a kérelmet méltányosnak találja s elrendeli, hogy az Erdészeti Lapok eddig megjelent évfolyamai, a mennyiben rendelkezésre állanak kiszolgáltassanak, az ezentul megjelenő füzetek pedig a rendes módon megküldessenek a könyvtárnak.

VIII. Tomaso vszky Imre, selmeczi akadémiai tanársegéd azt az indítványt terjeszti elő, hogy az Erdészeti Rendeleték Tára eddig megjelent évfolyamából betürendes tárgy- és névmutató készíttessék. Arra az esetre pedig, ha az igazgató-választmány az indítványt elfogadja, kijelenti, hogy a munkát az Erdészeti Lapokban megjelent cikkek rendes írói honoráriumért készséggel magára vállalja.

Az igazgató választmány Tomaso vszky ajánlatát elfogadja, a

továbbiak iránt pedig akként intézkedik, hogy az elkészült tárgymutató annak idején az Erdészeti Lapokban adassék ki, de különveken, hogy a füzetekből kifejthető és önállóan is használható legyen.

IX. Dr. Darányi Ignác földmivelésügyi minister ur megküldi a vezetése alatt álló ministerium 1896. évi működéséről szóló jelentését, az egyesület könyvtára, elnöksége, választmánya és tisztviselő tagjai között való szétoztás végett.

Köszönettel fogadtatik.

X. A titkár bemutatja azon egyesületi tagok jegyzékét, a kik hátrálékos tagsági díjainak részletekben való törlesztése iránt folyamodványt adtak be s egyszersmind az egyesület ügyvédje által ellenük megindított eljárásnak megszüntetését kérték.

Az igazgató-választmány a kérelmet teljesíti, de oly megszorítással, hogy a folyamodók hátrálékos tartozásaikat és az eddig felmerült költségeket a folyó év végéig teljesen törleszteni tartoznak. Ezen határidőn belül a törlesztési feltételek megállapítására az igazgató-választmány a titkárt hatalmazza fel.

XI. Az 1898. évi költségvetés tervezetének elkészítésére kiküldött bizottság javaslata alapján az igazgató-választmány a költségvetésben eddig irnoki teendőkre átalányképen felvett 700 frt hitel helyett a könyvtárnok fizetésére 500 és az irnok fizetésére 600 frt fizetést vett fel, még pedig a költségvetés indokolása szerint azzal a czélzattal, hogy ily módon a könyvtár és leltár kezelésével s az egyesületi ügyvitel körül és az Erdészeti Lapok szerkesztésénél előforduló teendőkkel egy tisztviselői jelleggel állandóan alkalmazott egyén legyen megbízható.

Ezt a javaslatot a mult évi közgyűlés a költségvetés elfogadásával jóváhagyván, az igazgató-választmány az alapszabályok 13. §-ában biztosított jogánál fogva könyvtárnokul a költségvetésben megállapított fizetéssel titkos szavazás útján Arató Gyulát választja meg, a 600 frt irnoki fizetést pedig Gaál Károlynak, ki az egyesület teendőit eddig is ellátta, utalványozza.

XII. A titkár bemutatja Székely György és Schauschek Gábor egyesületi tagoknak a m. évi közgyűlésen előterjesztett és a közgyűlés által a választmányhoz utalt indítványait s javasolja, hogy azok egy-egy szűkebb körü bizottságnak adassanak ki javaslattétel végett.

Az igazgató-választmány Schunschek Gábor indítványát Sóltz Gyula, Fekete Lajos és Arató Gyula választmányi tagoknak, Székely György indítványát pedig Lászlóffy Gábor, Szőnyey István és Vadas Jenő választmányi tagoknak adja ki tárgyalás és véleményadás végett.

XIII. Fekete Lajos, Podhradszky András és Kallina Károly választmányi tagok hivatkozással az igazgató-választmány 1897. évi december hó 2-án tartott ülésének határozatából hozzájuk intézett felhívásra oda nyilatkoznak, hogy miután a kereskedelemügyi minister urnak 4914/897. számú leirata a tüzifa küldemények, valamint a szőlőkaró és a bányafa szállítására nézve fennálló viteldijak leszállítása iránt semminemű reményt nem nyújt, részükről abban az ügyben további lépések tételét egyelőre nem ajánlhatják, mert azt céltalannak és hiábavalónak tartják. Az igazgató-választmány a kiküldött bizottságnak ezt a véleményét tudomásul veszi s kimondja, hogy a szóban forgó ügyben csak akkor tesz újabb lépéseket, ha arra kedvező alkalom fog kínálkozni.

XIV. Az 1897. évi számadások megvizsgálására és az 1899. évi költségvetés tervezetének elkészítésére az igazgató-választmány Belházi Emil elnöklete alatt, Bartha Gyula és Csupor István választmányi tagokat kéri fel.

XV. A titkár a következő új rendes tagokat jelenti be: *Nickmann Róbert* osztr. magyar államvasut társasági erdészt, ajánlja Korek Nándor; *Huszár Kornél* m. kir. erdőgyakornokot, ajánlja Trnovszky Márk; *Kósa József* urad. vadászt, ajánlja Kiss Sándor; *Monszpart István* végzett erdőakadémiai hallgatót, ajánlja Tomasoovszky Imre; *Bäckker Ignác* erdőőrt, ajánlja Bikkal Rezső; *Nagy József* uradalmi alerdészt, ajánlja Náhóczky Andor; *Günther Frigyes* erdőakadémiai hallgató, ajánlja Csiby Lőrincz; *Hám Ferencz* és *Krivancsek Albert* uradalmi főerdészek, ajánlja Metzli Kamil.

A bejelentetteket az igazgató-választmány az egyesület rendes tagjai közé felveszi, a két utolsót azonban azzal a fentartással, hogy a szokásos tagsági nyilatkozatot utólag kiállítani tartoznak.

XVI. A megelőző választmányi ülés óta a következő rendkívüli befizetések történtek:

A) 1897. évben:

Kötvényben tett alapítványaik törlesztésére befizettek: Mikes

János 15 frtot, Tóbiás Miklós 60 frtot, dr. Bedő Albert néhai Klein Ödön helyett 10 frtot, özv. Parti Evaldné 20 frt, özv. Guha Károlyné 10 frtot, özv. Morvai Gyuláné 10 frtot, özv. Marczelly Gusztávné 17 frtot, özv. Szontágh Gusztávné 10 frtot, özv. Révi Józsefné 10 frtot, özv. Janák Lászlóné 10 frtot, özv. Prodanovics Jánosné 5 frtot, özv. Szántó Istvánné 18 frtot, özv. Györke Istvánné 20 frtot, Allender Frigyes 10 frtot, Derzsi Gábor 20 frtot, özv. Illiesiu Jakabné 24 frtot, özv. Brecz Sándorné 160 frtot, Bekény Aladár 60 frtot, Bogdán Géza 160 frtot, néhai báró Simonyi Lajos örököse 200 frtot, Sztokosza Géza 52 frt 61 krt.

A Wagner Károly alapítvány javára befizettek: Szvaty Béla egy erdőőr rendbirságából 2 frtot, Michalus Sándor irói tiszteletdíjából 6 frt 25 krt.

B) 1898. évben:

Kötvényben tett alapítványaik törlesztésére befizettek: Ruttkai Géza 5 frtot, Zuszkin Károly 40 frtot, Krajcsovicz Béla 160 frtot, Horváth Lajos 10 frtot, Moleczer Gyula 20 frtot, Legányi Géza 20 frtot, Briestyánszky Endre 20 frtot, özv. Halbauer Istvánné 40 frtot, Szimonisz Frigyes 50 frtot, Cseres Gyula 20 frtot.

A Wagner Károly alapítvány javára befizetett a csepregi erdőgondnokság egy erdőőr rendbirságából 5 frtot.

A magyar erdőtisztek árva leányait segélyező alapítvány javára befolyt Szmik Gábor: Nemes sziv keringője 2 példányáért és az „Erdészinduló“ egy példányának eladásából 2 frt 50 kr, továbbá Berkes Ágosttól egy erdőőr rendbirságából 3 frt.

XVII. Jelen jegyzőkönyv hitelesítésére Hangay Géza és Tomcsányi Gyula választmányi tagok kéretnek fel.

K. m. f.

Horváth Sándor s. k.,
titkár.

Dr. Bedő Albert s. k.,
alelnök.

Hitelesítésül:

Hangay Géza s. k.,
választm. tag.

Tomcsányi Gyula s. k.,
választm. tag.

Lapszemle.

Faültetés kősziklákon. Ismeretes, hogy Belgiumban a földművelésre mily nagy gondot fordítanak s mily csüggedetlen fáradsággal törekeshnek minden talpalatnyi tért meghódítani a művelés számára. Erről tanuskodik a következő közlemény is, mely a jelzett czim alatt a „Bull. de la soc. centr. for. de Belg. legutóbbi számában jelent meg.

E közlemény szerint sokszor előfordul, hogy mészkőhegyeken, sőt merő sziklán is, gyümölcsöst telepítenek s oda főként almafákat ültetnek. Ilyenkor a fák számára aként csinálnak helyet, hogy mindenekelőtt puskaporral, vagy dinamittal kis gödröket robbantanak a sziklába, amelyek aztán az időjárás viszontagságainak ráhatása alatt mintegy aknaszerűleg mélyebb s mélyebbeké válnak. A robbantás rendszerént egyszerre több helyütt, villanyosság segélyével történik.

Ha tömött a mészkőszikla, egy-egy robbantással egy köbméternél több követ repesztenek, miközben a kőnek egyik része a keletkező gödröcskéből kilöketik, másik része pedig erősen felaprózva a robbanás helyén marad, honnan kapával és ásóval könnyen el lehet távolítani. A munkások aztán külön csomókba rakják az ott talált termőföldet s külön az apróbb, külön a nagyobb törmeléket is. A gödrök belseje és a törmelék aztán a téli időjárás viszontagságainak kitéve, méginkább szétporlad s a mészkőben lévő vastartalom is átalakul s elvesziti a fákra ártalmas tulajdonságát. Ha tél végén egyik-másik gödröt vízzel telve találják, akkor azok fenekén a robbanást megismétlik oly czélból, hogy a keletkező új repedésekben a víz lefolyásának utat nyissanak, épügy, amint pl. a virágcserépek alján is lyukakat csinálnak azért, hogy a fölösleges nedvesség ott leszivároghasson.

A következő tél elején aztán a fákat a kellő elővigyázattal elültetik, a gyökerekre köröskörül jó földet tesznek s ha nincs elég ott helyben, azt máshonnan hordják, — erre apró törmeléket s végül nagy köveket tesznek. Az almafának gyökerei könnyen találnak maguknak utat a kövek között. Egy-egy fának ilyképen való elültetése 2—2.5 frankba kerül. Minden ültetett fa felé azon-

kívül egy kis mélyedést csinálnak, hogy az a vizet a fák gyökereihez vezesse.

Néha a kősziklán, hol ültetni akarnak, nagy hasadék huzódik végig. Ilyenkor a robbantással a hasadék egyik oldalán, merőlegesen a hasadék irányára vágnak gödröket. A hasadék akkor némely helyen nagyon kiszélesedik s ha e mellett a lejt is meredek, akkor, hogy az esővíz kárt ne okozzon, a kiszélesített részen keresztbe egy kis falat huznak.

Az így elkészített ültető helyeken az ültetés kitünően sikerül. A dauphinei kősziklákat így ültették be diófákkal s azok a hegyhasadékokban, bár alig kapnak egy kis földet, egészen jól tenyésznek.

(Közli: *Péché D.*)

A tölgycserkéreg termelésre nézve általában véve igen kedvezőtlen kilátást nyújtanak mindama közlemények, amelyek az utóbbi időben a kérdés által érdekelt szaklapok hasábjain meg lehetőségen gyakorta jelennek meg. Ilyen tartalmu közlemény jelent meg legutóbb a „Bull. de la soc. for. de Belg.“ czimű lapban is.

A tölgycserkéregnek — írja a lap — annyira leszállott az ára, hogy a tölgyes erdőnek cserkéregtermelésre való berendezése, nem igen fizeti ki magát. A tölgycserkéreg árának nagy mérvű hanyatlását többféle okra lehet visszavezetni, ilyen pl. a külföldi cserző, illetve a tölgykérget pótló anyagok behozatala és az ásványi cserzőanyagok alkalmazása.

A külföldi cserzőanyagok behozatala ellen nem lehet semmit sem tenni, mivel azok tényleg gazdagabbak taninban, mint a mi tölgykérgünk és amellettt jóval olcsóbbak.*) A mi pedig a cserzés-

*) A tengerentuli növényi cserző anyagok behozatala ellen való védekezés sikertelenségének egyéb okai is vannak. Németországban pl. az amerikai Kebrakkó behozatala ellen nagyobb szabásu mozgalmat indítottak, amennyiben a cserkéreggel dolgozó timárokat, akiknek anyagi helyzete nem engedi meg, hogy az új anyagok és eljárások alkalmazására berendezkedjenek, az újonnan keletkezett nagyobb gyárak versenye végveszedelemmel fenyegette, úgy, hogy ezek közül a kisiparosok közül sokan tényleg kénytelenek voltak üzemüket beszüntetni. E mozgalommal szemben azonban, aminek czélja a tengerentuli cserzőanyagoknak magasabb behozatali vám alá helyezése volt, a nagyobb gyárak ellenmozgalmat indítottak, amivel a kisiparosok törekvését teljeseen meghiusították, ami természetesen a cserkéregtermelők reménykedését

nél az ásványi anyagok használatát illeti, megjegyzendő, hogy mostanság a bőr elkészítésére épen nincs taninra szükség. Így timsóval egészen jól lehet a bőrt kikészíteni. Az ásványi anyagokkal való cserzés mindennap jobban terjed; és az érthető is. A bőröknek ilyenképen való elkészítése nemcsak jelentékeny időmegtakarítással, de pénzmegtakarítással is jár.

Chrommal a legsúlyosabb bőrt is négy hét alatt ki lehet készíteni, míg annak tölgycserkéreggel való teljes elkészítésébe két év is beletelik.

A jelenlegi alacsony cserkéregárak mellett lehetetlen a tölgyes erdőkben a cserkéregtermelést folytatni. Egy hektárnyi tölgyeserdőből ugyanis 6000—7000 kg. cserkéregt kaphatunk, 50 kg. cserkéreg előállítására 2·5 frankba kerül, értékesíteni lehet pedig öt frankon. Nem marad tehát hektáronként több 300—350 frank jövedelemnél vagyis 24 éves fordát véve, évenként 12·50—13·75 franknál. Tekintetbe véve e mellett a felújítási, a talajjavítási és kezelési költségeket, valamint az adót, úgy találjuk, hogy a tiszta jövedelem elenyésző csekélységre apad.

A tölgycserkéregüzem a munkát illetőleg belterjes, a tőkét illetőleg külterjes kihasználási mód. Csak a kisebb birtokosnak, ki maga dolgozik, ki maga ügyel fel erdejére, érdemes vele foglalkozni; a nagyobb erdőbirtokosnak azonban, kinek drága pénzzel kell a felújítási, felügyeleti, termelési munkálatokat foganatosítani,

---

is szétfoslatta. Az állam a bőrárak megrendelésénél még rendszerént kikötötte ugyan feltétel gyanánt a cserkéreggel való cserzést, a timárok s a cserkéregtermelők azonban annak se látták soká a hasznát, mert a gyárosok ily célra felmutatott eljárások alkalmazásával csakhamar eltüntettek minden jelet, amiről a különféle módon cserzett bőröket egymástól megkülönböztetni lehetett. A tengerentuli cserzőanyagok beözönlése Európába, valamint az ásványi anyagok használatának térfoglalása és az ily eljárások tökéletesbitésének új és új eredményei általában véve most még kevés kilátást nyújtanak a viszonyok kedvezőbb alakulására. A mi cserkéregtermésünknek legfőbb fogyasztói Németország és Ausztria. Kivitelünk mindkét államba jelentékeny csökkenésnek indult, így 1895-ről 1896-ra kivitelünk Németországba 220 ezer frttal (14·4%) Ausztriába 92 ezer frttal (15·7%) csökkent. A kérdés tehát minket is igen jelentékeny mértékben érdekel s arra int, hogy vele behatóbban foglalkozzunk.

Szerk.

igazán nem fizeti ki magát ennek az üzemmódnak alkalmazása; az ilyen birtokosnak nincs más tennie, mint hogy erdejét szál-erdővé változtassa át. A szálerdőüzem ugyanis a munkálatokat illetőleg külterjes, a tőkét illetőleg belterjes használat.

(Közli: Péch D.)

A selmeczbányai m. kir. erdőakadémia III. éves hallgatóinak 1897. évi tanulmányutja.

Közli: *Tomasovszky Imre*, erd. akad. tanársegéd.

A tanulmányutaknak, a miket az erdőakadémia a III. éves hallgatók számára évente rendez, kétféle czéljuk van. Egyike az, hogy a szakismeretek bővítésére, s az erdőgazdaságot illetőleg szélesebb látkör szerzésére alkalmat nyujtsanak, a másik pedig, hogy az általános műveltséget fejlesszék, növeljék.

E kettős czélnek derekasan felelt meg az idei tanulmányut, mely június hó 8-tól kezdve 25-ig tartott, s melyen Fekete Lajos főerdőtanácsos, Vadas Jenő és Csiby Lőrincz erdőtanácsos, erdőakad. tanárok vezetése mellett a hallgatók közül 12-en s e sorok írója vettek részt.

Június 8-án indultunk utra Selmeczbányáról. Utitervünk első pontja Kolozsvárra vezetett, hogy ott a m. kir. erdőigazgatóság kerületébe tartozó erdők kezeléséről tájékozást nyerjünk, s a kerületnek erdőgazdasági szempontból nevezetesebb helyeit, s főképp szállítási berendezéseit a helyszínen is megtekintsük.

Az egész kerület gazdasági viszonyairól természetesen csak annak a szóbeli előadásnak nyomán alkothattunk képet magunknak, amit az igazgatóság főnöke br. Feilitzsch Arthur erdőigazgató tartott számunkra a hivatal helyiségeiben, megismertetvén egyszersmind 7 törvényhatóság területére kiterjedő erdőhatóság ügykezelésének minden csinját-binját is.

Szellemi utravalóval eként jól megrakottan indultunk a *kinestári faraktárhoz*. A Szamos folyó jobb partján fekszik, területe 15·5 k. hold. A tűzifát a Szamoson 56 m. hosszú bakgeressel fogják fel, illetőleg elterelik a monostori ágba, honnan azután egy 132 m. hosszú és rácsos zúgóval ellátott felfogó járom-gereb segítségével a faraktárba irányítják, mely tolyításra van berendezve. A faraktárba évenként körülbelül 8—12,000 *ü*rm.³ bükk-tűzifa s ugyanannyi fenyő-tűzifa kerül. 4 *ü*rm.³ bükk-tűzifának eladási ára a raktárban 10 frt 60 kr. s 4 *ü*rm.³ fenyő-tűzifának 6 frt.

A faraktárral szemben megtekintekintettük még a város ivó-

viztelepét, a vízvezető csövek elhelyezését, a szűrőkészülékeket, gépeket stb., majd tovább menve a „*Kolozs-monostori gazdasági tanintézet*“ telepére értünk, hol a főépület előtt levő növénykertben az *erdészetileg fontos fák és cserjék* családok szerint rendezett csoportozata kötötte le mindjárt figyelmünket. Bent a főépületben az előadó termeket, vegytani-, természettani-, természetrajzi gyűjteménytermeket, igazgatói irodát, tanácstermet stb. bejárva, megtekintettük a hallgatók rajzait, térképeit, a szép gyűjteményeket, kint pedig az intézet mögött telepített növénykertet, melyet Páter Béla természetrajzi tanár rendezett be s itt a *gazdasági szempontból fontos és figyelemre méltó* növények tenyésztésére rendezett be; végül megismerlettük az intézet 8 k. holdnyi gyümölcsös-, csemete- és konyhakertjét is, s ezzel az első nap programpontjait már ki is meritettük.

Az erdőigazgatóság tisztikarának, s a gazd. intézet tanárikarának társaságában kedélyesen elköltött vacsora után még az éjjeli vonattal elutaztunk Kocsárdon át *Szász-Régenbe*, hol a herbusi faraktárgodnok, Lopusnyi Kornél m. kir. erdész, továbbá az „Első szász-régeni tutajkereskedő társulat“ elnöke s tisztviselői s több m. kir erdőtiszt vártak reánk.

Esett az eső, s így nem éppen kellemes utunk volt a *herbusi faraktárig*, a hová ezuttal igyekeztünk. Reggeli után a faraktárt s berendezését mutatták s magyarázták meg. Ez is tolytásra van berendezve. Évente 25—30,000 *ürm.*³ bükküzifa van benne. Ide érkeznek a Görgény vizén az óriási tutajok is. A faraktár mellett van a kincstári gőzfűrészs, mely az óriási tutajokkal lehozott műfából évente körülbelül 30,000 *m.*³-t dolgoz fel. Jelenleg a fűrészs évi 3.000 frtnyi haszonbérért bérbe van adva.

Innen az „*Első szász-régeni tutajkereskedő társulat*“ *fűrésztelepére s deszkaraktárába* mentünk. Ujszerű fűrészs. Van benne 6 keret. 2 egyszerű és 1 kettős körfűrészs. A hajtóerőt egy 218 lóerővel bíró Compound-gőzgép szolgáltatja, mely sűrítővel, tengelyszabályozóval és szelepes vezényművel van ellátva Pröll-Doerfel szab. szerint. Körülbelül 13,500 frtba került. A telep villamos világítással van ellátva. Ezután a deszkaraktárban a deszkák osztályozási módját, rakásolását stb. néztük meg. A telepre a szász-régeni vasuti állomásról vágány vezet.

A telepen elköltött kedélyes „villás reggeli“ után Magyar-Régenben *Schwarz Mendel turbinás vízfűrészt* tettük tanulmányunk tárgyává, honnan visszatérve Szász-Régenbe a sétapark pavillonjában az „Első szász-régeni tutajkereskedő társulat“ látott bennünket vendégekül.

Az eső folyton esett, később pedig egész vihar kerekedett elő, melynek végét kívárhattuk ugyan, de nem az esőt, mely nyomon kísért fel egészen Görgény-Szt.-Imréig, megfosztva attól a gyönyör-

ködéstől, amit a szép vidék szemlélése szerzett volna. Az eső daczára is utbaejtettük azonban a mocsári erdőgondnokság „A“ ü. o.-ának tölgyerdősítését, meg a 10 k. hold kiterjedésű „millenáris erdősítést“ is. Alakja négyzet, mely 2 ut által 4 részre van felosztva. Az utak széleire ákácot ültettek, a többi részen kocsányos-tölgyet, vöröstölgyet, hársot, kőriszt és vörösfenyőt.

Görgény-Szt.-Imrén az erdőri szakiskola igazgatójának s a 2 tanársegédnek vezetése mellett az intézet berendezését, a csemetekerteket, parkot, lövőházat stb. tekintettük meg.

Másnap (jun. 11-én) Laposnyára utaztunk, s a Görgény folyó partján megnéztük a parterődítéseket, kőszekrényeket, párhuzamos műveket. Itt már az idő is megemberelte magát. Az eső elállott, de a hegyeket még köd borította, s így a vidéknek csakis a közelebb eső részleteit láthattuk. Általhaladva Libánfalván, az utközbe eső duzzasztót, a jeppi völgyben levő vízi csusztatót, az alsó-fancsali csemetekerteket, pisztráng-költőházat, guzskemenczét mutatták meg.

Estére, miután az ut mellett levő erdősítéseket is megnéztük, *Laposnyára* értünk. Egész délután áztunk, s így a vadregényes Görgény vidékének nagyszerűségéből ugyszólván mit sem élvezhettünk.

Junius 12-én az eső megszűnt, s jó időre volt kilátásunk. E nap rendkívül érdekes volt, hisz e nap láttunk meg egy *óriás tutajt*. Elképzelni is nehéz! Hossza körülbelül 400—450 méter; talp van benne 30—35; a törzsek száma lehet 300—400 drb s a köbtartalom 450—480 m.³ A ki látta Máramarosban a tiszai tutajozást, avagy a Vágon, vagy a Garamon látott tutajokat, azok után ebben az „óriás“-ban méltán gyönyörködhetik! Azok a tutajok meglehetősen széles és mély vizeken járnak, ez az „óriás“ a Görgény folyón, melynek szélessége csak 12—15 m. s a mélysége 60—80 cm. Megnéztük rajta a fékműveket, a vezértalpat, a közbenső- és végtalpakat s a tutaj összefurási módját. A sok eső következtében a folyó vize meglehetősen nagy volt s így sajnálatunkra nem indíthatták el a tutajt. Pedig egy óriás tutajt a vizen mozgásban látni vajmi szép s érdekes lett volna. . . .

Itteni programunkat kimerítvén a *Kereszthegyen át a gyergyói medenczébe* kellett átkelnünk.

Meglehetősen ködös volt az idő, mikor Laposnyáról elindultunk. Csak néha bujt ki a nap a fellegekből s megint visszatért azok alá. Felérkezvén a Kereszthegyre, mely a kolozsvári erdőigazgatóságnak e részen határa, rajta rövid pihenőt tartottunk. Itt találkoztunk Imre Dénes m. kir. erdőmesterrel és Jakab József m. kir. főerdészszel, kik átvették a további kalauzolászt.

Villás reggeli után Feilitzsch báró erdőigazgató urtól s a többi erdőtisztől bucsút vettünk. Éreztük mindnyájan, hogy kedves embereket hagytunk el. . . .

Válásunk fájdalmait legalább részben enyhítette ama felséges kilátás, mit a Kereszthegy nyújtott. A gyergyói medencze az ezüstszalagként feltűnő Maros vizével, a szétszört falvakkal, valami szép látvány. A nap is meguntta már a bujkálást a felhők között, s hogy az előttünk levő kilátás szebb, elragadóbb, változatosabb s teljesebb legyen, megaranyozta sugaraival a távolabbi s közelebbi esücsöket. . . .

Majdnem negyedfélórát tartott utunk, míg *Gyergyó-Ditróba* leértünk. Megebédelvén, ismét tovább mentünk. $\frac{1}{2}$ 11-re volt már, mikor *Borszékre* megérkeztünk. Daczára a késő éjjeli időnek Köllő János fürdőigazgató, dr. Szilvássy János fürdőorvos, Puskás István pénztáros, Vajna Kálmán könyvelő, Bajkó Gyula gazdatiszt és Oláh Dénes raktárnok vártak ránk és igazi „székely“ vendégszeretettel láttak el.

Junius 13-a vasárnap volt. Délelőtt időnk a „Főkút“-nak, a raktárhelyiségeknek, a villáknak, a „Lobogó“ fürdőnek és a „Kossuth kút“-nak megszemlélésével telt el.

A fürdő 2 részből áll, u. m. *Alsó- és Felső-Borszék*ből. *Alsó-Borszék* körülbelül 1000 lakost számlál, újabbi időben már önálló község lett. Itt vannak: az igazgatósági iroda, közüző malmok, fűrészek, az üzleti tisztviselők és munkások lakházai. Egy üveggyár is van itt, mely Nehse-féle gázolvasztó-kemenczével van ellátva.

A tulajdonképeni fürdő maga *Felső-Borszék*. *Alsó-Borszék*től 1 kilométernyire fekszik, hol mintegy 60 nyaraló van felépítve. Sajátságos hely ez! A források száma 30, s mindegyiknek más és más a vegyi összetétele. Ezek közül használatban jelenleg 14 van. Közülök legnevezetesebb a „Főkút“, melynek hőfoka nyáron + 9 C^o; vízbősege egy nap alatt 9648 liter.*)

E hely szép fekvése figyelmünket nagyon lekötötte s oly jól éreztük magunkat, hogy még pár napot is nagyon szívesen töltöttünk volna itt. Mivel azonban programmunk a következő napokra amugy is nehéz s hosszú utakat irt elő s mivel az elmúlt héten folyton esett az eső s az itteni hegyi utakat nagyon megrongálta, kénytelenek voltunk mindjárt ebéd után elindulni Tölgyesre, hogy másnap egész biztosan tehesstük meg a nagy utat Tölgyesről Békásba.

*) A források közül mint *ivó források* említésre méltók: az „Erzsébet forrás“, „Kossuth kút“, „Petőfi kút“, „László“-s, „Boldizsár“-s, „Arany János“ és a „József főherceg“ kút. *Fürdőikül* az „Ó-Lobogó“, „Uj-Lobogó“, „Lázár“, „Ó-Sáros“ és „Uj-Sáros“ források használatnak. Ezeken kívül van még „Hidegvizgyógyintézet“ s vannak meleg- és vasaslápfürdők.

Evénte mintegy 3 millió palaczkkal kerül innen ki a víz a forgalomba. E vizről nevezetes az, hogy a tengeren is jól kiállja a szállítást. A palaczkok megtöltése az Oelhofer-Walser-féle töltőgéppel történik. L. bőven „Borszék a monografiáját.“ Irtá: Dr. Szilvássy János fürdőorvos.

Borszékről kiérve, utunk a Nagy-Borszék patak mellett vezetett. Jobbról és balról gyönyörű fenyvesek s a patak majdnem minden erősebb kanyarodójánál egy-egy vízi parasztfűrész kötötték le figyelmünket. Tovább haladva, elmarad a gyönyörű fenyves, helyét kopárság váltja fel, melyen csak itt-ott láthatni fiatalosokat. Néhány évtized előtt az erdők legfélelmetesebb ellensége, a tűz pusztított itt. Egyes helyeket bevet a környező fákról hulló mag, míg a többi helyen lassankint az ültetés pótolja és fogja kipótolni a hézagokat s azt a részt, melyet a szél be nem vetett.

Egy erősebb kanyarulatnál elérjük azt a pontot, hol a Nagy-Borszék a Beszterczébe szakad. Itt van *Holló* község is. Ezen helytől Tölgyesig a Besztercze partján haladtunk. Holló községben megnéztünk néhány parasztfűrész, mely padlódeszkát állít elő. A *padlódeszkából* itt tutajokat készítenek akép, hogy azokat hármassával egymás fölé helyezik s ilyen 18—20 köteget egymás mellé tevén, széldeszkák közé fogják s a széldeszkákat egymással faszegekkel kötik össze. A felső deszkákat, hogy a tutaj erősebb legyen, helyenkint rászegezik az egyes kötegekre is.

Az ily tutajokra felteherképen a borszéki vizes palaczkokkal megrakott ládákat teszik. Így jut el Romániába a borszéki víz.

Tovább menvén Tölgyes felé, a kilátás remek. Szemben látjuk a hatalmas, 1910 m. magas Csalhót, tőle balra a Komárnyikot, melynek sziklái a legváltozatosabb külsőt kölcsönzik neki. Erdő alig van rajta. Egykor tölgyes borithatta, de most mind ki van azpusztítva s csak egyes nagyobb-kisebb tölgybokrok juttatják eszünkbe, hogy valaha ez lehetett itt az uralkodó fanem. Az alatta elterülő községnek a neve is valószínűleg innen származik. . . .

A szép kilátásba elmerülve észre se vesszük, hogy már meg is érkeztünk Tölgyesre. Nem is hittük volna, hogy ilyen jó képe legyen e határszéli kis városkának. Főutczája csupa új ház. A szolgabíróság, a belépő állomás vezetője, a községi jegyző s a csiki havasi javak gazdatisztje s pár itteni földbirtokos fogadnak. Estve Lázár Menyhért orsz. képviselőnek voltunk a vendégei.

Junius 14-én azt hittük, hogy ázni fogunk, mivel e napra mindeki esőt jövendölt; de szerencsénkre „Ember tervez, s Isten végez.“ Gyönyörű napra virradtunk.

Reggeli után elmentünk a román határhoz, hol a Presecare patak képezi az országhatárt. A patak hidján innen „magyar“-tul meg „román“ vámhivatal van. Pár lépés a hidon át, s ime szeretett hazánk földjét elhagytuk. *Moldvában* voltunk. Egy itt állomásozó román kapitány barátságosan fogadott. Mikor megtudtuk, hogy postahivatal is van itt, mindannyian siettünk megirni haza, hogy „Moldvában is voltam.“

Ezután Tölgyesre tértünk vissza, honnan utunkat lóháton folytatók tovább. Most kezdődött a „tanulmányut“ nehezebb része.

Az eső által elrontott, kimosott meredek erdei utakon haladtunk; kezdetben a Sáros-Putna völgyén, majd ennek a mellékvölgyecskéjén, a Balázs-patak völgyén mentünk fel az 1045 m. magas *Balázs-tetőig*. Innen lassankint leereszkedtünk *Zsedánypataka* felé. Délután 3-ra hajlott már az idő, mikor e falucskába megérkeztünk. Ki voltunk éhezve a hosszú ut fáradalmaitól, de az ebédet annál jobb étvágygyal költöttük el. Nem sokáig maradtunk itt, mivel még ugyancsak hosszú ut előtt állottunk Békásig. Itt az utak még rosszabbak, meredekebbek voltak, mint eddig s nagy ügygyel-bajjal haladhattunk csak előre. Végre sok nehézség leküzdése után, este 10-kor a *Kis-Békás-völgy Szurduk* nevű részén levő *Urmánczy*-féle telepre megérkeztünk.

Jól esett a pihenő s a nyugalom. Másnap frissült erővel megnéztük a *padlódeszkát előállító vízi-fűrész*t, a *szitakávak készítését*, a *szitakávaraktárt*, a *fűrészelt és gyalult hangfenékfa előállítását*, azok *összeragasztását és csomagolását*.

A telep Urmánczy János nagybirtokosé, kinek itten körülbelül 16,000 k. holdnyi erdeje van. A padlódeszkát (dulápot) Romániába szállíttatja; a szitakávakat Budapesten értékesíti s a hangfenékfát Berlinbe, kis részben Párisba, Londonba küldi. A szitakávagyar évente mintegy 4,200 m.³ fát fogyaszt. A szitakáva ára vasuti kocsinkint (1000—1000 q.) 1800—2000 frt; a hangfenéké szintén vasuti kocsinkint (1000—1000 q. raksúlyu) 2200—2400 frt.*)

Fennebb említettem, hogy a dulápok (padlódeszkák) Romániába szállíttatnak. E célra itten egy 49 km. hosszú *usztató csatorna* lett felépítve.**)

A csatorna tervét Jakab József m. kir. főerdész készítette el s ifj. Giakomucy János roppant nehézségek legyőzésével 1891. és 1892.-ben építette fel.

A csatorna szerkezete két főrészből áll, u. m. a tulajdonképeni csatornából és az alátámasztásból.

A tulajdonképeni csatorna dulápdesszkából van építve s 2 tápláló csatornával van ellátva.

Ami az alátámasztást illeti, az a legváltozatosabb s legszebb a szorosban. U. i. a csatorna a telepen kezdődik s 2.2 km. hosszú sziklaszoroson megy által, hol az embert szebbnél-szebb látvány gyönyörködteti. A szoros után ismét a Békás patak mellett van az kiépítve tovább. A szorosban látjuk csak, hogy mily merész alkotás a csatorna. A szorosban sziklafalak közt, melyek közül némelyik 240 m.-t is elér, mélyen folyik a patak a sziklába vágott ágyon. Itt egy vizesés gyönyörködteti a szemet, amott meg czukor-

*) Ezeket az adatokat Jakab József m. kir. főerdész ur volt szives megadni. Közlő.

**) Ezen hosszúságból 17 km. Romániába esik, melynek jogáért Urmánczy évente a romániai koronának 12,000 frankot fizet. Közlő.

süveg alaku hegyet látunk; úgy tetszik, mintha valaki lemetszette volna egyik oldalát óriási késsel. Sok helyen széditő a patakba való lenézés az usztató csatornából. Ekkor látjuk, hogy a mészsziklába kisebb-nagyobb debrőket vájt ki a víz. Majd egy diadalkapuhoz hasonló alakkal találkozunk, 3 nyíláson folyik ki belőle a rohanó víz. Majd megcsendesül az s lassan folyik, mignem hirtelen s körülbelül derékszögűleg kanyarodik a szorosban . . . . Ilyen látványokkal találálkozunk lépten-nyomon. S ime ilyen helyen mit nem mivel a vállalkozó szellem. A mások által oly sokszor kicsinyléssel hangoztatott erdészeti tudomány e helyet megnyitotta az életnek, hogy a sziklaszoros valahogy utját ne állhassa az erdei termékek kiszállításának, usztató csatornát épített föléje s így diadalmaskodott a természeti nehézségeken.

Mint láttuk a csatorna 2-ik főrésztét, annak alátamasztása képezi s hogy ez az alátámasztás mily remekül vankivive, elég lesz, ha azt fölemlitem, hogy a szorosban a csatorna ászokfái néhol be vannak eresztve a sziklába; másutt meg 2—3—4 m. hosszú tartó-fákkal kötötték a csatornát a sziklához. Gyakori az az eset is, hogy a csatornának csak az egyik oldalán alkalmazták alátámasztásul a köszekrényes szerkezetet; másutt meg, ahol a terep ezt megengedte, a csatornát közvetlenül a sziklára helyezték.

A csatornán mintegy 2 kilométernyi utat tettünk meg, s sokáig szemléltük a szorost . . . . Minél tovább néztük, annál inkább élveztük szépségeit. Ilyen helyet nem elég egyszer látni. Először a szem nem képes meglátni annak ezerféle szépségeit s érdekeségeit . . . .

Gyorsan telt az idő s tovább kellet haladnunk. Ezuttal a „Gyilkos tó“ felé tartottunk. E nap szép idő levén, az utak kissé kiszáradtak s a tovább utazás könnyebb volt, mint tegnap. Lassan emelkedtünk fel a Szurdukból s a meglepő szép, de vad helyeken általmelve, nemsokára a „Gyilkos“, a „Czohárd“ s a „Nagy-Hagymás“ csuesokat láthattuk meg. Valahányszor fordul az ut, a táj más és más, a kilátás elragadóbb s fenségesebb. Így jutottunk fel a „Gyilkos“ alatti nyeregbe.

Már csak egyet kelle kanyarodnunk a nyeregtől s ime előttünk állott a „Gyilkos tó.“

Mily fenséges! Egy tó az erdők közepén, körülvéve hegyekkel. Itt a sötét fenyves fűrösztí képét a tó vizében, ott meg a mészsziklák tükröződnek vissza a tóban, melyben sok óriás luczfenyő áll még s oly képet ad, mintha a vízben nőtt volna fel.*) Ki látta

*) A tó mintegy 600 m. hosszú; keskeny, néhol 200 m. széles víztükröt képez. Vize kristálytisza, mint a harnat gyöngye, helyenkint 30—40 m. mély. Keletről a gyönyörű fenyvessel borított Gyilkos havas, északon a Nagy-Czohárd roppant sziklatömege nyúlik el mellette.

Alig félszázada, hogy ott, hol most e nagyszerűen szép tónak fénylő

e helyet s kinek a természet szépségei iránt keble fogékony, az előtt ez a szép vidék felejtethetlen marad mindég . . .

Innen a Vöröskő patakon s mellékpatakján, a Pongrácz patakon a *Pongrácztetőre* (1200 m.) mentünk, ahonnan a Békény patak völgyön leereszkedve, este *Gyergyó-Szt.-Miklósr*a érkezünk meg. A „jó székely“ város vendégszeretően fogadott; a város végén vártak a város küldöttei, akikkel bementünk a városba. Este a hagyományos „székely“ vendégszeretet megmutatta nagyságát. A tiszteletünkre rendezett „társas vacsorán“ oly jól éreztük magunkat, hogy csak a hajnal jutatta eszünkbe azt, hogy pihenni és aludni is kellene.

A Nap már jól fenn volt az égeu, mikor mindnyájan összegyűltünk, hogy utunkat folytassuk. Az időjárás e napon (jun. 16-án) igen kedvezőnek mutatkozott s így gyönyörű időben indultunk el Gyergyó-Szt.-Miklósról tovább.

Tekerőpatakon általmelve *Vaslábra* értünk, hol a Maros folyó veszi eredetét. Ezután a vízválasztón általjöven, *Csik-Szt.-Domokos*, *Jenőfalva*, *Karczfalva*, *Oltfalva*, *Madaras*, *Göresfalva* községeken által *Csik-Szt.-Mihályra* mentünk, ahonnan aztán a *Gyimes felé vezető, épülőfélben levő vasuti vonalat szemléltük meg*. A pályán igen sok és érdekes műtárgy, viaduct s hid van. A viaductok közül legnagyobb szerű a „*karakói*“, mely 248 m. hosszú és szintje a völgytől (ennek legmélyebb pontjától) 63 m.-nyi magasan van. Középpnyílása 100 m.; 2 oldalnyílása 50—50 m.; jobbról és balról 3—3 boltozott takaréknnyílása 8—8 m. hosszú. Már messziről is feltűnő ez az óriási műtárgy.*) Kain Albert m. á. v. osztálymérnök

tüköre terül el, pompás havasi liget állott, melynek bársony gyepszőnyegén a Likas patak és a déli irányban letörtető Gyilkos patak egyesültek; magas fenyőszálak nőttek ki a patakok partján, szép havasi virágok, kuszó mohok tarkázták a völgynek illatos füveit. A természet 1837-ben a völgy elkeskenyülésénél összeontott, 2 hegyfokot, sziklagátat rögrönözve, elzárta a völgyet, mely megteleve a vízben gazdag 2 pataknak kristályvizével, előállott a Gyilkos tó.

A víz tükreéből még ma is kiállanak az eltemetett fenyőóriások csucsai. Nevezetes e tó arról is, hogy benne igen sok pisztráng van, melyek között nem ritka az 5—6 kg.-os példány. L. Dr. Hanko V. „Az erdélyrészi fürdők és ásványvizek leírása“ cz. művét. Közlő.

*) A vasutat „Gross és társai“ bécsi és „Fischer Henrik budapesti vállalkozó czégek építik. Az építkezést Rudolf Mór államvasuti felügyelő vezeti. Az egész vonalon, mely Csik-Szeredától Gyimesig épül s mely 50 km. hosszú, 2 osztálymérnök és 10 szakaszmérnök van alkalmazva az építésnél.

A *karakói* völgyhidat 1896-ban kezdték építeni. Április hó végén fogtak a falazási munkálatokhoz, mely október hó végére elkészült. Ezután következett a vasszerkezet szerelése, melyet november hó végéig befejeztek. A falazat tömege körülbelül 10,000 m.³ A vasszerkezet sulya 880 tonna; összköltsége 260,000 frt. Magyarország *legnagyobb völgyhidja* ez idő szerint s általában a *icmagasabb* is.

Nem messze tőle van a „*Ladokvölgyhid*.“ Hossza 120 m. Magassága 33 m. A hid 7 drb. a 12 m. hosszú boltozatnyílásból áll. Első nagyobb boltozott völgyhidja (viaductja) az országnak s 105,000 frt.-ba került.

A „*lővészi*“ alagut a Ladokvölgyhid után jó, hossza 1223 m. Egészen

és Végh Ferencz m. á. v. mérnök kalauzoltak itt bennünket, kik az építkezést vezetik e részen.

Sajnálunk, hogy az időből kifogytunk s így a „*Lóvész*“ alagutat már nem nézhettük meg. Igyekeznünk kellett *Csik-Szépvizre*, ahonnan az éjjeli vonathoz *Csik-Szeredába* kellett mennünk. Csik-Szeredán váltunk el Kőváry László m. kir. erdőmestertől, ki ezen a napon velünk tartott.

Reggel 6 óra volt, mikor *Csik-Tusnádra* megérkeztünk. „Urnapja“ levén június 17-e, e napon eddigi fáradozásainkat kelle kipihennünk.

Hogy minő szép helyen fekszik ez a fürdő, legjobban jellemzi Dr. Hanko V. a „*Székelőföld*“ cz. munkájában, midőn így ír róla: „Ott, hol az Olt folyónak évtizedeken át tartó munkája rést ütött a Hargita sziklavárában, Csik vármegye déli részén, a regényes tusnádi szorosban, fenyvesektől benőtt hegyek által védett helyen fekszik Erdély gyöngye: a szép Tusnád fürdő.“ Nem irhatom le a vidék szépségét, a fürdő kies fekvését, mivel ez czélomtól eltérítene s nem részletezhetem apróra a fürdő ismertetését, mint tenni szeretném, de azt meg kell említenem, hogy a fürdőtelep 3, lépcsőzetesen emelkedő terrazon, 656 m. t. sz. f. magasságban fekszik az Olt folyó balpartján. Az épületek svájci modorban vannak építve. Van ott 7 gyógyforrás s néhány vaslápfürdő.

Itt várt reánk már Krajcsovicz Béla kir. erdőfelügyelő, aki aztán a gyakorlat többi napján velünk tartott. Ugyanide jöttek Dapsy László és Ujfalusy Mihály főerdészek is.

Uj erőt gyűjtve az eltöltött kellemes napon, másnap (jun. 18-án) a „*Szt. Anna tavához*“, „*Mohos tó*“-hoz, a „*torjai bűdös barlang*“-hoz és „*Bálványos*“-hoz vezetett programunk.

A tusnáni fürdőből jól gondozott sétaut vezet 1300 m. magas *Csomádra*. Lassan haladtunk a csucs felé. Fáradságunkat bőven kárpótolta a csucsról látható tájnak remek képe. Innen láttuk a messze távolban a tölgyesi-, békási- és szurduki hegyeket. A csiki róna egyik oldalán a messzeségbe vesznek a Hargita egyes pontjai. A háromszéki róna végén előttünk a fogarasi havasok.

Innen leereszkedve, megláttuk a *Szt. Anna tavát*. E hely elragadó szép fekvéséről a költő a következőket mondja:

„Kinek e bájban áradó vidéken
Ellent nem állhat a jégkeblű sem;
Az Alkotótól remekelt e képen
„Csomád“ a homlok, s „Anna-tó“ a szem.“

termésköből van falazva. Ez is egyike a leghosszabb alagutaknak. Nálánál hosszabb a Fiume-Károlyvárosi vonalon levő „*Kupiák*“ nevű alagut, 1225 m. hosszal. A Csik-Szeredától Gyimesig tartó vonal építési költsége 8 1/2 millió frt. *Közlő.*

A tó minden oldalról magas hegyek által van körülvéve. Mélysége 12 m. s területe 34 k. hold.)* Érdekes, hogy a tó partja fenyőfákkal van benőve, míg a körülötte levő hegyoldalakon a bükk uralkodik. Érdekes a viszhang is, mely 6—8-szorosan adja vissza a kiáltzó hangját.

Mellette északra terül el a 110 k. hold nagyságu „*Mohos tó*“ (Kukojszász,**) mintegy 1000 m. t. sz. f. magasságban. Nagyon érdekes egy terület. Növényekben gazdag ingovány. Déli részein luczfenyőt látunk, a közepe felé erdeifenyő csoportok vonják magukra figyelmünket. Láthatni rajta még pár jegenyefenyőt, nyírfa csoportokat, füzeket s borókát. Az áfonya mind a 3 fajával van itt képviselve. Különböző sások, mohok nagy változatban lehetők itten.

Az ilyen lápos területeken azonban legérdemesebb az u. n. *lári erdeifenyő* (Moorkiefer). Ezt „elnyomorodott növése, apróbb levelei és apróbb, tojásdad tobozai jellemzik, mely utóbbiak rendszeren egyik oldalukon jóval domborubbak s ezért kajszák. Nálunk 2—5 m.-nyire megnő, de gyakran a törpe fenyő alakját veszik fel.“***)

Itt bucsuzott el tőlünk Gyöngyösy Béla kir. erdőfelügyelő, ki Maros-Vásárhelytől kezdve társaságunkat pihenőinken talpraesett adomáival, jó humorával mindig kellemes hangulatban tartotta.

Most a „*torjai büdös barlang*“⁴-hoz kellett volna tartanunk. A vezető atyafi azonban — az egész társaság nagy bosszuságára — eltévesztette az utat s így 1½ óránál többet kelle gyalogolnunk, míg végre az „Erdélyrészi Kárpát Egyesület“ által készített jelzősekre ráakadtunk s folytatók utunkat a „*torjai büdös barlang*“⁴-hoz s „*Bálványos*“⁵ fürdőhöz.

Már a vizválasztón jól meg lehetett érezni, hogy alant nem messze lehet a barlang, melyből szénsav és kénkönenygzók áramlanak ki. Nem hiába figyelmezteti az utast a költő, Imets, mikor a következőkre inti versében:

„Élte, kinek kedves, vendég! ide félve közelgess;
Másként e barlang szörnyü halálba ragad.“

Csakugyan gyilkos gázok is ezek! Eddig a friss, éltető, jó hegyi levegőt szíván, e gázok belehelése alkalmával — melyek itt

*) Összehasonlítva egymással a tengerszín feletti magasság, kiterjedés és mélység tekintetében a nagyobb hegyi tavakat, látjuk, hogy:

1. A *csorbai-tó* (Magas Tátra) 1387 m. t. sz. f., 31 k. hold területü s legnagyobb mélysége 21 m. 2. A *gyilkos tó* 995 m. t. sz. f., 20·5 k. hold a területe s mélysége helyenkint 30—40 m. 3. A *Szt.-Anna-tó* 951 m. t. sz. f., területe 34 k. hold s mélysége 12 m.

**) Jókai Mór koszosus írónk s költőnk a „*Bálványos*“ cz. regényében a „halál országának“ nevezi e területet

***) L. Fekete Lajos és Magócsy-Dietz Sándor „Erdészeti Növénytan“-a II. R.-nek 271. oldalát.

a szabadban már jó sok levegővel voltak felhigitva — köhögni kezdtünk. Hát a barlangban milyen erős lehet az! Mondják, hogy elég belőle egyszeri belehelés is, hogy az életet kioltsa. Ezért tehát óvatosan mentünk be a barlangba, hol „végtagjainkat sajátos melegség járja át, izzadság lepi el, pedig e barlangban rendszerint hűvösebb van, mint künn. Addig, míg szájunk, orrunk az alsó rétegből kiér, bátran lélekezhetünk; az alsó gáztétegben azonban csak visszatartott lélekzet mellett járhatunk, mert egy lélekzetnyi a gázból már öl.“^{**})

Örvendtünk, hogy e veszélyes helyen is lehettünk; — de annak még inkább örültünk, hogy ismét a szabadban voltunk.

Jól gondozott serpentinázerüen kiépített sétatoun jöttünk le *Bálványos* fürdőbe, ahol megebédeltünk.

Ebéd után megnéztük a báró *Apor-féle szénsavgyárat*. A barlangból a gázt ólomcsövek segítségével vezetik le a gyárba, ahol az gözszivattyú segítségével a gáztartókba jut. Innen tisztító kazánokon átvezetve a gázt vaspalacszkokba nyomják s így hozzák a forgalomba.

Este *Kézdi-Vásárhely* kedves lakói nyujtottak szállást nekünk.

A következő nap (jun. 19-én) innen *Gelenczére* s „*Nagy-Gelencze puszta*“¹-ra utaztunk, hogy gróf Mikes Ármin gözfüreszt, deszkaraktárát, gyufahuzalgyárat nézzük meg.

Á telepet, hol a gözfüresz s a deszkaraktár van, „*Nagy-Gelencze puszta*“¹-nak hívják. A grófnak itten mintegy 2400 k. hold erdeje van. A gözfüreszhez a vágásokból a rönkök 2600 m. hosszú vízi- és 2000 m. hosszú száraz csuszaton szállítatnak le. Előbbinek folyó métere 2 frt 80 kr.-ba, utóbbinak métere meg 50—60 kr.-ba kerül. A csuszató a „Zernye“¹ nevű részen kezdődik s a gözfüresznél végződik. Évente 22—25,000 m.³ fenýőfát szállítanak a csuszatókon.

A gözfüreszben van 3 keret és 3 körfürész. A hajtóerőt egy 50 lóerejű, magas nyomású, egy hengerű Nicholson-féle gözgép szolgáltatja. A telep villamos világítással bir, mely célra 6 lóerejű, magas nyomású, függélyes gözgép szolgál. Van 2 iv- és 30 izzólámpa. A deszkaraktár 3000 m². nagyságu s ugyanannyi az imecsfalvi vasutiállomáson levő raktár is.

Második nevezetessége e telepnek a *gyufahuzalgyár*, a melyet 1897.-ben rendeztek be. Az e célra szolgáló gyaluló-, választékoló- s gyűjtőgépek Berlinből valók s „Roller A.“¹ gyárából kerültek ki. A 2 ikergéppel naponta 6 m.³ luczfenyőfát dolgoznak fel, melyből körülbelül 10 millió gyufaszál készül. Az eként nyert gyufaszálakat „tányérok“¹-ba sajtolják. Egy ilyen tányérnak 32 cm.

^{*)} L. Dr. Hanko V. „Székelyföld“ cz. művének 167. oldalát! *Közlő.*

az átmérője s benne körülbelül 12,500 gyufaszál van. 80 ilyen tányér 1 millió gyufaszálat ad.

A termelt fűrészárut Temesvártt, Szegeden, Baján, Budapesten értékesítik.

A 3 keretnél mintegy 40 munkás nyer alkalmazást és nappali üzemnél a fent említett fenyőfamennyiséget fel is dolgozzák egy év alatt fűrészárura. A tiszta áru-kihozatal 56—58% közt ingadozik.

A 2 gyárat s ezek berendezéseit gróf M'kes Ármin házigazda és Hoffmann J. gyárigazgató mutatták meg.

Ezután a szivélyes házigazda vendégszerető asztalhoz hívta a társaságot.

Délutánra hajlott az idő, mikor innen *Gelenczére* tértünk vissza, hol Csiby Tamás plébános általános figyelem s érdeklődés mellett mutatta meg *templomának Szt-László életéből vett freskóit* s magyarázta meg azok eredetét. E képeket az enyészettől a tudomány javára ő mentette meg.

Ezután a „parochiá“-n gazdag terítékű ebédünk volt, melynek végeztével *Kovásznára* utaztunk el.

A következő nap (jun. 20-a) vasárnap volt. Megnéztük Kovászna sétaterét, a „*Pokolsár*“ fürdőt,*) hol meg is fürdöttünk s a „*Gözlö*“-t is, melyből szénsavgáz ömlik ki.

Délután 1 órakor a vasuti állomásra mentünk, hogy az „*Erdélyi erdőipar részvény-társaság*“ vasuti berendezéseit, siklóját,

---

*) Dr. Hanko Vilmos „Az erdélyrészi fürdők és ásványvizek leírása“-ban ezeket írja a *Pokolsárról* (L. 150. és 151. oldalakat!): „A fürdő épületében különös moraj hallatszik, hasonló ahhoz, amelyet a legerősebb forrásban levő víz támaszt; csakhogy nem az a vízmennyiség, amelyet a tűzhelyünkön forralunk. Mintha boszorkány-konyhában az alvilág pokoli tüzenél titkos czélna száz üst forralna vizet.

Belépve sajátos szurós, de nem kellemetlen szag üti meg orrunkat. Egy hatalmas deszkafallal 2 részre osztott vízmedence van előttünk; a Pokolsár ez, tombolva felfakadó, kavargó, örvénylő, zugó, forrásban levő vizével. A medence falából óriás erővel, nagy tömegben kitóduló szénsavgáz dolgozik itten; ez a vizet nemcsak állandó hullámszásban tartja, hanem a medence falát képező agyagpalát megpuhitva, összezúzva, felkavarva, hamuszürkévé teszi. A szénsav a körlégnél nehezebb lévén, állandó gázréteg borítja a víz felületét.

A pokolsár vize, mint egy háborgó vulkán néha kicsap medenczéből s előntéssel fenyegeti a környéket, felszakgatja a medence deszkapadozatát, súlyos köveket dobál, gomolygó gőzeket lövel ki, melyek megnehezítik a környéken a lélekzést, szennyes vízzel, hamuszínű iszappal borítja el a piacot. (A fürdő Kovászna község piacán van. *Közlö*.) A gázfejlődés eközben olyan nagy és rohamos lesz, hogy a fojtó gáztól a fürdőépületbe lépni nem lehet; a fürdő felett elrepülő madarak élettelenül zuhannak a vízbe alá.

A 3—4 napig tartó eruptio egész tartama alatt morajló zugás hallható, a Pokolsártól még 100 m.-nyire is; olyan forma, mint a medence alá zárt szörnyeteg lihegése. Nemsokára visszahúzódik a víz és ismét csendes lesz. A kitörés után tátongó tölcser marad a medence helyén, amelynek betömésére több száz szekér kő is alig elegendő.“

gőzfürészeit, telítő telepét stb. megtekintsük. Az állomáson felültünk a keskeny vágányu vasut kocsijába s innen „Térrét“-re s „Alsó Sikló“ állomásra értünk. Minthogy a siklón a személyszállítás meg van tiltva, „Felső Sikló“ állomásra gyalog mentünk fel. Ugy az „alsó“-t, mint a „felső“ állomást s a közöttük közlekedő kocsikat s azok szerkezetét megnéztük.

A sikló a következő részekből áll:

1. „Alsó sikló“ állomásból;
2. a siklopályából és
3. „Felső sikló“ állomásból.*)

Az „Alsó sikló“ állomás 688 m. t. sz. f. magasságban van s fő része a *biztonsági fal*, melyekhez a siklókocsi a pályáról való lejövetelük után támaszkodnak. Berendezését képezi az iroda, melyben telefon is van s össze van kötve a felső állomással.

A siklopálya hossza 1258 m.; legnagyobb esés-emelkedése 345⁰/₀₀, legkisebb 220⁰/₀₀. A pályatest hosszában Bessemer-aczélból készült, folyó m.-enkint 15.7 kgr. súlyu 3 sin fut végig, melyeknek nyomtáva 1,435 m. A pályatest közepén a „váltó-szerkezet“ van alkalmazva, hol a felülről s alulról jövő kocsi egymásnak kitér. A pályatesten a talpfák között *forgó hengerek* láthatók, amelyeken a kötelek járnak. Az alkalmazott kötél 2-féle, u. m. *Obach- és Cradock-féle*. Előbbi 25 mm. vastag s folyó m.-enkint 2.08 kgr. súlyu s 114 drb tégely-acszélsodronyból áll. Utóbbi 90 sodronyból áll s 27 mm. átmérőjü.

A mi a „Felső sikló“ állomás berendezését illeti, itt vannak elhelyezve a gépházban a *kötéldobok*, a *fékkorongok*, a *kocsik utjának mutató-készüléke* és a *sebesség-mutató*.

Mint említve is volt, a kötél mindkét végén egy-egy sikló-kocsi van, melyek egyike megterhelve lefelé halad s felhuzza az üres kocsit. Hogy a kocsik mozgása egyenletes, nyugodt legyen a pályán, e célra az u. n. *fékkorongokat* alkalmazzák, melyek segítségével a kocsik mozgása erősíthető, vagy mérsékelhető aszerint, amint erre a gépészt a *mutató-készülék* figyelmezteti. Ez a *mutató-készülék* a kocsiknak a pályán való mozgását mutatja. U. i. a hajtókerék sebessége korongokra van általvive, melyek egy manometerszerű készülékkel állanak kapcsolatban. A manometer mutójának gyorsabb, vagy lassabb kibillenéseiből megítélhetni a kocsik mozgását. Ezen kívül van még *egy másik mutató-készülék* is, mely azt jelzi, hogy a kocsik mely részén vannak a pályának. Ez áll kettős deszkából, amelynek közepén 2 mutató jár föl és alá.

*) A siklóra, valamint a vállalat összes berendezéseire vonatkozó adatok Sümegh Ignác m. kir. főerdész által írott „Az erdélyi erdőipar r. t. keletkezéséről s jelen üzemének berendezéséről“ cz. „Ismertető“-ből vannak kivéve.
Közlő.

A deszkákon a pályának meredekebb helyei vörössel szinezvék, míg a lankásabb részek fehérre vannak festve. Mihelyt a mutatók ily vörös helyre jönnek, akkor a gépész fékez, s ha a kocsik általhaladtak az ilyen pályarészen, a fékeket kissé felengedi. Mind a 2 mutató-készüléknek van fékező készüléke. Így tehát mindig tudják a felső állomáson, hogy a felfelé és lefelé haladó kocsi mely részén van a pályának, s minő sebességgel halad lefelé, illetve felfelé.

A sikló viszonylagos magassága 328·5 m.; rajta naponta 50—55 kocsit eresztenek le. Egy felterhelés alkalmával a fűrészáruból 10—12 m.³-t raknak egy kocsira s így naponta 400—600 m.³ szelvényárut szállítanak le a siklón.

A „*Felső-sikló*“ állomástól kezdve (1015·7 m. t. sz. f.) ismét gőzmozdonyu vasut vezet az egyes fűrésztelepekre. Beszállva a vasuti kocsikba, innen „*Gábor*“ fűrészig mentünk. A kilátás e helyről fenséges. A háromszéki róna egy része Kovásznával és Vajnafalvával alattunk terül el. Majd egy hirtelen kanyarodónál eltűnik e szép kilátás s erdők között elérjük a pálya legmagasabb pontját, az u. n. *Felső-Sikló kitérő állomást.* (1071 m. t. sz. f.) Innen a Toplicza patak mentén haladva, megérkeztünk az 1014 m. magasságban fekvő „*Gábor*“ fűrészhez.

A vonatról leszállottunk s lövonatu kocsikra ülven, most a Kupán patak mellett haladtunk „*Halomtó*“ vizválasztóig. Igen érdekes egy hely ez. U. i. erről a vizválasztóról részint „*Gábor*“ fűrészhez, részint meg a „*Musai*“ fűrészhez szállítják a faanyagot ezeken a *gördülő pályákon.* Innen visszatértünk „*Gábor*“ fűrészhez, hol szíves vendéglátás várta a társaságot.

Junius 21-én jókor keltünk s reggel 6 órakor megindultunk a gőzmozdonyu pályán, a részünkre összeállított „különvonat“-on tovább. Utunk a Nagy-Baszka folyó mentén vezetett, szebbnél-szebb kilátással gyönyörködtetvén a társaságot. Így értük el „*József*“ fűrész. Tovább haladva „*Csúcsúr*“-t láttuk s innen meg a Cseres patakig haladtunk az ország határáig. A patak tulsó oldala már román terület.

A határtól visszatértünk a vonaton s „*Csúcsúr*“-on állottunk meg. Megnéztük itt a *csusztató csatornát*, a *rönkö rakhelyet* s a „Schmidl és Ungar“ czég tulajdonát képező *gőzfűrész*. Itt láttunk hajlitott butorok előállításához szükséges léczeket, melyeket eszterga-gépek segélyével gömbölyüre idomítanak. A gőzfűrészszel kapcsolatban van itt egy *kefegyár* is. A kefének a fa részeit itt készítik s igen ügyes mozaikokkal is látják el. Kár, hogy mivel ez iparág nem jövedelmez annyit, hogy haszonnal üzni lehetne, végleg be fogják szüntetni üzemét.

Innen tovább haladtunk s a leégett, de most már épülőfélben levő „*József*“ fűrész láttuk.

Ezután a „Gábor“ fűrésztelepre megjövén, a berendezéseit mutatták meg. Van benne 7 keret, 2 hasítókeret, 1 kettős és 4 egyszerű körfűrész, 1 gyalugép, 2 seprünyél-gyalugép, 1 boteszterga s 1 jugafűrész. A hajtóerőt 250 lóerejű, magas nyomású, vezérművel ellátott Meyer-féle ikergőzgép adja, mely 4 hengerkazánal s 2 előmelegítővel bir.

A telep villamos világítással van ellátva, mely czélra egy 9 lóerejű gőzgép szolgáltatja az erőt.

A gőzfűrészben van még egy *műhely* is, hol egyszerű, kettős esztergákat, gyalugépeket és furógépeket láttunk. Igen érdekes volt az önműködő, Schmalz-féle köszörülőgép. Van itt még 2 darab kézi köszörülő korong és 1 drb önműködő köszörülőgép gyalukések számára is.

Éjjeli és nappali üzemnél naponta 300 m³ gömbölyű fát vág fel e fűrész.

E fűrész mellett van egy „*telítő telep*“ is. Ennek a berendezése áll:

1. a *telítő kazánból*,
2. a *gőzsűrítőből* és
3. a *légsűrítő szivattyúból*.

A *telítő kazán* 10·5 m. hosszú, átmérője 1·9 méter s a falvastagsága 2 cm. *Beterhelése* kétféle lehet a szerint, a mint vagy 2·7 m. hosszú, v. 2·5 m. hosszú talpfákat raknak bele. Előbbi esetben 3 kocsit tolnak be a kazánba mintegy 110—115 drb talpfával, utóbbiban 4 kocsit 140—150 drb. talpfával.

Telítőszers a zinkechlorid s *telítőanyag* a bükk. A mi a *telítés menetét* illeti, az a következő. A kazán beterhelése után a pároltatás *száraz gőzben* 90 perczig tart 1·5 légköri nyomással; a lerakodott talpfalúgot 10 perczenként eltávolítják. Ezután a gőzt kieresztik s a *légsűrítést* alkalmazzák 90 perczig addig, a míg a vacuummeter mutatója a 65 cm. magasságot eléri. Ha ez is megtörtént, következik a *telítőszers benyomása* 60 percnyi időtartamon át és 8 légköri nyomással.

Egy nap alatt, 20 órai munkaszak alatt, 400—750 drb. talpfát telítenek. Egy év alatt 75,000—100,000 drbot. A telített talpfákat a m. kir. államvasutak veszik által.

A mi a társaság *vasuti hálózatát* illeti, az 88 km. hosszú, mely összegből:

- gőzmozdonyu vasutra 54·3 km. esik;
- lővonatu- és gőzpályára 33·7 km.

A *gőzmozdonyu vasút* a következőleg van felépítve. A bükk-talpfák 0·65—0·75 méternyire vannak egymástól. A sinek Bessemeraczélekből készültek s folyóméterenkint 15·7 kilogramm súlyuak. Nyomtáv 0·76 méter. A társulatnak van 6 gőzmozdonya.

A pályán nagyszömu hid- és völgyhidlalás van. A legnagyobb

esésemelkedés $31^{0/00}$ a gyulafalvai és kovásznai vonalon, míg a karalyos-hosszuhavasin $18^{0/00}$.

A *lovonatu vasutak és gőzpályák* „Gábor“ fűrészről „Halomig“ s innen meg a már romániai területen levő „Musa“ nevű fűrészig terjednek. Nyomtávuk 76 cm ; itt a talpfák $50\text{—}60$ centiméternyire vannak egymástól. Az aczélsíneknek folyóméterenkinti súlya $9\cdot5\text{ kgr}$. A legnagyobb esésemelkedés $30^{0/00}$.

A gördülő pályákon a rajtok levő kocsit 2 csilléből áll s ilyen üres kocsit 1 ló huz *fölfelé*, 2 megrakott kocsit 3 ló huz *fölfelé*, melyeken összesen $10\text{—}12\text{ m}^3$ fa van.

Lefelé $10\text{—}15$ megrakott kocsit vonattá egyesítették s kellően fékezve gördül le. A „Gábor“ fűrészhez naponta $250\text{—}300\text{ m}^3$ -t szállítanak így.

A gőzmozdonyu vasut, a lovonatu vasutak és a gőrpályák feletti felügyeletet egy főmérnök gyakorolja.

Ilyen nagyszerű berendezések segítségével nyitotta meg az emberi ész s tevékenység e helyet az ipar számára. Olyan helyeken, hol az előtt csak rablók tanyáztak, hol az erdei vadak találtak békés otthont, ma már a lokomotív dübörgése, füttyje a kerekek s körfűrészek lármája csap zajt...

„Ami a társulat évi összes termelését illeti, az:

7200	vasuti kocsirakomány szelvényáru,	
60	„ „	zsindely,
1000	„ „	telített bükktalpfa,
150	„ „	bükkdonga,
50	„ „	subbia, hangszerfa, szitakáva

s más erdei fatermék képezi.“*)

Igen érdekes a *társulat története* és a *vállalat erdőségeinek leírása* is. Azért, hogy a t. szaktárs urak e nagy s kitünően szervezett társulat összes viszonyairól teljes képet nyerjenek, a *Sümegh Ignác* m. kir. főerdész által írott „Ismertető“-ből feljegyzem még röviden a következőket.**)

A vállalat kezdeményezője *Horn Dávid* budapesti lakos volt. Arra törekedett, hogy a délkeleti Kárpátok e része is használtassék ki. 1888-ban Zathureczky Gyula és társaitól — Papolez község határain, részint a Nagy-Baszka s részint a Kis-Baszka folyókra hajló erdőségekből $12,000\text{ k}$. holdat, illetve ezek fatömegét 25 évi kihasználásra vette meg. Ennek következménye a „*József*“ fűrész-

*) L. Sümegh Ignác m. kir. főerdész fentemlített munkáját. *Közlő*

**) Sümegh Ignác m. kir. főerdész fenti munkája bőven szól a vállalat erdőségeinek gazdasági viszonyairól; az ottani munkásviszonyokról; a fűrésztelepek berendezéséről és munkaképességéről; a vállalat szállítási rendszeréről az értékesítési viszonyokról és fogyasztásról stb. *Közlő.*

nek 1888-ban történt felépítése volt. A nyert szelvényárut Papolezra vitték erdei uton, a honnan országuton Brassóba szállították azt. 1889-ben a „Gábor“ nevű gőzfürészt kezdték felépíteni s 1890-ben üzembe is vették.

E 2 gőzfürész már annyi szelvényárut termelt, hogy a szelvényárut nem voltak képesek szekereken elszállítani. Így ez adta a gondolatot az *erdei vasut* felépítéséhez.

Nagy nehézségekkel volt összekötve a felépítése. Ugyanis mint fennebb láttuk a gőzfürészek Kovásznától messze s nagy magasságban fekszenek. Nem tudták Kovásznát közvetlenül összekötni vasutal a gőzfürészekkel. Így aztán elhatározták, hogy Kovásznáról Térreten át „alsó“-síklőig vasutat építenek s onnan *síklőt* a „felső“ állomásig, a honnan aztán folytatólagosan kiépítették az erdei vasutat úgy, a mint az maig is fennáll. Most már annyira kiterjedt a vasut, hogy a magyarországi erdőkkel határos romániai területeken levő erdőkre is beágaznak azok. Miután ez időtájt az országos határt rendezték, a társulat által megvásárolt erdőkből 2765 k. hold Romániához csatoltatott. A kihasználás később eme erdőrészekre is kiterjedt s így 1895-ben építették fel a „Musa“ nevű gőzfürészt is, mely ma már szintén üzemben van.

A vállalat *erdőségeinek nagysága* jelenleg 65,000 k. hold, melyből 40,372 k. hold Magyarország területén fekszik; Romániába (az országhatár rendezése alkalmával) átszakadt erdőterület 2765 k. hold; míg Románia területén 22,000 k. hold van.

Az erdők *alapköze* a neocen kárpáti homokkő és a felső kréta képződményei.

Feltalaj: mély, televényes, homokos agyag. Az *éghajlat* zord. *Uralkodó szél* az északi és északkeleti. *Uralkodó fa* nem 70⁰/₀-ban a *luczfenyő*; a többi 30⁰/₀-ra jegenyefenyő, bükk és szórványosan juhar stb. esik.

Az erdők kinézése *őserdő* jellegével bír. A fák vastagsági növekedése kitünő s innen magyarázható meg, hogy ez a faanyag kitünő minőségű szelvényárut, hangfenékfát és szitakérget ad. A *korosztályok* a legváltozatosabb képet adják. Vannak itten 250—320 éves szálfák, 55—100 cm. átmérővel s 35—48 méter hosszal. Az ottan felvett próbaterek szerint kat. holdankint:

a *luczfenyőre* 244—310—553 m³ és

a *bükkre* 226—248—257 m³ fatömeg esik.

A *zárlat* nagy átlagban 0·6—0·7 közt van.

Ugyane napon délután visszatértünk Kovásznára. A társulat részéről Horn és Groedl urak voltak szivesek fogadni, kalauzolni s ellátni. Ezen 2 nap velünk tartottak Kócsy János m. kir. erdőmester és Sümegh Ignác m. kir. főerdész is.

Junius 22-én a reggeli 5 órai vonattal *Brassóba* utaztunk el.

Ide megérkezve a pályaudvaron a városi erdőmester és erdő-tisztikar, Téglás Károly kir. alerdőfelügyelő, Karácsonyi Sándor m. kir. főerdész, Siegmund Adolf, Orlovsky Gyula, Hajdu János, Porubszky Károly és Schuster András járási főerdészek fogadtak.

Reggeli után megnéztük a várost s a felette levő *Czenkhegyre* mentünk fel. Utunk a lovagjárón vezetett fel. A Czenken levő erdei fenyő erdősités igen szépen sikerült. A tetőn „*Árpád*“ emlékszobra áll. A kilátás felséges innen. A város az egyenes utcáival, a plébániatemplom, a fellegvár, távolabb a Barczaság falvai, a botfalusi cukorgyár s a hétfalusi községek valami szép látványt nyújtanak. Az itt elköltött kedélyes villásreggeli után lefelé indulunk, ezuttal a felső sétaterre vezető szerpentinákon. E közben a város *wóviztelepét* s a város tulsó oldalán levő douglasfenyő erdősitést mutatták meg.

D. u. 5 órakor a „*Gambrinus*“ kertben ebédre jöttünk össze, hol a fennebb említett erdőtiszteken kívül, a városi előkelőségek közül is többen jelentek meg. Ebéd alatt a város „műkedvelői zenekar“-a vidámitotta fel művészies játékaival a fáradt kedélyeket.

A „nagy gyakorlat“ utolsó pontja a *zernesti cellulose gyár*-nak a megtekintését írta elő. Miért is másnap a (jún. 23-án) reggeli vonattal Zernestre mentünk.

Ezen gyár *szulfitecellulosét* termel. A cellulose előállítása következőleg történik: „A kergétől megfosztott szálfákat 1 méteres tönkökre fűrészelik, ezeket pedig gépeken meggyalulják, hogy a szállítás alkalmával bepiszkitott részek eltávolíttassanak. Innen kerülnek a gőzhasítóra, hol 5—8 cm. vastag darabokra hasítatnak fel. Ezen hasítványokból a göcsöket, kékes és korhadt részeket körfűrészek által kiszedik. A megtisztított hasítványok vízszintes tengely körül forgó erős kések által a farostok irányára 45° alatt 2 cm. hosszu és 5—8 cm. vastag forgácsokra vágatnak. Ezen forgácsok további felaprózása a kávéörlőkhöz hasonló gépeken eszközöltetik.“*) Az így felaprózott faanyagot főzőkazánokra teszik, s kettedkénessavas mészszel kezelik. A főzés után nyert anyag (pép) választékoló rostákra kerül s innen a finomító gépbe. Ezután ismét különböző finomságu szitákra kerül, míg végre a visszamaradt cellulosét lemezekbe vagy táblákba nyomják (gépek segélyvel) s így hozzák forgalomba.

A gyárban bennünket Láng vezérigazgató, Jaczkó műszaki vezető, Quittner főkönyvelő és Hübner vegyész vezettek s magyarázták meg a cellulose előállítását.

Estére Brassóba tértünk vissza.

*) L. Szécsi Zsigmond „Az erdőhasználatlan kézikönyv“-ének II. kiad. Kézil.

Programmunk teljesen kimerítve lévén, másnap Brassóból (jun. 24-én) reggel elindulva, jun. 25-én szerencsésen hazaérkezünk Selmeczbányára.

* * *

A „nagy gyakorlatnak“ vége van. Ez alatt az idő alatt mi igazán sok tapasztalattal gazdagodtunk.

Vegyék tehát *mély hálánkat s őszinte köszönetünket egyenkint s összesen azok, kik bennünket a „nagy gyakorlat“ tartama alatt szívesen fogadtak, elszállásoltak, megvendégeltek, kik szíves és jóakaratu magyarázataikkal elhalmoztak.*

Erdélynek gyönyörű vidékeit, a szép „Székely-föld“-et s azok lakóit most ismertük meg. Örömmel és hálával zárjuk szívünkbe azt a sok, szép emléket, mit ez a „nagy gyakorlat“ aránylag rövid — 18 napra terjedő — ideje alatt nyújtott.

Hivatalos közlemények.

I.

Pályázat erdősítési jutalmakra.

4329/1898. szám — Az országos erdei alaphól a magasabb hegysek fensíkainak, tetőinek és gerinceinek, vagy meredek oldalainak s közgazdasági érdekből erdészetileg mivelendő oly területeknek beerdősítésére, melyeken hegyomlások, hó, vagy körgörgetegek megakadályozása, szélvész és vizek rombolásának, valamint a futóhomok továbbterjedésének meggátlása végett az 1879. évi XXXI. t.-cz. 165. §-ában megjelölt erdősítés közgazdasági szempontból szükséges, a f. évre 6 nagy jutalmat és 6 elismerő jutalmat tűzök ki és pedig:

2 elsőrendő nagy jutalmat egyenkint	1000	koronára
2 másodrendű nagy „ „	800	„
2 harmadrendű „ „ „	500	„
2 elsőrendű elismerő jutalmat „ „	400	„
2 másodrendű „ „ „	200	„
2 harmadrendű „ „ „	100	„

Versenyezhetnek mindazon erdősítések, a melyek a folyó évben *nem állami költségen* foganosítottak, még pedig a nagy

jutalmakra, ha egy tagban legalább 25 (huszonöt) k. holdra, az elismerő jutalmakra pedig, ha egy- vagy két tagban legalább 10 (tiz) k. holdra terjednek. Versenyezhetnek erdőbirtokosok, birtokos testületek, polgári, egyházi vagy urbéres községek s illetve erdőtisztek, kiknek költségén s illetve, kiknek tanácsa szerint és felügyelete alatt az erdősítés teljesített, feltéve, hogy a jutalom odaitélésének idejében azok a jutalmazott új erdőnek még birtokában vannak, illetve azt erdőtiszti minőségben kezelik s az erdősített területet a beerdősítés biztos sikerének elősegítése végett a a folyó évtől, vagy az első munkálatoktól kezdve a jutalom odaitélésének idejéig állandóan gondozták s a versenyző területen netalán pótlólag szükséges újabb erdősítési munkálatokat is évenként eszközölték s a létrejövő erdőnek az erdőtörvény 2., illetőleg 4. §-a szerint való kezelése iránt intézkedtek.

A jutalmak az 1902. évben szolgáltatnak ki s azok két-harmadrésze az erdősítés költségeit viselő erdőtulajdonost, egy harmadrésze pedig az erdősítést teljesítő erdőtisztet illeti.

Az jutalmakat az országos főerdőmester, vagy helyettesének elnöklete alatt erdőtisztekből alakított 5 tagu bizottság itéli oda, a beerdősülés s illetve a szükséges állabalakulás biztosításának megtörtént igazolása alapján a teljesített erdősítés közérdekű becésének sorrendje és minősége szerint.

A bíráló-bizottság ítéletének alapjául szolgálnak az illetékes közig. erdészeti bizottságnak s illetve a kir. erdőfelügyelőnek a versenyző erdősítések felett adott javaslatai és a bíráló-bizottság részéről esetleg teljesítendő helyiszemlék.

A kik a kitűzött jutalmakra pályázni kívánnak, a folyó év tavaszán történő erdősítést, legkésőbb *f. év július hó végéig*; a f. év őszén történő erdősítést pedig legkésőbb *f. évi december hó 25.-ig*, az erdősítés helyének, telekkönyvi számának, a terület nagyságának (kat. holdakban) az erdősítésre használt fanemek, illetve fanemeknek s utóbbi esetben azok elegyarányának pontos megjelölése mellett nálam jelentsék be. A pályázati feltételek meg nem tartása a versenyből való kizárást vonja maga után.

Budapest, 1898. évi január hó 28-án.

Földmivelésügyi m. kir. minister.

II

Felhívás a folyó év tavaszán tartandó erdészeti államvizsgák tárgyában.

A folyó év tavaszán erdészeti államvizsgát tenni szándékozók figyelmeztetnek, hogy a vizsgaletétel engedélyezéseért a fennálló szabályzat értelmében beadandó folyamodványaikat a szabályszerűleg szükséges okmányokkal és szakbeli leirással felszerelve legkésőbb folyó évi márczius hó 15.-éig az erdészeti államvizsgáló bizottság elnökéhez (Budapest, földmivelésügyi m. kir. ministerium erdészeti főosztály) bérmentve küldjék be.

Budapesten, 1898. február hó 10-én.

Sóltz Gyula
elnök.

III.

A keresk. m. kir. minister az 1890.-i párizsi nemzetközi kiállítás IX. magyar csoport-bizottságába kinevezte: gróf Andrassy Géza főrendiházi tagot, gróf Esterházy Mihály országgy. képvis. Gajári Géza országgyűlési képviselőt, gelsei Guttman Vilmos kir. tanácsost, nagykereskedőt, dr. Groedl Albertet, az erdélyi erdőipar r.-t. igazgatóját, Havas József m. kir. kinestári erdőigazgatót, Hirsch István főerdőtanácsost, Horn Dávid nagykereskedőt, Jäger Albert cs. és kir. alezredest, Lágler Gyula királyi erdészt, Leitner Elek m. kir. erdőigazgatót, dr. Lendl Adolf műegyetemi magántanárt, Pettera Hubertet, a császári és királyi udvari vadászati hivatal vezetőjét, Podhradszky András uradalmi igazgatót, Rosenberg Ármint a Neuschloss-féle nasici tanningyár és gőzfűrészes részvénytársaság vezető igazgatóját, Soltz Ottó m. kir. uradalmi erdőmestert, gróf Széchenyi Béla v. b. t. t. főrendiházi tagot, Szikla Gábort, a budapesti VI. ker. állami főreáliskola tanárát, Tüköry Alajos országgyűlési képviselőt, Vueskics Miklós m. kir. fővámhivatali főtisztet, Weiner Arthurt az erdélyi erdőipar r.-t. igazgatóját, és Zdeborszky József uradalmi igazgatót.

Különfélék.

Gyógyfüvek gyűjtése. Az alábbi kérelem, melyet közlés végett nekünk is megküldtek, tulajdonképen a néptanítókhoz van intézve; a tárgy azonban, a mire vonatkozik, és a cél, a minek érdekében kibocsáttatott, olyan természetű, hogy lapunk olvasóinak érdeklődését és figyelmét is méltóan magára vonhatja, felvettük tehát lapunkba azzal a kivánsággal, hogy a kérelem mennél nagyobb körben meghallgatásra találjon.

„*Kérelem a néptanító urakhoz.*“ Tudvalevő, hogy még néhány évtizeddel ezelőtt a művelt népek gyógyfüv-szükségletét Magyarország fedezte. De miután a gyógyfüszedés a szegényebb néposztályok érdekében más államokban is meghonosított és ugyanott nagyobb gond fordított a szárítás és kezelés okszerű végrehajtására, gyógyfüveink — habár természetes tulajdonságuknál fogva ma is elsőrendűnek ismertetnek el — a gondtalan kezelés következtében csak nyomott árak mellett értékesíthetők. Nehezíti az értékesítést az a körülmény is, hogy a szedésben is csak ötletszerűleg járnak el, úgy, hogy az egyik cikkből tulságos készletek dobatnak piacra, miglen a másikból majdnem semmi sem kerül a forgalomba és merőn értékesítlően elvész.

Abból a szempontból indulván ki, hogy a falusi iskolás gyermekek anyagi helyzete nem megvetendő módon javítható az által, hogy a szabad idejüket gyógyfüvek szedésével és okszerű kezelésével töltik s a tanító felügyelete mellett gondozzák mindaddig, míg az áru nem értékesíthető, azzal a kérelemmel fordulunk a tanító urakhoz és a vidéki művelt közönséghez, hogy a szegényebb

sorsu szülők gyermekeit ez ügynek megnyerni s a gyógyfüszedést már az idén foganatba vétetni sziveskedjenek. Hogy e munka azonban tervszerüleg fogatosittassék, fölkérjük a tanító urakat, hogy velünk az *ott termő gyógyfüvek neveit* levelező lapon *közölni* sziveskedjenek. Erre az illető szakemberek közreműködésével részletes utasítással fogjuk a tanító urakat ellátni, a gyógyfüvek illető fajainak mikénti szedésére és szállítására nézve és teljesen ingyenesen fogjuk az értékesítést a budapesti nagykereskedőknél közvetíteni.

Jelenleg kereskedelmi cikket képez Magyarországon a boróka-, bodza- és bengebogyó, a szarkaláb, székfü, buzavirág, mályva, pipacs, ökörfarkkóró, bodza- és hársfavirága, a diófa levele és a zöld dióhaj, a csipke bogyója és magva, a makk, a baraczkmag, a kukoricza selyme, (haja) a cseresznye szára, az üröm, ezerjófű, majorána, kerek mályva, pemetefű, csalán, vidra eleke (*trifolium fibr.*) és zsálya levele, (füve) a fehér mályva és nadragulya füve és gyökere, a bürök, beléndek és maszlag levele és magva, a báránypirosító, a lapu, a farnicsfű, (*gentiana*) békabogyó-takta (*r. hellebori Niesswurz*) gyökere, a szappangyökér, macskagyökér (*r. valerianae*) és édesgyökér, továbbá az anyarozs; a kömény, édes kömény, (olasz kapor) a len, sárga-dinnye, kapszos korpafű és mustár magja

Honleányi üdvözlettel maradván, Budapesten, 1898. január 28-án. *Az önkéntes ápoló, gyámolító és oktató nővérek* (VI. Szondy-utca 96/b)

A m. kir. központi statisztikai hivatal 1898. évi kiadványsorozatában, a melyre a hivatal most hirdet előfizetést, a következő kiadványok fognak megjelenni, ugymint:

1. A Magyar Statisztikai Évkönyv 1897. évi folyama, a mely, mint a megelőző évfolyamok, a magyar állam

összes területi, népességi, közgazdasági, közmivveltségi és egyéb közérdekű viszonyairól tartalmaz statisztikai adatokat. Beosztása hasonló marad az előző évi kötetek beosztásához és ezek sorában tulajdonképen utolsó leendő, miután az 1897: XXXV. t.-cz. 5. §-a értelmében jövőre a Statisztikai Évkönyvet a miniszterelnök — a miniszteriumok működését, valamint az igazgatásuk és felügyeletük alá tartozó ügyeket és közállapotokat ismertető jelentés kíséretében — évenként az országgyűlés elé fogja terjeszteni, a mi első ízben az 1898. évre vonatkozólag 1899-ben fog megtörténni, a midőn tehát az Évkönyv új feladatához képest több tekintetben módosulás alá fog esni.

2. A Magyar Statisztikai Közleményekből az 1898. év folyamán három folytatólagos kötet, a 20., 21. és 22. kötetek fognak megjelenni, a melyek közül az egyik a magyar korona országainak 1897. évi külkereskedelmi forgalmát fogja tartatni és csatlakozik az e tárgyra vonatkozó és évről-évre megjelenő közleményekhez. Egy közlemény fog megjelenni a magyar korona országainak vasutjairól az 1894., 1895. és 1896. évekre vonatkozólag együttesen s végül egy közlemény a magyar korona országainak 1897. évi népesedési mozgalmáról.

A vasuti statisztika eddig az osztrák kormányval fennállott egyezés alapján közösen szerkesztett kiadványban tétetett közzé, a minek egyebek között azon hátrányos következménye is volt, hogy az adatok, rendszerint több évvel elkésve kerültek nyilvánosságra. Ez magyarázza meg, hogy a vasuti statisztikai közlemény ezuttal, a midőn a kereskedelemügyi m. kir. miniszter úr Ö Nagyméltóságának elhatározása folytán most már az osztrák közléstől függetlenül külön kiadás alakjában fog megjelenni, egyszerre három évre fog vonatkozni.

Ugyancsak egyik különös említésre méltó kötetét fogja képezni az 1898. évi kiadványsorozatnak a magyar korona országainak 1897. évi népesedési mozgalmára vonatkozó közlemény, a mely az állami anyakönyvek életbeléptetése alkalmával a számlálólaprendszer alapján újjászervezett adatgyűjtésnek nemcsak közegészségi, de általános demografiai szempontból is végtelenül érdekes és tanulságos eredményeit fogja szem elé állítani.

3. A Statisztikai Havi Közlemények 1898. évi folyama, a mely az 1897. évben megindított ugyanily című kiadvány jónak bizonyult beosztását megtartva, a havi közzétételre érdemes és ily közlésre alkalmas statisztikai adatokat minden hóra vonatkozólag a következő hó végén fogja az érdeklődőknek szolgáltatni, ugymint az időjárásról, a népességi és közegészségi viszonyokról (születések, házasságkötések, halálozások, vegyes házasságok, fertőző betegségek stb.), továbbá a gazdasági élet egyes jelenségeiről, mint az állatvásárok forgalmáról, a ragadós állati betegségek elterjedéséről, a budapesti tőzsde fontosabb jegyzéseiről, a fogyasztási adó alá eső iparágakról, a szesz-, cukor- és sörtermelésről s a megfelelő adóeredményekről, a magyar korona országainak külkereskedelmi forgalmáról, Fiume tengeri s vasuti áruforgalmáról és hajóforgalmáról, a tüzkárokról, stb.

4. A «Magyarország Tiszti Czim- és Névtára» című kézikönyv, mely az 1893. évvel a XVII. évfolyamba lép s tartalma, ugy mint az előző években, legnagyobb részletességgel kiterjed az állami szervezet ismertetésére: a felséges uralkodóházra, a legmagasabb udvartartásra, az országgyűlésre, a minisztériumokra és az ezek alá tartozó hatóságokra és hivatalokra s itt nemcsak a hivatalok személyzetére nyújt kellő tájékoztatást, hanem világos

képét adja annak is, hogy a hivatalok mely felsőbb hatóságok alá tartoznak; megjelöli a hivatalok számát, székhelyét; feltünteti a felsőbb hatóságoknak ügybeosztását, hatáskörét. Magában foglalja továbbá e kézikönyv a legújabb változások figyelembevételével az egész országnak (közigazgatási) beosztását, az e. f. bíróságoknál pedig a bánya-, sajtó- és pénzügyi bíróságok, a közjegyzői- és ügyvédi kamarák megjelölését, a telekkönyvi hatóság, a közjegyzői, adó- és letéthivatal pontos megnevezését. De ezeken kívül szintén részletesen közli a társadalmi életben jelentékenyebb szerepkörrel bíró magán-intézeteket és társulatokat is. Az illető neveknél könnyen érthető rövidítésekkel kitünteti a rendjeleket, a legmagasabb kitüntetéseket, a nemesi előneveket, a társadalomban viselt főbb állásokat s tudományos képesítéseket, stb. A valóságos belső titkos tanácsosoknak, az összes rendjelek és egyéb kitüntetések tulajdonosainak, a kir. tanácsosoknak névsorát külön összeállításban is közli. Helyet foglalnak benne még a cs. és kir. közös miniszteriumok és az azok alá tartozó hivatalok, valamint Bosznia és Hercegovina hatóságai is, függelékben pedig az osztrák állam hatósági szervezetének vázlatos ismertetését is tartalmazza.

A Magyar Tiszti Czim- és Névtár, hogy az év első negyedében rendszerint nagyobb mértékben előforduló összes változásokat magában foglalhassa, úgy mint már az utóbbi két évben, 1898-ban is április havában fog megjelenni.

5. A Magyar Korona Országainak Helységnévtára, a mely a már sokszorosan kipróbált és a legutóbb 1895-ben megjelent s immár teljesen elfogyott kiadásnál is szem előtt tartott elvek szerint szerkesztve, azonban ezuttal a mű tömörsége és könnyebb kezelhetősége érdekében csupán

a betürendes részre szorítkozva, a korábbi Helységnévtárak anyagát fogja tartalmazni az időközben történt összes változások figyelembevételével s azzal a fontos ujitással, hogy föltüntetni minden községnél annak állami anyakönyvi kerületi beosztását is. Ki lesz tehát tüntetve minden egyes községnél: a község jellege (r. t. város, nagyközség, kis-község, stb.), a hozzá tartozó puszták és telepek neve, a vármegye és járás, a melyben a község fekszik, a ház- és lélekszám, a nemzetiségi viszonyok, a község területe, hogy a község mely anyakönyvi kerülethez, törvényszékhez, járásbirósághoz, adóhivatalhoz tartozik, a hadkiegészítő kerület száma, melynek területén a község fekszik, valamint a honvédezred és annak zászlóalja, a posta-, távirda és távbeszélő, továbbá a vasuti- és gőzhajóállomások, az utolsó posta- és utolsó távirdaállomás, stb.

A m. kir. központi statisztikai hivatal 1898. évi kiadványsorozatában előirányzott összes — mintegy 600—700 iv terjedelemben megjelenő — kiadványoknak előfizetési ára együttesen, tehát a Helységnévtárt is beleszámítva, 13 frtban van megállapítva. Minthogy azonban a Helységnévtárra külön előfizetési felhívás is bocsáttatott ki, elő lehet fizetni a kiadványok összes többi csoportjaira is együttesen, a Helységnévtár kihagyásával, ugyanazon áron mint tavaly, vagyis 10 frttal. Ugyancsak fentartatnak továbbá a mult évben megállapított előfizetési módozatok a kiadványok egyes csoportjaira is. Tehát elő lehet fizetni a Magyar Statisztikai Évkönyvre és a Magyar Statisztikai Közlemények három kötetére (20., 21. és 22. kötetek) együtt 5 frttal, a Statisztikai Havi Közlemények egész évi folyamára 4 frttal, a Magyar Tiszti Czim- és Névtárra 5 frttal s végül a magyar korona országainak új Helységnévtárára 3 frt 50 krral. Tekintettel azonban e kiadványok tartal-

mának kivétel nélkül általános érdekü voltára, valamint arra a körülményre, hogy az egyes kiadvány-csoportok előfizetési ára jóval magasabban van megszabva, mint a mily rész közös előfizetés esetén egy-egy csoportra aránylagosan esik, a 13, illetőleg 10 frton való együttes előfizetés sokkal előnyösebb és ajánlatosabb.

A Statisztikai Havi Közlemények kivételével — a melyek füzetekben jelennek meg — az összes kiadványok, ugy mint eddig, erős vászonkötésben fognak közrebocsáttatni.

Az előfizetési pénzek a megrendeléssel együtt közvetlenül a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz (Budapest, II. ker., Oszlop-utca) küldendőek be és pedig mielőbb.

E kiadványok könyvárusi uton is megszerezhetők. azonban jóval nagyobb áron, minthogy a bolti ár ez előfizetési árnak körülbelül két-háromszorosában fog megállapíttatni.

Halálozás. Mult hó 31-én halt el Ipolyságon 60 éves korában *ócsai Nagy Sándor* földbirtokos, megyebizottsági tag és a közigazgatási erdészeti bizottság elnöke. Az elhunytban szakunk egy lelkes pártfogóját veszette el, a ki, mint a rozsnyói káptalan hont vármegyei birtokainak bérlője, a bérléhez tartozó nagyterjedelmű erdőket is példásan és ritka szakavatottsággal gondozta. A bérléhez tartozó erdők kezelését az erdészet iránti hajlamánál és előszeretetenél fogva, évtizedeken át személyesen vezette, miáltal oly gyakorlatra tett szert, hogy például az erdősisítések terén tekintélynek volt elismerve; alapos helyi ismereteinél fogva pedig nem egyszer szakembereknek is szolgált gyakorlati utmutatásokkal. Az erdészet iránti rendkívüli előszeretetről és a viszonyok helyes és alapos megfigyeléséről tanuskodik az «Erd. Lapok» 1881. évfolyamában megjelent egyik terjedelmes dolgozata is, melyben

lesújtó kritikát mond a hont vármegyei községi stb. erdőknek járási erdőtisztek által való kezeléséről és az egyedül helyes megoldási módot már akkor is a — sajnos — csak 15 év múlva bekövetkezett állami kezelésben véli feltalálni. A rendkívül nagy népszerűségnek örvendett «Sándor bácsi» váratlan halálát a szomszéd vármegyékre is kiterjedő széles körben fájlják. (Kon.)

Chramosta Sándor uradalmi erdész (Kálmáncsán), az Országos Erdészeti Egyesület rendes tagja meghalt. *Béke poraira!*

Magyarosodunk. Fischer Béla, zalaegerszegi magkereskedő, az Orsz. Erd. Egyesület rendes tagja, vezeték nevét «*Faragó*»-ra, *Vallasek* János, az Orsz. Erd. Egyesület rendes tagja vezeték nevét «*Vadas*»-ra változtatta. *Éljenek!*

Változások az erdészeti szolgálat körében.

Földmivelésügyi magyar miniszterem előterjesztésére Gáspár Béla főerdésznek az erdömesteri és Miskolczi János erdésznek a főerdézi címet adományozom.

Kelt Bécsben, 1898. évi január hó 30.-án.

Ferencz József s. k.

Darányi Ignác s. k.

A földmivelésügyi m. kir. miniszter dr. *Schmidt* Imre huszti járásorvost a bustyaházai m. kir. erdőhivatal kerületébe a X. fiz. oszt. 3.-ik fizetési fokozatába kincstári erdészeti orvossá nevezte ki.

Egyesületi hirdetések.

Figyelmeztetés. Az egyesületi könyvkiadványokból az egyesületi tagok csak egy példányt szerezhetvén meg a megállapított kedvezményes áron, több példány megrendelése esetében a többi példány után a nem tagok számára megállapított ár küldendő be.

Az „Erdészeti zsebnaptár“ legújabb (1898. évi XVII.) évfolyama megjelent. Ára az egyesületi tagok számára 1 frt, nem tagok számára 1 frt 50 kr. Legzélszerűbben postautalványon rendelhető meg az Orsz. Erd. Egyesület titkári hivatalánál. Ha a megrendelő a naptár árának beküldésekor 15 kr. postaköltséget is küld, akkor a postai szállítás bérmentve (keresztkötés alatt, ajánlva) történik.

Az „Erdészeti Növénytan II. k. Növényrendszertan. Részletes növénytan. Növény földrajz“ című, 200 arannyal jutalmazott pályamunka ára az egyesület tagjai számára 6 (hat) frt, nem tagok számára 9 (kilenc) frt. Legzélszerűbben postautalvánnyal rendelhető meg az Orsz. Erd. Egyesület titkári hivatalánál.

„Az Erdő-Ör“ vagy **„Az erdészet alapvonalai kérdésekben és feleletekben“** című munka hetedik kiadása megjelent. Felkértek tehát azok a t. erdőhivatalok, erdőgondnokságok és szakértársak, kik az erdészeti műszaki segédszolgálatra készülő egyének részére ezt a könyvet megszerezni kívánják, hogy annak postautánvételi útján leendő megküldése iránt az „Erdészeti Lapok“ kiadóhivatalát értesíteni sziveskedjenek. Ára példányonként 3 frt. — Ha a megrendelés alkalmával a könyv ára mellett még 25 kr. postaköltség is küldetik, akkor a megküldés bérmentve (keresztkötés alatt, ajánlva) történik.

Az „Erdészeti Rendeleték Tára“ 1880—84. (I.—IV.) évfolyamának III. kiadása teljesen elfogyott, valamint az 1890. (X.) évfolyam I. kiadása is. (Az I—IV. évfolyamot az egyesület mérsékelt áron visszaváltja. Ajánlatok a titkári hivatalhoz intézendők.)

„Erdészeti növénytan I. k. Általános növénytan“ című, 200 arannyal jutalmazott pályamunka ára az egyesület tagjai részére 2 frt 80 kr.; nem tagok részére pedig 4 frt. Legzélszerűbben postautalvánnyal rendelhető meg az Országos Erdészeti Egyesület titkári hivatalánál, mely a művet abban az esetben, ha a fentebbi összegben felül még 25 kr. beküldetik (keresztkötés alatt, ajánlva), bérmentve küldi meg.

Az „Erdőrendezéstan“ kézikönyvének (I kötet; írta: bölcsházi Belházy Emil m. kir. főerdőtanácsos) ára az egyesület tagjai részére 3 frt, nem tagok részére pedig 5 frt. Legczélszerűbben postautalvánnyal rendelhető meg az Országos Erdészeti Egyesület titkári hivatalánál.

A legelő erdők berendezése, kezelése és hasznosítása. Erdős és gazdatisztek, valamint erdő- és mezőgazdák számára. Írta: Zsarolyáni Márton Sándor m. kir. főerdész. Az Országos Erdészeti Egyesület által 100 darab arannyal jutalmazott pályamunka. Ára 3 frt. *Az Országos Erdészeti Egyesület tagjai az egyesület titkári hivatalánál 2 frt 40 kr. kedvezményes áron rendelhetik meg.* (Budapest, V. Alkotmány-utca 10. sz.)

„A legelő-erdők. — A legeltetés kérdése Magyarországon és annak megoldása mezőgazdasági uton“ című munka (írta: Földes János m. kir. főerdész) még kapható. Az „Erdészeti Lapok“ 1895. évi I—V. füzetében közölt ezen munkát, az egyesület dícsérettel tüntette ki. A külön kiadásnak ára az egyesület tagjai számára 80 kr., nem tagok számára pedig 1 frt 20 kr. Megrendelhető az Orsz. Erd. Egyesület titkári hivatalánál (Budapest, V. Alkotmány-utca 10. sz.)

Az **„Erdészeti Rendeleték Tára“** 1891. évi vagyis XI. az 1892. évi, vagyis XII.; az 1893. és 1894. évi, vagyis XIII. és XIV. évfolyama (ez a két évfolyam egy füzetben), továbbá az 1895. évi, vagyis XV. évfolyama s végül az 1896. évi, vagyis XVI-odik évfolyama az Országos Erdészeti Egyesület titkári hivatalánál (Budapest, V., Alkotmány-utca 10. sz.) megrendelhető. Ára az egyesület tagjai számára az 1891. évfolyamnak 30 kr., az 1892. évfolyamnak 20 kr. az 1893. és 1894. évfolyamot tartalmazó füzetnek 60 kr., az 1895.-i évfolyamnak 30 kr., az 1896.-i évfolyamnak 25 kr.; nem tagok számára pedig 60 kr., 40 kr., 1 frt 20 kr., 60 kr., illetve 50 kr.

Az **„Erdészeti Rendeleték Tára“ 1885.—89. (IV—IX.) évfolyamából a II. kiadásnak** ára az egyesület tagjai részére 1 frt 20 kr., nem tagok részére pedig 1 frt 80 kr.

Az **„Erdei facsemeték nevelése“** című munka megrendelhető az Országos Erdészeti Egyesület titkári hivatalánál (Budapest, V., Alkotmány-utca 10. sz.). Ára az egyesület tagjai részére 1 frt 50 kr., nem tagok részére 2 frt.

Az „Erdőhasználatlan“ kézikönyvének, néhai Szécsi Zsigmond m. kir. főerdőtanácsos, erdőakad. tanár által átdolgozott s bővített II. kiadása megrendelhető az Orsz. Erdészeti Egyesület titkári hivatalánál (Budapest, V., Alkotmány-utca 10.) A könyv ára az Országos Erdészeti Egyesület tagjai részére 6 frt, nem tagok részére pedig 8 frt. Megrendelhető postautalványon, vagy pedig utánvétellel való küldésre egyszerű levelezőlapon is.

„Magyar Erdészeti Oklevéltár“ (Magyarország ezredéves fennállásának emlékére kiadta az Orsz. erdészeti egyesület). Szerkesztette és történeti bevezetéssel és tárgymutatóval ellátta: Tagányi Károly. A három vaskos kötetből álló munka megrendelhető az Országos Erdészeti Egyesület titkári hivatalában (Budapest, V. ker., Alkotmány-utca 10. sz., II. e.). Ára az egyesület tagjai számára 10 frt, nem tagok számára 20 frt.

Erdőműveléstan. Irta: Vadas Jenő m. kir. erdőtanácsos, erdőak. tanár. Az Orsz. Erd. Egyesület által pályadíjjal jutalmazott munka. Ára az egyesület tagjai számára 3 frt 50 kr, nem tagok számára 5 frt. Megrendelhető az egyesület titkári hivatalánál.

„Erdész-induló“ és „Nemes sziv. — Keringő.“ Zongorára. Irta Szmik Gábor. Ára az indulónak példányonként 1 korona, a keringőnek 2 korona. Megrendelhetők az egyesület titkári hivatalánál (Alkotmány-utca 10 sz. II. em.). Az eladásból befolyó összeg „A magyar erdőtiszték árvaleányait segélyező alapítvány“ gyarapítására fordítatik!

Ő felsége nagy fénynyomatu arcsképe, a mely az egyesület nagytermében levő eredeti olajfestmény után készült, megrendelhető az Országos Erdészeti Egyesület titkári hivatalánál (Budapest, V., Alkotmány-utca 10.). Ára az egyesület tagjai részére csomagolással és postaköltséggel együtt 3 frt 50, nem tagok részére 4 frt.

Közvetlenül a szerzőnél rendelhető meg:

„A tölgy és tenyésztése“ című pályadíjnyertes munka a szerzőnél, Fekete Lajos m. kir. főerdőtanácsos és akadémiai tanárnál rendelhető meg. Megrendelések egyszerű levelezőlapon, vagy postautalványon közvetlenül Selmeczre, a szerzőhöz intézendők. Ára az egyesület tagjai részére 2 frt, nem tagok részére 3 frt.

Ugyancsak Fekete Lajos m. kir. főerdőtanács és ak. tanárnál rendelhetők meg: az „Erdőértékszámítástan“ II. javított és bővített kiadása (ára 3 frt), és az „Erdőbecsléstan“ II. teljesen átdolgozott kiadása. (Ára 4 frt.)

Ugyancsak a szerzőnél rendelhető meg:

A selmeczbányai m. kir. erdőakadémia története és ismertetője.

Darányi Ignác földmivelésügyi m. kir. minister megbízásából írta Vadas Jenő m. kir. erdőtanácsos és ak. tanár. Megrendelhető szerzőnél (Selmeczbánya) és az „Erd. Lapok“ kiadóhivatalánál*) (V. ker., Alkotmány-utca 10. sz.) A 24 ivre terjedő, képekkel diszitett s térképpel ellátott munka ára 2 frt. (Erdőgyakornokoknak 1 frt 50 kr; erdészeti műszaki dijnokoknak s akadémiai hallgatóknak 1 frt.)

---

*) Az „Erdészeti Lapok“ kiadóhivatala azonban csak abban az esetben tehet eleget a megrendeléseknek, ha a t. megrendelők a könyv árát és a 25 krnyi portóköltséget egyidejűleg beküldik, amikor aztán a könyv keresztkötés alatt ajánlva adatik postára.

Az Országos Erdészeti Egyesület pénztáránál teljesített befizetések.

1898. évi január hóban.

A rövidítések magyarázata

ak. = alapítványi kamat; att. = alapítványi tőketörlesztés; k. a. = készpénz alapítvány; WKa. = Wagner Károly alapítvány; TLa. = grf. Tisza Lajos alapítvány; BAa. = Bedő Albert alapítvány; Asa. = Magyar erdősztek árvaleányait segélyező alapítvány; td. = tagsági díj; hd. = hirdetési díj; ld. = lapdíj; kld. = kedvezményes lapdíj; pk. = postaköltség; Ert. = Erdészeti Rendeleték Tára: ah. = átfutó bevétel; rb. = rendkívüli bevétel; EL. = Erdészeti Lapok egyes füzetel; Npt. = Erdészeti Zsebnaptár; nvt I. = Erdészeti Növénytan I. rész; nvt II. = Erdészeti Növénytan II. rész; OFa. = O Felsége fénynyomatu arczképe; Ecs. = Erdei facsemetek nevelése; Fcst. = Fekete Lajos. Főbb fanemek csemétéinek termesztése; Evü. = Fekete Lajos. Az erdei vetésről és ültetésről; Eht. = Erdőhasználatlan; ik. = takarékpénztári időközi kamatok; Ek. = Értékpapírok kamatai. Rz. = Erdőrendezéstan; FL. = Földes J. „Legelő-erdők”; M. L. = Márton Sándor: A legelő erdők berendezése stb.; EOT. = Magyar Erdészeti Oklevéltár; Eáh = Fekete Lajos. Az erdők ápolásáról és használatáról. Em. = Erdőműveléstan.

Befizetések	frt		Befizetések	frt
Állami számvevőszék ld.	8.—		Bokor Róbert Npt.	1.06
Államvasutak igazgatósága ld.	8.—		özv. Borkó's Józsefné td. ...	5.—
Artner Ferencz ld.	2.—		Bittnér Gusztáv ak. 8.— Npt. 1.05	9.05
Ádám József Npt.	1.56		Balaton Antal ak.	10.—
Arató Gyula Ert. 3.50 nvt. II.			1) Barger Quidó td.	2.72
6.— Em. 3.50 Asa 1.— ...	14.—		1) Bekény Aladár ak.	2.93
1) Arató Gyula ak.	8.—		1) Bund Károly td.	8.—
H. Anderkó Ábel td.	20.—		Balogh Ernő Npt.	1.—
Ascher Vilmos td.	8.—		Bizell Gyula Npt.	1.60
Akantisz Rezső Npt.	2.20		Bobok Tivadar Npt.	1.50
Aistleitner Hugó td.	8.—		Babarczy László Npt.	1.70
Ajtay Sándor td.	8.—		Bar-monostori erdőgond. ld. ...	8.—
Abaffy Emil td.	8.—		Borbély Bálint Npt.	1.25
Apatini erdőhivatal nvt. 22.06			Balás Árpád td.	8.—
Em. 5.— Ert. 5.60 F. L. 1.20	33.86		Bustyaházai erdőhivatal ld. ...	112.—
Avasujvárosi előljáróság hd.	3.51		Bilovszky József Npt.	2.30
Aistleitner Hugó Npt.	1.15		Briestyánszky Endre att.	20.—
Balogh György Npt.	1.—		Binder Vilmos td. 8.— Npt. 1.15	9.15
Batthyány hercegi főerdőhiv.			Bujáki urad. erdőszet ld.	8.—
Körmend Npt.	1.10		Bustyaházai erdőhivatal Npt.	31.06
Bilovszky József ak.	4.—		Berezky Gyula Npt.	1.—
Bábolnai államménes ig. ld.	8.—		Baros Kálmán Npt.	1.15
Bruckner Nándor td.	10.—		Bezdáni erdőgondnokság Npt.	8.06
Blum Sándor Npt.	1.50		Berkes Ágost egy erdőőr rend-	
Babos József Npt.	1.20		hirságából Asa ...	3.—
Bodnár Rikhard Npt.	1.15		Besztercezi erdőigazg. Em. ...	5.06
			Bujáki urad. erdőszet Npt. ...	1.56

1) Az 1897. évi irói tiszteletdíjából átszámítás után elszámolt összegek.

	Befizetések	frt		Befizetések	frt
Bakony-nánai erdőhivatal hd.	6.—		Eranosz Antal János Npt.	1.20	
Bielek Ede Npt.	1.15		gr. Esterházy M. M. erdőhivatala		
Bodó Károly td.	10.—		Csákvár ld.	8.—	
Béky Albert Npt. 11.06 Em. 3.50			Endersz Frigyes td.	8.—	
Ert. —.55	15.11		Ercsenyi István td.	8.—	
Bakony-nánai erdőhivatal hd.	—55		Firbász Adolf td.	2.—	
Barsy Richárd td.	3.—		Frank József Npt.	1.65	
Bogdán Géza Npt.	2.06		1) Firbász Adolf td.	3.25	
Berghold Károly hd.	3.35		Firtos Dénes td.	16.—	
Bertok Soma Npt.	2.80		Fleischer János td.	8.—	
Biloveszky Béla td. 4.— Npt. 1.15	5.15		Fangh József td. 8.— pk. —.26	8.26	
Csik Gyula Npt.	10.—		Florek János td.	8.—	
Csepregi erdőgondnokság egy			Faller Károly Npt.	3.—	
erdőőr rendbirságából Wka	5.—		Fás Gyula Em.	3.75	
1) Csoma Gusztáv td.	8.—		Földmivelésügyi min. Npt.	1.50	
Csaszókóczy Károly kld.	3.—		Felsőbánya város td.	8.—	
Czelvikker József Npt.	1.20		Firbász Adolf Npt.	1.15	
Cionca Miklós td.	4.—		Flóra Károly Npt.	12.06	
Csunderlik János Npt.	3.06		Fugerth Károly Npt.	2.56	
Csopey Kornél Npt.	1.15		Figura József Npt.	1.15	
Cseh Bertalan Npt.	1.—		Fillinger József Npt.	1.56	
Craus Géza Npt.	1.15		Fugerth Károly td.	8.—	
Csata Antal ld. 8.— pk. —.16	8.16		Guckler Károly Npt. 1.— Ert.		
Czinzer Károly Npt.	1.—		1.65	2.65	
Cseres Gyula att.	20.—		Galló József td. 8.— pk. —.26	8.26	
Csákvári urad. erdőhivatal Ert.	—40		Ghyczy László td.	5.—	
Debreczeni gazd. tanintézet ld.	8.—		Gruber Károly td. 8.— Npt. 1.15	9.15	
Drexler Ignác Npt.	1.—		1) Gaul Károly td.	8.—	
Dezső Zsigmond Npt.	1.26		Grill Károly Npt.	6.—	
Dietl Ágoston ak.	8.—		Grohman József Npt.	1.15	
Deutsch Zsigmond Npt.	1.50		Gawra János td.	8.—	
Daempff István Npt.	1.15		Giller János Npt.	1.06	
Dobsina város td.	8.—		Gesztner Bálint td.	32.—	
Drewitzky Nándor Npt.	1.15		Görgény-szt-imrei erdőőri szak-		
Dobl Miklós td.	8.—		iskola Npt.	4.—	
Domokos Sándor Npt.	1.15		Gasser Lipót hd.	15.75	
Dworesik M. Npt.	1.56		Geyer H. Viktor td. 8.— Npt.		
Deutsch Zs. és társa nvt. I. II.	13.—		1.15	9.15	
Dobren János nvt. II.	6.06		Goró Ferencz Npt.	1.15	
Dobrovsky Ágost nvt. I.	8.—		G.-szent-imrei erdőgondnokság		
Dávid János Npt.	1.15		ÓFa.	12.06	

	Befizetett	frt		Befizetett	frt
Grill Károly nvt. I. II.	13.—		Janovitzky Zsigmond Npt.	8.—	1.25
Gintner Bálint Npt.	1.06		Jurkovics János td.	8.—	
Giller János Eht.	6.25		Jungling János td.	8.—	
			József Ágost főherczeg td.	8.—	
Hacher Gyula Npt.	1.20		Joerges A. Em.	20.06	
Hankó Pál td.	4.—		Jolsvai herez. erdőrendezéségl.	8.—	
Halász Géza ak.	3.—		Jakói Géza nvt. II. 6.— Em. 3.50		
Heim János td.	4.—		Npt. 1.06	10.56	
Henrich Viktor Npt.	1.20		Jahnke Károly hd. Nptban	23.98	
Hibbján János Npt.	1.20		Kötél László áb.	1.—	
1) Hibbján János ak.	4.20		Kulos Antal td.	20.—	
Havas János td. 8.— Npt. 2.40	10.40		Kecskemét város kld.	1.50	
Horváth Lajos att. 10.— ak. 6.—	16.—		Kronberger Mór és fia td.	8.—	
Haberfelner Béla Npt.	4.06		Köhler Béla Npt.	1.20	
Hadik Mihály ld. 4.— Npt. 1.75	5.75		Kilián Frigyes nvt. II.	9.—	
Havas József kld.	3.—		H. Karácsonyi Sándor td.	8.—	
Helf Ferencz Npt.	3.—		Kolozsvári Andor Npt.	11.50	
Hamernyik Béla td.	4.—		Korai Frigyes ak.	2.—	
Hodina Márton Npt.	3.—		Kósa József Npt.	1.15	
Hárs István Npt.	1.06		Krafcsik Adolf áb.	2.—	
Hepke Arthur Npt.	1.06		Krajcsovics Béla att.	160.—	
Hetthéssy László td. 8.— Npt.			1) Kallina Károly ak.	7.67	
1.15	9.15		1) Gegesi Kiss Ernő td.	6.80	
Hadik Mihály ld.	4.—		1) Kozarác József td.	4.—	
özv. Halbauer Istvánné att.	40.—		Kisjenői főherczegi urad. ld.	4.—	
Henrich Viktor Ert.	1.30		Kutrovich István ak.	8.—	
Hinfner György Npt.	1.15		Kadácsi Bálint td. 8.— Npt.		
Horváth Ferencz Npt.	1.06		1.15	9.15	
Hoznek Gyula td.	8.—		Kolozsvári erdőgazgatóság ld.	216.—	
Halász Géza Npt.	1.15		Kretinszky Reinold td.	8.—	
Halassy György Npt.	1.15		Kolbenheyer József td.	3.—	
Havas Ágoston Npt.	6.56		Környei Ferencz Npt.	2.20	
Hermann Emil nvt. I.	4.—		Kraffszky Ferencz 2 Npt.	2.30	
Hermel Ágost Npt.	1.25		Kachelmann Walther Npt.	4.36	
Hammerschmidt János nvt. I.	4.—		Körmendy Károly td. 8.— Npt.		
			1.15	9.15	
Imecs Béla td. 8.— Npt. 1.15	9.15		Kovács János ld. 4.— Npt. 1.85	5.65	
Ihrig Eberhárd Npt.	2.56		Karapáncsai főh. erdőgond.		
Ince Manó td. 6.— Ert. 1.75			ld. 8.— pk. —.16	8.16	
Npt. 1.05	8.80		Kovács József Npt.	1.15	
Ittu Mihály Npt.	1.15		Nagyszekeresi Kiss Ernő td.	10.—	
Inkey László ld. 8.— pk. —.16	8.16		Kováts Béla Em.	3.56	

	Befizetett	frt		Befizetett	frt
Krafft József td. 8.— pk. —.16	8.16		Mintarajziskola Npt.	1.50	
Krausz Ferencz Npt.	1.70		Méhner Vilmos Npt.	6.—	
H. Karácsony Sándor Npt.	2.30		Mirtse János td.	2.—	
Kisjenői főh. uradalom ld. 8.— pk. —.16	8.16		Molnár János Npt.	1.15	
Kallivoda Andor td. 8.— Npt. 1.35 Em. 3.50	12.85		Mészáros János Nemessziv ke- ringőért és Erdészindulóért		
Kernács Gyula td.	8.—		Asa	1.50	
Kolozsmonostori gazdasági tan- intézet ld.	8.—		M.-szigeti erdőigazgatóság Npt.	38.06	
Kernács Gyula Npt.	1.06		Mirtse János Npt.	1.15	
Lányi Adolf Npt.	1.06		Móré László Npt.	2.80	
Lámpel Róbert Npt.	3.—		Maár János Npt.	3.—	
Lugosi erdőigazgatóság Npt.	41.06		Márton Sándor Npt. 1.06 Ecs. 2.— Fest. 1.—	4.06	
1) Lénhard Antal td.	1.88		Magyaróvári gazd. akad. ld.	8.—	
Lugosi erdőigazgatóság hd.	8.44		Marcon Antal hd.	2.95	
Liptóújvári erdőőri szakisk. Npt.	16.—		Méhner Vilmos Npt.	3.—	
Liptóújvári főerdőhivatal Npt.	34.90		Mészáros János Npt.	1.15	
Legányi Géza att. 20.— ak. 9.—	29.—		Masztics Ádám Em.	3.56	
Lilge Károly td. 20.— Npt. 1.15	21.15		Muraközy János ak.	16.—	
Liptóújvári főerdőhivatal ld.	80.—		Noghé László Npt.	1.25	
Lugosi erdőigazgatóság ld.	144.—		Nozdroviczky Miklós td. 8.— Npt. 1.26	9.26	
Lange Pál Npt.	1.15		Nyitrai Ottó td.	6.—	
Lampel Róbert Npt.	1.50		Nováček Róbert td.	10.—	
Langhammer József Npt.	1.15		Novák Péter Eht. 8.— Npt. 1.50	9.50	
Lenesés Ambrus Npt.	1.15		Nitnausz Gyula Npt.	2.56	
Lugosi erdőigazgatóság M. L. 2.40 pk. —.06	2.46		Nagy József Npt.	2.06	
Lugosi erdőrendezés ÓFa.	4.06		Németh Pál Npt.	2.30	
Lux János td.	4.—		Nevezky Miklós td.	32.—	
Leitner Gusztáv Npt.	3.—		Nagy Samu td.	8.—	
Liptóújvári főerdőhivatal hd.	34.75		Nyitrai megyei székes káptalan erdőhivatala Szkaacson ld. 4.— pk. —.16	4.16	
Lorentz Jenő Npt.	2.20		Neuhöfer és fia hd.	5.25	
Lakner Lajos Npt.	4.56		Osztróluetzky Géza td.	8.—	
Molnár István td. 8.— Npt. 1.10	9.10		Osztróluetzky Miklós td.	8.—	
Molnár János td.	4.—		Ondrus Gyula td.	12.—	
Murányi herezegi erdőhiv. ld.	8.—		Omischl Mihály Npt.	1.15	
1) Muzsnay Géza td.	8.—		Otocsácsi erdőhivatal Ert.	3.76	
Mölcsér Gyula att.	20.—		Okolicsányi Lajos td.	8.—	
Mikolásek György Npt.	2.56		Orbán János td.	5.—	

Befizetések frt		Befizetések frt	
Orsovai erdőhivatal ld.	56.—	Rózsa Kálmán Npt.	3.—
Országos Casino ld.	8.—	Rappensberger Andor Npt.	1.15
Otocsácsi k. erdőhivatal hd.	21.62	Retter Frigyes td. 16.— pk. — 31	16.31
Otocsácsi k. erdőhivatal Npt.	6.06	Ruttkay Géza att.	5.—
		Rónai Károly td.	2.—
		Rosenstingl Antal td.	10.—
Palkovich Károly Npt.	1.20	1) Razgha Dezső td.	4.45
Polnisch Árpád td.	8.—	Randl János Npt.	1.50
Paulik Andor Npt.	1.—	Rejtő Adolf td.	8.—
Pauks László td.	8.—	Rochlitz Dezső td.	8.—
1) Polatsek Károly td.	1.70	Ranschburg Gusztáv E. L.	1.—
Pécs Kálmán EOT.	10.—	Rimler Pál Npt.	1.15
Pilászy Endre td. 8.— Npt. 1.20	9.20	Rappensberger Andor td.	8.—
Páros Konrád Npt.	1.20	Répay Albert Npt.	1.25
Panchly Rezső td.	3.85	Ratkovszky Károly Em.	3.50
Polyák Béla Npt.	1.06	Ritter Károly td.	16.—
Petrás Jakab td.	10.—	Roth Gyula Npt.	1.15
Pál Tamás Npt. 3.30 ÓFa. 3.50	6.80	Ringelsen Lajos td. 8.— Npt.	
Papp Sándor td.	5.—	1.15 nvt. II. 6.—	15.15
Pukács Antal Npt.	10.—	Rózsa Imre ld. 8.— pk. —16	8.16
Pirkhofer Endre td.	8.—	B.-Rozsnyói jár. erdőgondnok-	
Papp István td.	24.—	ság ld. 8.— pk. —15	8.15
Polyák Menyhért gr. Andrássy		Remenarik József Npt.	1.15
Aladártól ak.	10.—	Ressel István td.	4.—
Porubszky Károly Npt.	1.15		
Pintér Mihály Npt.	1.15	Sziift Gyula td.	4.—
Páll Miklós Npt.	2.30	Schmidt Zsiga td.	12.—
Pécs Kálmán Npt.	1.—	Szoboda Zenó td.	10.—
Partos Ferencz Npt.	1.06	Sachs és Pollak Npt.	1.50
Polák Ferencz td.	25.90	Szőnyey István td.	8.—
Popovits Ottó Rz. 3.— Ecs.		Szuppek József td.	2.—
1.50 Eht. 6.— Em. 3.50 Npt.		1) Szentimrei Dávid td.	8.—
1.—	15.—	Saaghy Lajos Npt.	2.25
Petzrik Antal Npt. 1.50 Rz. 3.—	4.50	Sporny Gyula Npt.	1.06
Pécs Dezső Npt.	2.—	Spotkovszky József td.	8.—
Perczel Mórné hd.	3.60	Schillingner Adolf Npt.	3.—
Petykó Antal td.	12.—	Szászsebesi erdőhivatal ld.	80.—
Pagura Antal Npt.	8.56	Szentimrey Dániel Npt.	2.06
Pálincás János Npt.	1.50	Schönfeld Lajos nvt. I.	4.—
Pfundtner Károly Npt.	1.15	Stromszky László Npt.	1.20
Perczel Mórné hd.	—15	Szábelyi Gyula ak.	10.—
Pankovics Béla M. L. 2.40 Em.		Susa Manó Npt.	1.15
3.50	5.90	S.-szt.-györgyi erdőhivatal Npt.	16.06

Befizetések frt		Befizetések frt	
Sipos Antal Em.	3.75	Tavassy Lajos td. 4.— Npt. 2.20	6.20
Schauschek Gábor Npt.	3.06	Temesvár város ak.	8.—
Sommer Károly Npt.	1.15	Tatarek Rezső td.	16.—
Szalay Imrétől visszaérkezett írói tiszteletdíj áb.	7.77	Tóth Pál td.	5.—
Szentpály Kálmán td.	10.—	Theisz Mihály ld.	6.—
Schenk Ferencz F. L. 1.20 Ecs. 2.— Fcst. 1.— Evü. 1.—	5.20	Tomasovszky Imre td.	8.—
Saághy Lajos Npt. pótlás.	—31	Tomasovszky Imre Ert.	2.55
Seh Jenő Npt.	1.15	Tompa Ferencz td. —.15 Npt. 4.—	4.15
Siftt Ágoston Npt.	2.80	Török Ödön ld. 8.— pk. —.16	8.16
Soóvári erdőhivatal hd.	11.25	Tripammer Károly Npt.	1.15
Syllabba Ernő ld.	8.—	Tarnay Dezső Npt.	1.06
Schenk Ferencz Npt.	1.50	Tompa Kálmán td.	5.—
Sengstschmidt Frigyes Npt.	1.15	Turcsán Mihály Npt.	1.20
Szalántzy László td. 8.— Rz. 3.— Npt. 1.—	12.—	Teschler János Npt.	2.30
Schurina Vilmos td.	8.—	Tanádi Emil Em. 3.50 Npt. 1.— pk. —.36	4.86
Schuster András Npt.	1.15		
Soóvári erdőhivatal Ert.	1.16	Ungvári főerdőhivatal ld.	56.—
Szanyi püspöki erdőhivatal ld. 16.— pk. —.16	16.16	1) Urbánovszky Béla ak.	8.—
Székely Adolf ak. 8.— Npt. 1.15	9.15	Ungvári főerdőhivatal Npt.	29.—
Scholtes Henrik ak. 8.— pk. —.26	8.26	Urszinyi György Npt.	1.15
Szaka Gáspár ld. 6.— pk. —.16	6.16	Uj-Tohán község hd.	3.92
Szimonisz Frigyes att.	50.—		
Szászsebesi erdőhivatal ld.	8.—	Veress László Npt.	2.20
Szabadelví kör ld.	8.—	Vozarik Ferencz Npt.	1.15
Simon György ld.	8.—	Vigh József Npt.	1.15
Skrbek Károly td.	8.—	Vessződ község hd.	4.63
Soóvári erdőhivatal Em.	5.06	Vohradnyik Ferencz td.	8.—
gr. Tisza Lajos alapítványi ka- mataiból 1898. évre áthozott összeg	502.50	Winkler Ferencz Npt.	1.15
Tóth András Npt.	1.60	Wellibil Károly Npt.	1.15
Tomka Kálmán td.	8.—	Weszely Alajos Npt.	1.15
Tóth József td.	2.—	Wányek Arnold Npt.	1.15
Török Ödön ld. 8.— Npt. 1.70	9.70	Wendl János Npt.	1.65
Tirts Rezső Npt.	1.15	Wagner Sándor td.	8.—
Tomasovszky Imre Npt.	1.20	Wolfnani Wolf Attila ak.	5.—
1) Török Albert td.	7.—	gr. Wenkheim erdőhivatala Npt.	3.06
1) Tuzson János td.	8.—	Wizner Sándor ld. 8.— pk. —15	8.15

	Befizetések	frt
Zuszkín Károly att.	40.—	ak.
10.—	50.—	
Zsarnóczai erdőhivatal ld.	64.—	
Zeller Géza Npt.	1.06	
Zsarnóczai erdőhivatal nvt.		
I. II.	9.05	

	Befizetések	frt
Zágrábi erdőigazgatóság nvt.		
I. II.	13.—	
Zsarnóczai erdőhivatal Npt.	3.06	
Zágrábi erdőigazgatóság ld.	80.—	
1898. jan. hóban összesen	4248.75	

Sajtóhibák „Az Orsz. Erdészeti Egyesület tagjai 1897-ben“ című és az E. L. 1898. I. füzetéhez csatolt kimutatásban. — A XX. oldal baloldali hasábjának alulról számított 2. sorában (Liedermann Emil) a fizetett rovatban — helyett 8.— olvasandó. — A XXII. oldal jobboldali hasábjának 19. sorában Rainisz helyett Rainiss olvasandó. — A XXIII. oldal baloldali hasábjának 32. sorában Salzberger helyett Salzberger olvasandó.